

יבמות פרק רביעי החולץ ליבמתו

מתוך "גמרא נוטה"

על שם הורי נפתלי ונתנה הולנדר הכ"מ

(יבמות לה, ב)

משנה:

החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה: בזמן שהולד של קיימא (דלאו חליצה היא, דהא לא בעיא) - הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו (מפרש לקמן במתניתין: הנך דנאסרות על האיש מחמת אשתו, וקרוביו שנאסרים על האשה מחמת בעלה), ולא פסלה מן הכהונה; אין הולד של קיימא (שהיה נפל) - הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהונה.

הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה: בזמן שהולד של קיימא - יוציא וחייבין בקרבן (שבעל אשת אח שלא במקום מצוה), ואם אין ולד של קיימא - יקיים.
ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון - יוציא, והולד כשר (ממה נפשך), וחייבין באשם תלוי. [רבה אומר בכריתות יז, ב שזו משנת רבי אליעזר.]

גמרא:

איתמר: החולץ למעוברת והפילה: רבי יוחנן אמר: אינה צריכה חליצה מן האחין (דהך חליצה מעלייתא היא); ריש לקיש אמר: צריכה חליצה מן האחין:

רבי יוחנן אמר אינה צריכה חליצה מן האחין: חליצת מעוברת שמה חליצה (היא דהפילה, דאיגלאי מילתא דבת חליצה הואי) וביאת מעוברת שמה ביאה, וריש לקיש אמר: צריכה חליצה מן האחין: חליצת מעוברת לא שמה חליצה, וביאת מעוברת לא שמה ביאה.
במאי קמפלגי?

איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא:

איבעית אימא סברא: רבי יוחנן סבר: אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברא מפולי מפלה - מי לאו בת חליצה ויבום היא? השתא נמי תגלי מילתא למפרע.

וריש לקיש אמר: תגלי מילתא למפרע לא אמרינן.

ואיבעית אימא קרא: רבי יוחנן סבר [דברים כה, ח: כי ישובו אחים יחדו ומת אחד מהם] ובן אין לו [לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה] אמר רחמנא, והא לית ליה! וריש לקיש סבר: 'ובן אין לו' - עיין עליו.

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש: 'אין הולד של קיימא - הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה'; בשלמא לדידי, דאמינא 'חליצת מעוברת שמה חליצה' - משום הכי פסלה; אלא לדידך דאמרת 'חליצת מעוברת לא שמה חליצה' אמאי פסלה מן הכהונה?

אמר ליה: מדרבנן, ולחומרא בעלמא (דלמא אתי למישרי חלוצה לכהונה דלא ידעי דהואי מעוברת).

איכא דאמרי: איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן: 'אין הולד של קיימא - הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה'; בשלמא לדידי, דאמינא 'חליצת מעוברת לא שמה חליצה' - היינו דקתני 'פסלה מן הכהונה', לחומרא, ולא קתני (בהדיא) 'אינה צריכה חליצה מן האחין'; אלא לדידך (דאמרת 'חליצה מעלייתא היא') 'אינה צריכה חליצה מן האחין' מיבעי ליה (- לישמעיון הא דאינה צריכה חליצה, ואנא ידענא דאסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה) !

אמר ליה: אין הכי נמי, ואידי דתנא רישא 'לא פסלה' (ולא תנא חליצה, דהתם לא מצי למימר 'וצריכה חליצה') - תנא סיפא 'פסלה' (ולא איירי בחליצה).
איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש: 'הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת' - אין הולד של קיימא - יקיים; בשלמא לדידי, דאמינא 'חליצת מעוברת שמה חליצה וביאת מעוברת שמה ביאה' - משום הכי קתני 'יקיים' (דלא

מצריך ביאה לאחר שהפילה, ואם בא לגרשה - בגט מגרשה, דאיפטר לה בביאה קמייתא, וביאת מעוברת שמה ביאה; דקא סלקא דעתא 'קיים' דקתני מתניתין - לאו חובה היא אלא התירא, משום דתנא רישא אם הולד של קיימא - יוציא'), אלא לדידך דאמרת 'חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה' - 'יחזור ויבעול ויקיים' מיבעי ליה!?

מאי 'קיים' - 'יחזור ויבעול ויקיים', דלא סגי (דלא מיפטר בלא ביאה לאחר שהפילה, דאם לא יחזור ויבעול - לא מצי למפטר בגט, דאין אדם יכול להוציא את יבמתו בגט אלא אם כן כנסה תחלה; וביאת מעוברת לאו שמה ביאה, ובחליצה נמי לא אפשר למפטר הואיל ומכל מקום בא עליה).

איכא דאמרי איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן: 'אין הולד של קיימא - קיים'; בשלמא לדידי, דאמינא 'חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה' - היינו דקתני 'קיים': יחזור ויבעול ויקיים, דלא סגי בלאו הכי, אלא לדידך - 'רצה יוציא' (בגט)? 'רצה קיים' מיבעי ליה!?

אין הכי נמי! אידי דתנא רישא 'יוציא' תנא נמי סיפא 'קיים'.

מיתיבי [תוספתא יבמות פ"ו מ"ג (ליברמן)]: 'הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת - הרי זו לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא' - אדרבה: כי הוי הולד בן קיימא מיפטר צרתה! אלא אימא 'שמא לא יהא הולד בן קיימא' (ונמצאת זקוקה ליבם, וביאת מעוברת לא שמה ביאה); ואי סלקא דעתא 'ביאת מעוברת שמה ביאה' - אמאי לא תנשא צרתה? תיפטר בביאה של חבירתה!

אמר אביי: בביאה - כולי עלמא לא פליגי דלא פטרה, כי פליגי בחליצה: רבי יוחנן סבר 'חליצת מעוברת שמה חליצה, ביאת מעוברת לא שמה ביאה'; ריש לקיש סבר 'ביאת מעוברת לא שמה ביאה, וחליצת מעוברת לא שמה חליצה'.

אמר ליה רבא: מה נפשך: אי 'ביאת מעוברת שמה ביאה' - חליצת מעוברת שמה חליצה, ואי 'ביאת מעוברת לא שמה ביאה' - חליצת מעוברת נמי לא שמה חליצה, דהא קיימא לן

(יבמות לו, א)

דכל העולה ליבום (דביאתה פוטרתה) עולה לחליצה (דכתיב (דברים כה, א) אם לא יחפוץ האיש לקחת יבמתו וחלצה וכו') וכל שאין עולה ליבום אינו עולה לחליצה! אלא אמר רבא: הכי קאמר: הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת - הרי זו לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא (בולד של קיימא לדברי הכל לא שמה ביאה, דטעמא דרבי יוחנן משום 'שמא יבא אליהו ויאמר נפל הואי' והכא ליכא למימר הכי), וביאת מעוברת לא שמה ביאה וחליצת מעוברת לא שמה חליצה והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם.

תניא כוותיה דרבא: 'הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת - הרי זו לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא' ואין ביאה וחליצה פוטרת, אלא ולד פוטר, והולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם; - טעמא ד'שמא יהא ולד בן קיימא' הוא, הא לא הוי ולד בן קיימא (דלמפרע בת יבום היא) - מיפטר צרתה (ואין צריך לחזור ולבעול לאחר שהפילה)! לימא תיהוי תיובתא דריש לקיש?

אמר לך ריש לקיש: הכי קתני: 'הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת - הרי זו לא תנשא צרתה שמא לא יהא ולד בן קיימא' (כלומר לא קתני 'שמא יהא' אלא 'שמא לא יהא'), וחליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה; (והאי דקתני סיפא 'ולד אינו פוטר כו' - דמשמע דבשל קיימא מיירי - הכי קאמר): ואי תימא הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים ולד מעליא ילדן (ונהי דביאתה לא פטרה מיהו פטורה משום הולד) - ולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם.

אמר רבי אלעזר: אפשר איתא להא דריש לקיש ולא תנן לה במתניתין? נפק דק ואשכח, דתנן [יבמות פ"ט מ"א]: 'האשה שהלך בעלה (ואין לו בנים) וצרתה למדינת הים ובאו ואמרו לה "מת בעלך" - הרי זו לא תנשא ולא תתייבם' (קא סלקא דעתא אפילו ע"י חליצה קאמר: דלא תנשא לשוק לעולם) עד

שתדע שמא מעוברת היא צרתה (אותה צרתה שהלכה עמו; אבל אי שמעה עליה שאינה מעוברת – תתייבם, ולא חיישינן שמא נשא בעלה אחרת במדינת הים; ולהכי תנן 'היא צרתה', והכי מפרש בפרק 'האשה'). **בשלמא יבומי לא – שמא יהא ולד בן קיימא ויפגע באיסור אשת אח דאורייתא, אלא לא תחלוץ** (ותנשא לשוק) **אמאי** (אי חליצת מעוברת שמה חליצה – תחלוץ ממה נפשך: דבין צרתה מעוברת ובין אינה מעוברת – הרי חליצה פוטרתה) ? **בשלמא תחלוץ בתוך ט' ותנשא בתוך ט'** (שמת) **לא** (אפשר) – **היינו ספק** (דהיינו ספק דבן ט' לראשון או בן ד' לאחרון: דאפילו נשאת ב' ימים בתוך ג' חדשים וילדה בסוף ט' לבעל הראשון – אכתי איכא למימר שמא בן ד' לאחרון הוא, ואף על פי שאין אלא ו' חדשים וב' ימים, דקיימא לן (ראש השנה יא.) 'יולדת לד' יולדת למקוטעין, ואף על גב דהיא לאו ודאי מעוברת דהא מדקתני **שמא מעוברת צרתה** מכלל דאחר זמן מרובה שהלך בעלה למדינת הים קמיידי – לא פלוג רבנן בנשים, אלא כולן צריכות להמתין), **אלא תחלוץ בתוך תשעה ותנשא לאחר תשעה** !

(רש"י ד"ה אלא תחלוץ בתוך ג' ותנשא לאחר כו'. וקשה לי היכי מצי לאותובי הכי? נהי נמי דחליצת מעוברת שמה חליצה – הני מילי בנפל, אבל הכא – הא איכא למיחש שמא צרתה מעוברת בולד בן קיימא, ואין ביאה וחליצה פוטרת בה לדברי הכל, אלא ולד, והולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם! ונראה בעיני דהכי גרסינן: **'בשלמא תחלוץ בתוך ט' ותנשא בתוך ט' – לא, דהיינו ספק** – שמא יהא ולד צרתה בן קיימא ואין ביאה וחליצה פוטרת, אלא ולד, והולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם; ולא גרסינן 'אי בן ט' לראשון', ופירושו היה בספרים משובשים, **אלא תחלוץ בתוך ט' ותנשא לאחר ט'** ממה נפשך: אי מיעברא צרתה והפילה, או לאו מעוברת הואי – הרי חליצה זו; ואי ולד של קיימא הוה – הרי יצא לאויר העולם; אלא לאו משום שמא מעוברת צרתה היתה בשעת חליצה ואין הולד של קיימא, וההיא חליצה לא פטרה, כריש לקיש, הואיל ואחת מהן מעוברת לא שייכא חליצה ההיא שעתא, דאמרין 'עיינ עלי'.

ולטעמיך (אי טעמא דלא תחלוץ משום ספק מעוברת צרתה בשעת חליצה) – **תחלוץ ותנשא לאחר תשעה** (דהשתא ודאי לאו מעוברת היא, ותנשא, ומאי טעמא קתני עד שתדע ואפילו לסוף כמה שנים) ! ?

אלא בר מינה דההיא (כלומר: מההיא לא תידוק סייעתא לריש לקיש, דהא דקתני **לא תחלוץ בתוך ט' ותנשא לאחר ט'** – התם טעמא לאו משום ספק יבמה לשוק הוא, אלא כדאביי בר אבין), **דאביי בר אבא ורב חנינא בר אבבי דאמרי תרויהו: שמא יהא ולד** (צרתה) **בן קיימא** (ונמצא חליצתה שלא לצורך, וכשרה לכהונה, ומי שראה בחליצה מחזיקה כפסולה לכהונה) **ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה** (ואתה צריך להכריז: "דעו שזו לא פסלתה חליצתה"). **ולצרכה** !

דלמא איכא איניש דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה, ואתי למימר 'קשרי חלוצה לכהן'.

אמר ליה אבבי: מידי 'לא תחלוץ' ולא תתייבם' קתני (דתידוק מינה סייעתא לריש לקיש) ? **'לא תנשא' ולא תתייבם' קתני, בלא חליצה** (דלא תנשא לשוק בלא חליצה לסמוך ולומר 'צרתי ילדה לבעלי' – אף על פי שרוב נשים יולדות), **אבל אי חליץ לה** (אפילו בתוך ט') – **הכי נמי דשריא** (לאחר ט', דביאת מעוברת וחליצתה שמה ביאה וחליצה).

תניא כוותיה דריש לקיש: 'החולץ למעוברת והפילה – צריכה חליצה מן האחין'.

אמר רבא: הלכתא כוותיה דריש לקיש בהני תלת: חדא – הא דאמרן ; אידך – דתנן [בבא בתרא פ"ח מ"ה]: 'המחלק נכסיו על פיו' (אחרי דברי פיו, ולא בסתם ירושה בשתיקה); **ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם את הבכור – דבריו קיימין (דלכולן נתן בחייו, ואין כאן ירושה ליטול בכורה ולא הפשוטים ליטול בשוה, אלא מה שריבה ריבה ומה שמיעט מיעט); **ואם אמר משום ירושה** ("פלוני יירש שדה פלונית, ופלוני שדה פלונית") **לא אמר כלום** (שהתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל, הואיל ולא חילק לפשוטים בשוה ולבכור פי שנים); **כתב, בין בתחלה** (תנתן שדה פלונית לפלוני וירשנה) **בין בסוף** (ירשה ותנתן לו) **בין באמצע** (ירשה ותנתן לו וירשה) **משום מתנה – דבריו קיימין**,**

(יבמות לו, ב)

ואמר ריש לקיש: לעולם לא קנה עד שיאמר "פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית, שנתתים להם במתנה וירשום" (לא אמתניתין פליג, אלא התם בייש נוחלין פליגי אמוראי בדיוקא דמתניתין: דכי אתא רבין אמר: "ירש פלוני שדה פלוני ותנתן שדה פלוני לפלוני" – רבי יוחנן אמר: קנה אפילו האי דירושה, דמדאדכר לשון מתנה בהאי שטר צואה לחד מיניהו – כולהו נמי מתנה נינהו; וריש לקיש אמר: לעולם לא קנה ההוא דירושה, דאמרין להאי הוה מתנה ולהאי ירושה – עד שיאמר כו': דתיקו לשון מתנה אתרוייהו) ;

ואידך - דתנן [9"מ]: 'הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו' (שכתב מהיום ולאחר מיתו ואין לאב בהן אלא אכילת פירות בחייו) - האב אינו יכול למכור מפני שנתנן לבן, והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב; מכר האב - מכורין (לאכול הלוקח פירות כל ימי חייו האב שזכה בזכות שהיה לו לזה בהן) עד שימות הוא; מכר הבן - אין ללוקח כלום עד שימות האב, ואיתמר: מכר הבן בחייו האב ומת הבן בחייו האב - רבי יוחנן אמר: לא קנה לוקח (אפילו לכשימות האב); וריש לקיש אמר: קנה לוקח: רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח - קנין פירות (שהיה לו לאב בנכסים הללו) כקנין הגוף דמי (ואין מכירת הבן מכירה; ומתניתין דקתני אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב - הא כשימות האב יש לו - התם דמית האב בחייו הבן, ונתקיימה המתנה, ומה מכר ראשון לשני? - כל זכות שתבא ליד; אבל מת הבן - לא בא זכות לידו), וריש לקיש אמר: קנה לוקח - קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.

אין הולד של קיימא כו' [הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה: בזמן שהולד של קיימא - יוציא וחייבין בקרבן (שבעל אשת אח שלא במקום מצוה), ואם אין ולד של קיימא - יקיים].
תנא: 'משום דבי אליעזר אמרו' (רבי אליעזר פליג אסיפא דמתניתין, וקאי א'אין הולד של קיימא יקיים' וקאמר איהו) - (אף על פי שאין הולד של קיימא) יוציא בגט (קנסינן ליה דיוציא בגט, משום דנכנס לספק איסור אשת אח; ואע"ג דהשתא איגלאי מילתא דייבוס מעליא הוא; ומיהו בגט בלא חליצה סגי).

אמר רבא: רבי מאיר ורבי אליעזר אמרו דבר אחד: רבי אליעזר - הא דאמרן; רבי מאיר - דתניא: 'לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא - יוציא, ולא יחזיר עולמית - דברי רבי מאיר' (דברי מאיר נמי קניס את הנושא מעוברת חבירו ומינקת חבירו לגרשה; אשה שמת בעלה והיא מעוברת או מניקה - אסורה להנשא עד עשרים וארבעה חדש, שכן תינוק יונק), וחכמים אומרים יוציא, ולכשיגיע זמנו לכנוס (לסוף עשרים וארבעה חדש) - יכנוס.

אמר ליה אביי: ממאי? דלמא לא היא: עד כאן לא קאמר רבי אליעזר הכא אלא משום דקפגע באיסור אשת אח דאורייתא (כלומר: שהיקל להכנס לספק אשת אח שיש לו בנים דדלמא הוי ולד של קיימא הלכך קנסינן ליה), אבל התם דרבנן - כרבנן סבירא ליה! אי נמי: עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא משום דרבנן, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה (דמעוברת חבירו - מדרבנן היא, וקא מזלזלי בה, ומשום הכי קנסוהו: דלא ליתי אחרינא למיעבד הכי), אבל הכא (יבמה מעוברת) מדאורייתא - מפרש פרשי מינה (ובדילי מינה ולא בעי למיקנסינה להאי אטו אחריני?)!

אמר רבא: ולדברי חכמים (דאמרי: לכשיגיע זמנו לכנוס - יכנוס, מיהו עד שיגיע הזמן) יוציאה בגט (ולא סגי ליה בהפרשה בעלמא) [כרבי אליעזר]!
אמר מר זוטר: דיקא נמי דקתני 'וחכמים אומרים' יוציא' ולא קתני 'יפריש' - שמע מינה.

אמר ליה רב אשי לרב הושעיא בריה דרב אידי: התם (תוספתא שבת טז, ד בשם רבי שמעון; ברייתא בשבת קלה, ב; יבמות פ, ב; נדה מד, ב) (משום דקבעי למבעי 'הכא מאי') תניא: 'דכן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהא באדם (להכי נקט 'באדם' דתני סיפא זבבהמה שמונה ימים) שלשים יום' (משנולד חי שלשים יום) - אינו נפל (ופטר את אמו מן החליצה); הא לא שהא - ספיקא הוי (וחולצת ולא מתייבמת; ודוקא אי מספקא לן אי כלו לו חדשיו אי לא, אבל אי קים לן דכלו לו חדשיו - תנן במסכת נדה (9"ה מ"ג; דף מג, ב) 'תינוק בן יומו... פוטר מן הייבוס'), ואיתמר: מת (בן היבמה) בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה (בחזקת שפטורה משום בנה) - רבינא משמיה דרבא אמר: אם אשת ישראל היא (אם זה שקדשה ישראל הוא, שאם תחלוץ מן היבם לאחר קדושין לא תיאסר על בעלה) - חולצת, ואם אשת כהן היא (ואם זה שקדשה כהן הוא, שאם תחלוץ תיאסר עליו) אינה חולצת (וסמכין אולד); רב משרשיא משמיה דרבא אמר: אחת זו ואחת זו חולצת.
אמר ליה רבינא לרב משרשיא:

(יבמות לז, א)

באורתא אמר רבא הכי (כדקאמרת [שחולצת]); ובצפרא הדר ביה (ושמעתי מפיו שאינה חולצת).

אמר ליה (לרבי יהושע בריה דרב אידי קבעי לה): שריתו [במקרה שמת בן היבמה בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה]? - יהא רעוא דתשתרו אף תרבא [חלב]!;
הכא, גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו הנשואה לכהן - מאי? מי

עבוד רבנן תקנתא לכהן או לא (דאף על גב דלישראל בעינן יוציא בגט עד שיגיע זמנו - התם הוא דלכשיגיע זמנו מצי לאהדורה, אבל הכא, דאי מגרש לה לא מצי מהדר לה - תסגי בהפרשה בעלמא)?

אמר ליה: הכי [כך אתה חושב]? השתא [עכשיו שים לב]: בשלמא התם, כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרבן שמעון בן גמליאל, דאמרי אף על גב דלא שהא - ולד מעליא הוי, גבי אשת כהן - כיון דלא אפשר עבדינן כרבנן (וסמכין אולד) [ולא כרבן שמעון בן גמליאל], אבל הכא [אם נשא אדם מעוברת חבירו או מינקת חבירו] - כמאן נעביד? אי כרבי מאיר - הא אמר 'יוציא ולא יחזיר עולמית'! ואי כרבנן - האמרי בגט!

איתמר: קדשה (שום אלמנה או גרושה) בתוך שלשה וברח - פליגי בה רב אחא ורפרם: חד אמר משמתינן ליה, וחד אמר עירוקיה מסתייה [היות וערק = ברח] (לא בעי למיכפיה דלכתוב גט: דגלי דעתיה דלא בעי לכנוס עד זמנו). הוה עובדא ואמר להו רפרם: עירוקיה מסתייה.

ספק בן תשע [לראשון ובן שבעה לאחרון - יוציא, והולד כשר, וחייבין באשם תלוי]:
אמר ליה רבא לרב נחמן: לימא הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים לתשעה ילדן [וליתי חטאת, דודאי בר קמא הוא, ואשת אח בת בנים בעל]?
אמר ליה: נשי דידן - לשבעה ילדן!
אמר ליה: נשי דידכו הוו רובא דעלמא?
אמר ליה: הכי קאמינא: רוב נשים ילדן לתשעה ומיעוט לשבעה;
וכל היולדת לתשעה - עוברה ניכר לשליש ימיה (דכתיב ויהי כמשלש חדשים (בראשית לח, כד)); וזו - הואיל ולא הוכר עוברה לשליש ימיה (דאי הוכר לא הוה מספקא לן) - איתרע ליה רובא (דלא תשדייה בתר רוב נשים אלא ספק בתר מיעוט ספק בתר רוב).
אי 'כל היולדת לתשעה עוברה ניכר לשליש ימיה, הא - מדלא הוכר לשליש ימיה עוברה - ודאי בר שבעה לבתראה הוא'! אלא אימא: רוב היולדת לתשעה עוברה ניכר לשליש ימיה והאי - מדלא הוכר לשליש ימיה - איתרע ליה רובא.

תנו רבנן: 'ראשון (דספק הוה) - ראוי להיות כהן גדול (ממה נפשך) ושני ממזר מספק' (אם קיימה עד שילדה לו בן ודאי - ממזר מספק; שמא ראשון בן המת הוה וקאי עליה בכרת ואישתכח האי שני ולד חייבי כריתות וממזר) דכי אליעזר בן יעקב אומר: אין ממזר מספק.

מאי קאמר (רבי אליעזר בן יעקב? היכי מצי לאפוקי מספק ממזר)?
אמר אביי: הכי קאמר: ראשון ראוי להיות כהן גדול, ושני ספק ממזר ואסור בממזרת (ובכשרה). רבי אליעזר [ב"ח: בן יעקב] אומר: אינו ספק ממזר אלא ודאי ממזר (בדאי ממזר הוי), ומותר בממזרת (דקסבר ספיקן בודאן מותר).

רבא אמר: הכי קאמר: ראשון ראוי להיות כהן גדול ושני ממזר ודאי מספק (כלומר: מתוך ספק זה נעשה כודאי ממזר) ומותר בממזרת; ורבי אליעזר בן יעקב אומר: אין ודאי ממזר מספק, אלא ספק ממזר ואסור בממזרת.

[רבא ואביי מעמידים את רבי אליעזר בן יעקב הפוך!]
וקמיפלגי (אביי ורבא) בדרכי אלעזר (דמר מוקי רבי אליעזר בן יעקב להיתירא, ומר מוקי ליה לאיסורא): דתנן (קדושין פ"ד מ"ג; בבלי קידושין עד, א) '[כל האסורין מלבוא בקהל מותרין לבוא זה בזה; רבי יהודה אוסר] דכי אלעזר אומר: ודאן כודאן מותר; ודאן כספקן (שמא הספק כשר הוא, ונמצא בא ממזר בקהל) וספקן כודאן וספקן כספקן אסור (וכן ספק ממזר בספק ממזרת: דשמא זה פסול זה כשר); ואלו הן ספקן:

שתוקי (שקורא אביו ואמו משתקתו) ואסופי (שנאסף מן השוק; ובכולהו איכא למיחש שמא מפסול נתעברה) וכותי (אין מקפיד על קידושי כסף ושטר, דלית ליה גזירה שוה ד'קיהה' 'קיהה', וכי מקדש חד - מנסב לאידך, לפיכך כולן ספק ממזרים הם שמא נתקדשה אמו לאחר); ואמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי אלעזר; (רב יהודה מסיים למילתיה ואזיל): כי אמריה (להא שמעתא: דרב אמר הלכה כרבי אליעזר) קמיה דשמואל - אמר לי: הלל שנה 'עשרה יוחסין עלו מכבל: כהני לויי וישראל, חללי [בני כהנים מפסול כהונה], גירי, חרורי [עבדים משוחררים], ממזרי, נתיני (גבעונים שנתגיירו

בימי יהושע בערמה ויש בהן צד עבדות, דכתיב (יהושע ט, כז) **ויתנם יהושע חוטבי עצים ושוואבי מים לעדה**, **שתוקי, ואסופי; וכולן מותרין לבא זה בזה** (אי אמרת בשלמא 'ספיקן בודאן מותר', וכל שכן ספיקן בספיקן - היינו דמשכחת ליה 'כולן מותרין זה בזה' [לא כולן בכולן אלא באוכלוסיות חלקיות שונות]: כהנים לויים וישראלים מותרין זה בזה [קבוצה ראשונה]; לויים וישראלים [שהם חלק הקבוצה הראשונה, ועוד] חללי, גירי, וחרורי, עבדים משוחררים מותרים זה בזה [קבוצה שנייה]; מתוכה גירי וחרורי נמצאים גם בקבוצה השלישית]; גירי חרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי מותרים זה בזה [ומכאן שגירי וחרורי מותרים הספקות: בשתוקי ובאסופי - ודאן בספקן; וכן ממזרים מתורים בספקות: שתוקי ואסופי!], דקהל גרים לא איקרי קהל; לפיכך ממזרים מותרים בהן; וכסדר הזה שנויים בקדושין (דף טז, ב) - **ואת אמרת הלכה כרבי אלעזר** (שאין ממזר מותר בשתוקי ולא שתוקי בשתוקי ולא שתוקי באסופי) ? (אם כן לא משכחת לה כולהו מעורבים?)

אביי סבר לה כשמואל דאמר הלכה כהלל, ומוקי לה רבי אליעזר בן יעקב אליבא דהלכתא, כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא; רבא סבר לה כרב דאמר הלכה כרבי אלעזר, ומוקי לה לרבי אליעזר בן יעקב אליבא דהלכתא, כי היכי דלא תקשי

(יבמות לז, ב)

הלכתא אהלכתא (דקיימא לן **משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי** 'במסכת גיטין (טז, א)).

אמר אביי: מנא אמינא לה דכל ספיקא לרבי אליעזר בן יעקב כודאי משוי ליה? - **דתניא** [תוספתא קידושין פ"א ה"ד]: **'רבי אליעזר בן יעקב אומר: הרי שבא על נשים הרבה ואין יודע על איזהו מהן בא, וכן היא שבאו עליה אנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה** (נתעברה) - **נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרי** (מספיק קרו להו ממזרים), **ועל זה נאמר** [ויקרא יט, כט]: **אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ** [ומלאה הארץ זמה]; **ורבא אמר לך: הכי קאמר: [זמה נדרש] 'זו - מה היא?'** (לשון ספק).

'יתר על כן (דאפילו הכא, דעל ידי נישואין הוה, והדבר מפורסם) **אמר (גזר) רבי אליעזר בן יעקב: לא ישא אדם אשה כמדינה זו וילך וישא אשה כמדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו**.

איני - **והא רב כי איקלע לדרדשיר, [מכריז] ואמר: 'מאן הויא ליומא'** (מי חפצה לינשא לימים שאתעכב כאן), **ורב נחמן כי איקלע לשכנציב [מכריז] ואמר 'מאן הויא ליומא'!**

שאני רבנן דפקיע (כולי עלמא) **שמייהו** (וקוראין לבתו על שמו, ואם יבא בנו ממקום אחר - ישמע שהיא בת אביו ויפרוש).

[איך אפשר שעשו כך? וכי רבא לא ידע מזה, ואף על פי כן] **והאמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה - צריכה לישב שבעה נקיים** (שמא מחמת חימוד פרסה נדה בשעה שנתפייסה)?

רבנן - שלוחייהו הוו משדרי ומודעי להו (שבעה יומי קודם ביאתן).

ואיבעית אימא: לרבנן יחודי בעלמא הוא דמיחדי להו, דאמר מר: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

תנא: 'רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא ישא אדם אשתו ודעתו לגרשה משום שנאמר: (משלי ג, כט) אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך.

ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא; ספק אמר "אנא בר מיתנא הוא [בן המת אני], ונכסי ידידי הוא" ויבם אמר "את בראי ידידי את, ולית לך ולא מידי בנכסי" - הוי ממון המוטל בספק (שאין זה מוחזק בזה [בממון] יותר מזה, דאם זה בן המת - אין ליבם בהן כלום, ואם בן היבם הוא - אין לו בהן כלום; הלכך אין כאן מוציא מחברו להטיל עליו הראיה) **וממון המוטל בספק חולקין; ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא, ספק אמר: "ההוא גברא [אני הספק] בר מיתנא הוא [בן המת אני], ונכסי - ידידי הוא"; בני יבם אמרי "את - אחינו את, ומנתא הוא דאית לך בהדן" (הספק מוחזק בהן ביותר, דממה נפשך [אם איננו בן המת אלא בן היבם] אית ליה זכיה בגווייהו, אבל בני יבם - שמא אין להם חלק בהם, שזה [הספק] בן ראשון הוא [למת], וכולה שלו); (ומשום הכי) סבור רבנן קמיה דרב משרשיא למימר מתניתין היא (בפרק 'נושאין על האנוסה') **דתנן: 'ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון** (הוא אינו יורש אותם) (לא זה ולא זה, דבני ראשון מדחו ליה אצל בני אחרון ובני אחרון אצל בני ראשון) **והם יורשין אותו** (בין שניהם); **והכא איפכא** (דהוא מוחזק יותר): **התם (להכי מדחו ליה): אמרי ליה "אייתי ראיא (דאחונא את) ושקול"; הכא אמר להו "אייתו ראיא (דאחוכון אנא) ושקולו"!****

אמר להו רב משרשיא: מי דמי? התם אינהו ודאי (שהן יודעין מכח מי הן באין לירש) ואיהו ספק; הכא - אידי ואידי ספק (שאפילו הספק אין טוען טענת ודאי ואינו יודע מכח מי הוא בא לירש)! אלא אי דמיא למתניתין - [להא] דמיא: לספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה, דהתם אמרי ליה: "אייתי ראיא דאחונא את ושקול" (התם מיתוקמא מתניתין דהוא לא יורש אותן, דאמרי ליה "אייתי ראיא ושקול"; אבל בההיא דלעיל - שניהם ספק; ונראה בעיני דההיא מנתא דקמודו ליה - שקיל, ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין: הוא נוטל החצי ובין כולן החצי).

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם, לבתר דפלג יבם בנכסי מיתנא (עם ספק בנכסי מיתנא כדאמרן לעיל דחולקין): בני יבם אמרי "אייתי ראיא דאחונא את ושקול"; אמר להו ספק "מה נפשיכו: אי אחוכון אנא - הבו לי מנתא בהדיכו (ואי משום דשקלי אנא פלגא בנכסי מיתנא - מהדנא לכו ההוא פלגא ונחלוק הכל בשוה בין נכסי הראשון בין נכסי האחרון) וכגון שהיו נכסי היבם מרובין ואביו מועטין); ואי בר מיתנא אנא - הבו לי פלגא דפלג אבוכון בהדאי"!

רבי אבא אמר רב: קם דינא (אחר שנעשה דין בנכסי המת - אין זה יכול לחזור ולערער עליהם, ומה שהוא שואל בנכסי היבם - אמרי ליה "אייתי ראיא")! רבי ירמיה אמר: הדר דינא (ומהדרי ליה פלגא דנכסי מיתנא או פלג כולהו נכסי בשוה)!

לימא בפלוגתא דאדמון ורבנן קמיפלגי, דתנן (כתובות פ"ג מ"ז): 'מי שהלך למדינת הים ואכדה לו דרך שדהו (שהיתה שדהו מוקפת משדות אחרים, והיה לו דרך על אחת מן הרוחות, ואבדה: ששכחו על איזה מן הרוחות היתה): אדמון אמר: ילך בקצרה (יתנו ביניהם דרך קצרה; ולקמן מפרש לה); וחכמים אומרים 'יקח לו דרך כמאה מנה או יפרח באויר'; והוינן בה:

לרבנן שפיר קאמר אדמון (דקסלקא דעתא שהקיפו אדם אחד מכל רוחותיו דאמר אורחיה גביה הוא)! ואמר רב יהודה אמר רב: הכא במאי עסקינן? - כגון שהקיפה ארבעה בני אדם מארבע רוחות (דכל חד וחד מדחי ליה). אי הכי - מאי טעמא דאדמון?

ואמר רבא: בארבעה דאתו מכח ארבעה (שארבעה אנשים מכרום לאלו) וארבעה דאתו מכח חד - כולי עלמא לא פליגי דמצו מדחי ליה; כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה: אדמון סבר מצי אמר ליה "מכל מקום דרכי גבך הוא", ורבנן סברי דאמר ליה: אי שתקת - שתקת (ולא אעלה עליך בדמים יקרים), ואי לא - מהדרנא שטרא למריהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדיהו.

לימא רבי אבא דאמר כרבנן ורבי ירמיה דאמר כאדמון?

אמר לך רבי אבא: אנא דאמרי אפילו כאדמון: עד כאן לא קאמר אדמון התם אלא משום דאמר ליה 'ממה נפשך

(יבמות לח, א)

דרכי חד גבך הוא (וטענת ברי הוא: ידע מאי קתבע מניה)', אבל הכא - מי איכא למימר הכי (הא לא ידע מאי קא תבע מניה: אי פלגא בנכסי מיתנא אי פלגא מנתא בנכסי יבם, ומכח שתי טענות הוא בא עליהם; בכל אחת ואחת אומרים לו "הבא ראיא")?

ורבי ירמיה אמר לך: אנא דאמרי אפילו לרבנן: עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דאמר ליה "אי שתקת - שתקת, ואי לא - מהדרנא שטרא למריהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדיהו", אבל הכא - מי איכא למימר הכי?

ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא (אבי המת והיבם): ספק אמר "האי גברא בר מיתנא הוא, ופלגא ידידי הוא"; יבם אמר: "את בראי ידידי את, ולית לך ולא מידי" - הוי יבם ודאי (יורש ויודע מכח מי הוא בא, ומוחזק בנכסים, ולא דמי לההיא דרב משרשיא דלעיל: דהתם - אע"ג דספק אית ליה זכיה בנכסים ממה נפשך) וספק ספק (אפילו הכי לא חשיב ודאי דלא ידע מכח מי הוא בא לירש מכח מה הוא בא עליהן), ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא: ספק אמר "ההוא גברא בר מיתנא הוא ופלגא ידידי הוא"; ובני יבם אמרי "אחונא את, ומנתא אית לך בהדן": פלגא דקמודי להו - שקלי (מששה זהובים נוטלין שלשה); תילתא דקא מודו ליה (שני זהובים תילתא דכולהו נכסי) - שקל (דהא אמרו ליה אחונא את

ואינהו הוו תרי ואיהו שלישי); פש להו דנקא (דקמינצו עליה האי אמר כולה ידידי והני אמרי כולה דידן) - הוי ממון המוטל בספק וחולקין (הוא נוטל חצי ובין שניהם חצי).

סבא ויבם בנכסי ספק (סבא אמר: "האי - בר מיתנא הוא, וכיון דאין לו יורש - אני קודם, דתנן (בבא בתרא פ"ח מ"ב; דף קט"א) *זאב קודם לכל יוצאי ירכו'*; ויבם אמר: "בני הוא, ואני יורשו" - דהאב קודם) או **סבא וספק בנכסי יבם** (שאין ליבם בן אחר; סבא אמר "את בר מיתנא, ואני יורש את בני מקום שאין לו בן"; וספק אמר "בנו אני, ואני יורשו") **הוי ממון המוטל בספק, וחולקין** (דדלמא כולהו דהאי ודלמא כולהו דהאי; ואין לומר האב ודאי מוחזק, דאם זה [הספק] בנו [של היבם] - אין כאן לאב [של היבם] כלום).

משנה :

שומרת יבם¹ (ממתנת ומצפה ליבם כמו עניה זו לשוא שמרה בן פרק) [אף על פי' בכתובות (דף סב, ב)] **שנפלו לה נכסים** (מאביה וסלקא דעתן שנפלו לה כשהיא שומרת יבם) - **מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים**; מתה - מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסים ויוצאין עמה (היינו נכסי מלוג שהקדן שלה קיים, וכשהיא נכנסת - נכנסין עמה, וכשהיא יוצאת - יוצאין עמה)?

בית שמאי אומרים: יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב (דספק נשואה היא, וזכה היבם בחצי ירושתו מספק, שהבעל יורש את אשתו; וזו שספק נשואה היא אצלו - זכי בפלגא; אבל בכתובתה מודים בית שמאי דבחזקת הבעל היא, ולא פלגי בה יורשי האב; וטעמא דכולה מתניתין מפרש בגמרא);

ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן: כתובה בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים ויוצאין עמה - בחזקת יורשי האב; כנסה - הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובה על נכסי בעלה הראשון.

גמרא :

מאי שנא רישא (כשהיא קיימת) **דלא פליגי** (בית שמאי, אלא בכח דילה מחזקין לנכסי, דקאמרי *מוכרת ונותנת* לכתחלה), **ומאי שנא סיפא דפליגי** (מאי שנא רישא כשהיא קיימת דלא פליגי, ומאי שנא סיפא דפליגי: כשמתה לא מוקמי נכסי מלוג בחזקת יורשיה)? **אמר עולא: רישא דנפלה כשהיא ארוסה** (שנפלה לייבום מאירוסין, ונפלו הנכסים לה כשהיא שומרת יבם), **וסיפא דנפלה** (לפניו לייבום) **כשהיא נשואה** (הלכך רישא - דלגבי ארוסה ממש - קיימא להו לבית שמאי תמכור, כדתנן לקמן [בעמוד ב: המשנה בכתובות פ"ח, ושהובאה לעיל בהערה למשנה]); כל שכן זו, שאינה אלא זקוקה בעלמא; ובית הלל, דאמרי בארוסה ודאי לא תמכור לכתחלה, אבל אם מכרה ונתנה קיים - הכא משום דספק ארוסה היא דאגידא ביה, ולא אשתו ממש היא - מודו בית הלל דמוכרת ונותנת לכתחלה; [מכאן מודפס בדף לז, ב:]; סיפא, דגבי נשואה בעלמא אמרינן לקמן דברי הכל מכרה ונתנה אפילו בדיעבד הבעל מוציא מיד הלקוחות - הכא, לגבי זיקת נשואה, דספק היא ולא כנשואה ממש - קיימי נכסי בספק; הלכך לבית שמאי חלוקה עדיפא, ולבית הלל חזקה עדיפא). **וקסבר עולא זיקת ארוסה עושה ספק ארוסה** (זיקת יבמה שנפלה מן האירוסין - ספק ארוסה, ולא ודאי ארוסה; ואף על גב דלגבי נכסים אין לו שום כח בהן ונמצא שזיקת ארוסה אינה כלום - קרי לה 'ספק ארוסה', דלא מצי למימר קסבר עולא זיקת ארוסה אינה כלום, דהא בעיא חליצה!)

¹ **משנה זו היא משנה ו' בפרק ה בכתובות, ולהבין אותה יש ללמוד קודם את שתי המשניות הראשונות: משנה א: האישה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס, מודים בית שמאי ובית הלל, שהיא מוכרת ונותנת וקיים. נפלו לה משנתארסה: בית שמאי אומרים: תמכור [לכתחילה]; בית הלל אומרים: לא תמכור. אלו ואלו מודים [למי? לרבן גמליאל, שלשיטתו יש לחזק כח האשה] שאם מכרה ונתנה, קיים. אמר רבי יהודה: אמרו לפני רבן גמליאל: הואיל וזכה באישה, לא יזכה בנכסים? אמר להן: על החדשים אנו בושים, אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים!?**
משנה ב: נפלו לה משנישאת - אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה, שיוציא הבעל מיד הלקוחות. עד שלא נישאת, ונישאת - רבן גמליאל אומר: אם מכרה ונתנה, קיים. אמר רבי חנינה בן עקביה: אמרו לפני רבן גמליאל: הואיל וזכה באישה, לא יזכה בנכסים? אמר להם: על החדשים אנו בושין, אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים!?

(יבמות לח, ב)

זיקת נשואה עושה ספק נשואה:

זיקת ארוסה עושה ספק ארוסה: דאי סלקא דעתא ודאי ארוסה -
'מודים בית הלל שמוכרת ונותנת וקיים' (בתמיה - אלא שמע מינה כספק ארוסה
היא הלכך תמכור לכתחלה)? והתנן: (כתובות פ"ח מ"א, בבלי ע"א) 'נפלו לה נכסים
משנת ארוסה - בית שמאי אומרים תמכור וב"ה אומרים לא תמכור;
אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים!' אלא שמע מינה זיקת
ארוסה עושה ספק ארוסה! זיקת נשואה עושה ספק נשואה: דאי סלקא
דעתא ודאי נשואה - 'בית שמאי אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם
יורשי האב'? והתנן: (שם משנה ב) 'נפלו לה נכסים משנישאת - אלו
ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלוקחות'? - אלא
שמע מינה: זיקת נשואה עושה ספק נשואה (כדפרישית לעיל: דכיון דודאי נשואה -
הבעל מוציא מיד הלוקחות, הכא - דספק נשואה היא - הוה נכסים בספק; ולבית שמאי חלוקה עדיפא: דאין לה
בהם חזקה יותר ממנו דידו כידה, ולבית הלל חזקה עדיפא: דאין ידו כידה, הואיל ולא נפלו לה כשהיא תחת
הבעל).

אמר ליה רבה (לעולא): (אי טעמא משום חלוקה עדיפא הוא -) אדמפלגי בגופה (של
קרקע) ולאחר מיתה - לפלגו בחייה, ולפירות (דלביית שמאי פליג יבם פירי בהדה,
דספק נשואה היא; דאילו ודאי נשואה הואי הוה שקיל להו בעל כרחיה; ולבית הלל נכסים בחזקתה, ולא שקיל
מידי; ומדנקט מתניתין מיתה בסיפא - שמע מינה טעמיהו דבית שמאי ברישא: דאלמיה לחזקה דילה משום
דהיא קיימא)!?

אלא אמר רבה: אידי ואידי דנפלה (ליבום) כשהיא נשואה, וזיקת
נשואה עושה ספק נשואה: רישא, דאיהי קיימא, הוה לה איהי ודאי
(שהקדן שלה ממה נפשך [בנכסי מלוג מדובר]) ואינהו ספק, ואין ספק מוציא מידי
ודאי (הלכך אלימא חזקה דילה); סיפא, דמתה (הואיל ומתה), הללו באין לירש
(וטוענים מכח ירושה) והללו באין לירש (והיבם טוען מכח ירושה - הלכך שניהם ספק לבית
שמאי: דאי זיקה ככנוסה - אין כאן ליורשי האב כלום, שהבעל יורש שלה; ואי לאו ככנוסה - אין כאן ליבם
כלום; לפיכך ספק וספק הוא) ויחלוקו (ולבית הלל - הואיל ואלו קרובין ודאין הם, והוחזקה נחלה זו
כבר בחזקת משפחתן - אמרינן אוקי אחזקתה; אבל בחייה ולפירות - אפילו בית שמאי מודו דנכסים בחזקתיהו
ולא שקיל בעל מידי).

איתיביה אביי: ולבית שמאי אין ספק מוציא מידי ודאי? והתנן
[בבא בתרא פ"ט מ"ח]: 'נפל הכית עליו ועל אביו, עליו ועל מורישיו (לו אין
נכסים ולמורישים יש נכסים), והיו עליו כתובת אשה ובעל חוב; יורשי האב
אומרים "הכן מת ראשון" (ולא זכה בנכסי האב, ואין לבעל חוב מה לגבות) ואחר כך מת
האב', ובעל החוב אומר "האב מת ראשון ואחר כך מת הכן": בית
שמאי אומרים יחלוקו, ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן' - והא
הכא יורשי האב ודאי (מוחזקים, שבאין מכח ירושה ודאית: שאפילו האב מת ראשון - נכסי הבן
מסתמא נופלים לפני יורשין, דאילו בעל חוב מיחסר גוביינא עד שיחזיקוהו בית דין בהם) ובעל החוב
ספק (דלא הוחזק שטרו עליהן) וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי!?
קסברי בית שמאי 'שטר העומד לגבות כגבוי דמי' (כלומר: גדול כח השטר,
וכמו שמוחזק בנכסים, והרי הן [בעלי החוב] קמו במקום הבן ומוחזקים בנכסים דמי; הלכך ספק וספק הוא,
ואין כאן חזקה לזה יותר מזה; אם האב מת ראשון הוחזק בעל חוב מיד ולא אמרינן הא מחוסר גוביינא; ואם בן
מת ראשון הוחזקו יורשים).

ומנא תימרא? - דתנן (סוטה פ"ד מ"ב): 'מתו בעליהן עד שלא שתו (כל אשה
שקנא לה בעלה, ונסתרה, ומת עד שלא שתתה, נוטלת כתובתה, ואף על פי ששמא זינתה ואין לה כתובה):
בית שמאי אומרים: נוטלות כתובתן ואינן שותות (דבעינן 'והביא האיש את
אשתו' [במדבר ה, טו] וליכא); ובית הלל אומרים: או שותות או לא נוטלות
כתובתן'.

'או שותות'? (במדבר ה, טו) והביא האיש את אשתו [אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירת האיפה
קמח שערים; לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה כי מנחת קנאת הוא, מנחת זכרון מזכרת עון] אמר
רחמנא, וליכא?

אלא: מתוך שלא שותות - לא נוטלות כתובתן; והא הכא דספק הוא:
ספק זנאי ספק לא זנאי, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי (מידי יורשי
הבעל שהן מוחזקין ודאי - מוציאה זו כתובה מספק)!? אלא (לאו) שמע מינה (קסברי ב"ש) שטר
העומד לגבות כגבוי דמי (וכיון שמת עמדה הנכסים מיד בחזקת האשה, ויורשים קאתו לאפוקי
מינה משום ספק זנאי, ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי; דאי לא כגבוי דמי, וטעמא משום דאית ספק ומוציא
מידי ודאי הוא - הוה להו למימר 'יחלוקו', ונשווי ספק כודאי, אבל לעלווי מינה - ליכא למאן דאמר! וגבי נפל
הבית קאמר 'יחלוקו'; דכי נמי אמרינן כגבוי דמי - לא מצינו לבעל חוב לשוויי ודאי טפי מיורשין, שהרי לא

הוחזק בו זה בנכסים, והשטר זה יוצא עליו ולא על האב; הלכך ספק וספק הוא: אם האב מת ראשון נמצא בעל חוב ודאי, דהאי שטר כגבוי דמי, ויורשים אינם כלום; ואם הבן מת ראשון - נמצאו יורשין ודאין ובעל חוב אין כלום) !

ו א ב י (דלא אסיק אדעתיה מעיקרא משום טעמא דשטר העומד לגבות - כי אותביה לרבה מנפל הבית דתנן במי שמת בבבא בתרא בסדר ישועות [סדר נזיקין²]) - **ל ו ת ב י ה מ ה א** (דמתניתין היא בסדר נשים, דהכא נמי ספק מוציא מידי ודאי)? (להכי לא אותביה מכתובה: דקסבר) **ד ל מ א כ ת ו ב ת א ש ה ש א נ י**, **מ ש ו מ ח י נ א** (שאני כתובה משום ח'נא: שיהיו נושאים חן בעיני הנשים ויתרצו להנשא, לפיכך החזיקה מספק).
[## אבל אמר ריש לקיש 'טב למיתב תן דו מלמיתב ארמלו' ? (יבמות קיחב) - ההיא בעניה, ומשום ח'נא - מעשירה! ?]
ו ל ו ת ב י ה כ ת ו ב ה ד מ ת נ י ת ין (דאמרי בית שמאי 'חלוקו', דקא סלקא דעתא השתא דבית שמאי נמי - אכתובה אמרי 'חלוקו', וקאתו יורשין דידה מספק, וגבו פלגא דכתובה מיבם דהוי ודאי; והתם ליכא למימר 'משום ח'נא', דהתם מתה! וגבי יורשין לא חיישינן לח'נא, כדאמר ב'אלמנה ניזונת' (כתובות צב) - אלא אם כן היו יורשיה נקבות)?
ל א פ ל י ג י (דמודו בית שמאי שהיא בחזקת יורשי הבעל, דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים, וכל שהיא מתה בחייו של יבם - לא גבו יורשים דילך כתובה, דיבם במקום בעל קאי; ואף על גב דשמעינן ליה לאבבי בכתובות פרק 'האשה' (פא, א) 'ניתנה כתובה לגבות מחיים' לבית שמאי - הני מילי להתחייב יבם בקבורתה, דאמר: מינה קא ירית כתובה, ולא מאחיו; אבל דלישקלו יורשין דילה כתובתה לא שמעינן ליה).
ו ל א ? ו ה א ק ת נ י (כתובות פ"ח מ"ז): **'מ ת ה - מ ה י ע ש ה ב כ ת ו ב ת ה ו ב נ כ ס י מ ה נ כ נ ס י מ ו י ו צ א ין ע מ ה ? ב י ת ש מ א י א ו מ ר י מ : י ח ל ו ק ו י ו ר ש י ה ב ע ל ע מ י ו ר ש י ה א ב ; ו ב י ת ה ל ל א ו מ ר י מ : נ כ ס י מ כ ח ז ק ת נ !**
ה כ י ק א מ ר : 'מ ת ה - מ ה י ע ש ה ב כ ת ו ב ת ה ? ' ו ש ב ק ה [ועזבה את השאלה ללא מענה אלא פנתה לעניו קרוב]; [והמשיכה] **'נ כ ס י מ ה נ כ נ ס י מ ו ה י ו צ א י מ ע מ ה - ב י ת ש מ א י א ו מ ר י מ : י ח ל ו ק ו** (נכסי מלוג) **י ו ר ש י ה ב ע ל ע מ י ו ר ש י ה א ב , ו ב י ת ה ל ל א ו מ ר י מ : נ כ ס י מ כ ח ז ק ת נ .**
א מ ר ר ב א ש י : מ ת נ י ת ין נ מ י ד י ק א , ד ק ת נ י 'י ח ל ו ק ו י ו ר ש י ה ב ע ל ע מ י ו ר ש י ה א ב ' ו ל א ק ת נ י 'י ו ר ש י ה א ב ע מ י ו ר ש י ה ב ע ל ' (ו ט ע מ א ל א מ ש ו מ ד ש ט ר ה ע ו מ ד ל ג ב ו ת ה ו א , ד ל א נ י ת נ ה כ ת ו ב ה ל ג ב ו ת מ ח י י מ) [י ח ל ו ק ו מ י ש א ין ל ו כ ר ג ע ח ל ק ע מ מ י ש ע כ ש י ו י ש ל ו (ה כ ל)
ש מ ע מ י נ ה .

א ב י (מהדר ארישא דשמעתין לתרוצי מאי שנא רישא דלא פליגי ומאי שנא סיפא דפליגי, ותרציה: לאו משום דברישא היא קיימת וסיפא משום דליתא, דודאי סיפא נמי: אי כשהיא שומרת יבם נפלו לה מודו ב"ש דיורשי האב ודאין ונכסים בחזקתן, אלא) **א מ ר : ר י ש א ד נ פ ל ו ל ה כ ש ה י א ש ו מ ר ת י ב מ (לפיכך מוכרת לכתחלה, והוא הדין אם מתה - יורשיה יורשין אותה, דלא מהניא זיקה למיקני נכסי דהשתא); ס י פ א ד נ פ ל ו ל ה כ ש ה י א ת ח ת י ו ד ב ע ל (בעלה הראשון),**

(יבמות לט, א)
ו ק ס ב ר א ב י ' י ד ו כ י ד ה ' ; (מ ד א ו ק י פ ל ו ג ת י י ה ו ב נ פ ל ו ל ה ת ח ת י , ו א פ י ל ו ה כ י ל ב י ת ה ל ל נ כ ס י מ כ ח ז ק ת - ק ס ב ר א ב י נ ש ו א ה י ד ו כ י ד ה ו ל א י ו ת נ ; ה ל כ כ כ ש מ ת ו א ין ל י ב מ ב ה א ל א ז י ק ה - י ד ו ג ר י ע א מ י ד ה , ו נ כ ס י מ כ ח ז ק ת ; ו ב י ת ש מ א י פ ל י ג י ו א מ ר י נ ש ו א ה - י ד ו ע ד י פ א מ י ד ה , ו כ ש מ ת - י ד ה י ב מ כ י ד ה , ו י ח ל ו ק ו ; ו ב כ ת ו ב ת ב 'ה כ ו ת ב ' (פא, א) נ מ י פ ל י ג י א ב י ו ר ב א , ד ק א מ ר א ב י י ד ו כ י ד ה ו ר ב א א מ ר י ד ו ע ד י פ א מ י ד ה , ו א מ ר י נ ה ת מ : נ פ ק א מ י נ ה ל ש ו מ ר ת י ב מ) .
א מ ר ל י ה ר ב א : א י ד נ פ ל י ל ה כ ש ה י א ת ח ת י ו ד ב ע ל , ד כ ו ל י ע ל מ א ל א פ ל י ג י ד י ד ו ע ד י פ א מ י ד ה (ו א פ י ל ו ב י ת ה ל ל מ ו ד ו ד ש ק ל י י ו ר ש י ה ב ע ל ב נ כ ס י מ) ; א ל א א י ד י ו א י ד י ד נ פ ל ו ל ה כ ש ה י א ש ו מ ר ת י ב מ : ר י ש א ד ל א ע ב ד ב ה מ א מ ר (קודם שנפלו לה הנכסים, הלכך זיקה לא מהניא ולא מידי בנכסים); ס י פ א ד ע ב ד ב ה מ א מ ר (ובית שמאי לטעמייהו, דאמרי מאמר קני [בפרק 'ארבעה אחין' (לעיל כט, א): 'בית שמאי אומרים אשתו עמו כו'; ובית הלל לטעמייהו דאמרי לא קני) .

² על פי שבת לא, א: אמר ר"ל: מאי דכתיב (ישעיהו לג, ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו' [יראת ה' היא אוצרו]? **א מ ו נ ת** זה סדר זרעים; **ע ת יך** זה סדר מועד; **ח ס נ** זה סדר נשים; **י ש ו ע ו ת** זה סדר נזיקין; **ח כ מ ת** זה סדר קדשים; **ו ד ע ת** זה סדר טהרות; **ו א פ "ה י ר א ת ה ' ה י א או צ ר ו .**

וקסבר רבא (קנין) מאמר לבית שמאי עושה ודאי ארוסה וספק נשואה (כלומר): ודאי ארוסה לדחות בצרה, וספק נשואה לחלוק בנכסים (אף על גב דבית שמאי ודאי ארוסה משוי לה לדחות בצרה אחותה משום אחות אשה, כדקתני: *אשתו עמו*, מיהו לא כודאי נשואה משוי לה למיקני יבם כולה ידושה דילה, אלא כספק נשואה, ויחלוקו).
 איתמר משמיה דרבי אלעזר כוותיה דרבא ואיתמר משמיה דרבי יוסי ברכי חנינא כוותיה דאביי (דסיפא בדנפלו לה כשהיא תחת הבעל).
 ומי אמר רבי אלעזר הכי? והא אמר רבי אלעזר: מאמר לבית שמאי אינה קונה אלא לדחות בצרה בלבד?
 איפוך [רבי יוסי ברכי חנינא כרבא ורבי אלעזר כאביי].
 ואי בעית אימא לעולם לא תיפוך: אמר לך רבי אלעזר: כי אמרי אנא דלא סגי לה בגט, אלא דבעי נמי חליצה; לחלוק בנכסים דלא קני - מי אמרי?
 אמר רב פפא: דיוקא דמתניתין כוותיה דאביי [שאמר שהסיפא עוסק בנכסים שנפלו לה כשבעלה היה חי], - ואף על גב דקשיא 'מתה' (לקמן מפרש) - דקתני 'נכסים הנכנסים ויוצאים עמה' - מאי 'נכנסין' ומאי 'יוצאין' - לאו נכנסין לרשות הבעל ויוצאים מרשות הבעל (אלמא דנפלו לה תחת בעלה) לרשות האב; ואף על גב דקשיא 'מתה' - אדמפלגי בגופה (של קרקע) ולאחר מיתה, לפלגו בחייה ולפירות (הואיל וטעמא משום דידו כידה)?!
 ותו לא מידי (אין להשיב על כך, דודאי דיקא כוותיה, וקשיא ליה 'מתה').
 [## והסכום כאביי למרות שאיננו ביע"ל כג"מ - אולי כי רב פפא כמותו, ומדייק כך במשנה.]

כנסה - הרי היא [כאשתו לכל דבר]:
 למאי הלכתא?
 אמר רבי יוסי בר חנינא: לומר שמגרשה בגט (ולא בעי חליצה), ומחזירה (אם רצה, ולא מיתסדא עליה).
 'מגרשה בגט' - פשיטא!?
 סלקא דעתא אמינא הואיל וכתוב [דברים כה, ה: כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אין לו - לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר; יבמה יבא עליה] ולקחה לו לאשה ויבמה - אמר רחמנא [שאפילו אחרי שהיא אשתו נקרא עליה 'ויבמה']: ועדיין יבומי הראשון עליה (אף על פי שלקחה קרי ליה 'ויבמה'), בחליצה אין, בגט לא! - קא משמע לן.
 'מחזירה' פשיטא!
 סלקא דעתא אמינא מצוה דרמיא רחמנא עליה עבדה, השתא תיקום עליה באיסור אשת אח - קא משמע לן.
 ואימא הכי נמי (אכולה מילתא קאי [גם שמוציאה בחליצה, וגם שאינו יכול להחזירה])?
 אמר קרא 'ולקחה לו לאשה' ('ויבמה' מצי למכתב, למה לי דכתיב 'לאשה'? - שמע מינה הרי היא כאשתו) כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר.
 ('ויבמה' - אי לכדרכי בפרק קמא (לעיל ח, א) לאסור צרות ועריות, אי לכדרבנן 'ויבמה' - בעל כרחיה)
 ובלבד שתהא כתובתה [על נכסי בעלה הראשון]:
 מאי טעמא?
 אשה הקנו לו (לייבם) מן השמים (ולא שיעבד נכסיו לכתובתה, ויכול למוכרן בכל עת שירצה).
 ואי לית לה מן הראשון (דלית ליה נכסים) - תקינו לה משנני, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

משנה:
 מצוה בגדול לייבם.
 לא רצה - מהלכין על כל האחיין;
 לא רצו - חוזרין אצל גדול, ואומרים לו "עליך מצוה: או חלוץ או ייבם!" (מפרש בגמרא).
 תלה בקטן (קטן ממש) עד שיגדיל, או בגדול עד שיבא ממדינת הים (שהיה גדול האחים במדינת הים ויש לו אח כאן הגדול מן האחיין שלפנינו, ותלה גדול האחיין שלפנינו בו [בגדול שבמדינת הים] לומר 'המתינו לו שהוא גדול ממני שמא ייבם אותך'; והכי מוכח בגמרא, דאמרינן: תא

שמע: זבגדול עד שיבא ממדינת הים... אין שומעין לו' - ואי סלקא דעתא חליצת גדול עדיפא, אמאי אין שומעין לו? נינטר דלמא אתי וחליץ? אלמא אותו שבמדינת הים - גדול שבכל האחין הוא) או חרש או שוטה - אין שומעין לו, אלא אומרים לו "עליך מצוה: או חלוץ או ייבם" (שאף על פי שאחין שבמדינת הים גדול ממך, כיון דאתה גדול האחין שלפנינו - עליך מצוה)!" (דשהויי מצוה לא משהינן; והכי מפרש בגמרא.)

גמרא :
איתמר: ביאת קטן וחליצת גדול (גדול רוצה לחלוץ, וקטן ממנו רוצה לייבם; והאי קטן' - לאו קטן ממש הוא, דקטן לאו בר חליצה וייבום הוא, שמא ימצא סריס; ואפילו מאן דלא חייש למיעוט, וקטן מותר לייבם - הכא ודאי סוגיא דשמעתין מוכחא דלאו קטן ממש הוא, מדקפריך לקמן 'תלה בקטן עד שיגדיל' ושני ליה 'שהויי מצוה לא משהינן' - אלמא בקטן ממש כולוהו מודו) - פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי: חד אמר ביאת קטן עדיפא, וחד אמר חליצת גדול עדיפא.
מאן דאמר 'ביאת קטן עדיפא' - דהא מצוה בייבום; ומאן דאמר 'חליצת גדול עדיפא' - במקום גדול ביאת קטן לאו כלום היא (דהא מצוה - אגדול רמיא).

תנן: 'לא רצה - מחזירין על כל האחין' - מאי? לאו 'לא רצה לייבם - אלא לחלוץ', וקתני 'מהלכין אצל האחין' (אולי ייבמה) - שמע מינה ביאת קטן עדיפא!
לא! 'לא רצה לחלוץ ולא לייבם', דכוותה גבי האחין 'לא רצו לא לחלוץ ולא לייבם'; אמאי חוזרים אצל הגדול? (אי אמרת בשלמא דכל 'לא רצה' ו'רצו' דמתניתין - אייבום קאי, להכי חוזרין אצל גדול, דכיון דכולהו בעו למיחלץ ואיהו נמי בעי למיחלץ - איהו קדים; אלא אי אמרת אפילו מיחלץ לא בעי - אמאי חוזרין אצל גדול? פשיטא: למיכפיה (למיחלץ)? לכפיה לדידהו (ולא נטרח בית דין כולי האי [להתעסק ולחפש אחרי הגדול? אפשר לכפות כל אחד לחלוץ])?!
כיון דמצוה עליה ידידה רמיא - לדידיה כייפינן.

תנן: 'תלה בקטן עד שיגדיל' - אין שומעין לו'; ואי ביאת קטן עדיפא - אמאי אין שומעין לו? נינטר דלמא גדיל ומייבם!
וליסעמיך - 'זבגדול עד שיבא ממדינת הים' - אין שומעין לו' - אמאי? נינטר דלמא אתי דחליץ ומייבם? אלא: כל שהויי מצוה לא משהינן.

(יבמות לט, ב)
אית דאמרי [דיון דומה לדיון לעיל למדנו במקום אחר או בזמן אחר]:
בביאה כולי עלמא לא פליגי דביאת קטן [שאינו החא הגדול, אך ודאי מעל לשלשה עשר] עדיפא; כי פליגי בחליצת קטן, והכי איתמר: חליצת קטן וחליצת גדול, פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי: חד אמר חליצת גדול עדיפא, וחד אמר כי הדדי נינהו.
מאן דאמר חליצת גדול עדיפא - דהא מצוה בגדול; ואידך?
כי אמרינן 'מצוה בגדול' - לענין יבום, אבל לענין חליצה כהדדי נינהו.

[המשך הלימוד החילופי:]
תנן: 'לא רצו חוזרין אצל גדול' - מאי לאו 'לא רצו' - לייבם אלא לחלוץ, וקתני 'חוזרין אצל גדול', ושמע מינה חליצת גדול עדיפא!
לא, 'לא רצו לא לחלוץ ולא לייבם', דכוותיה גבי גדול 'לא רצה לא לחלוץ ולא לייבם'; אלא אמאי חוזרין אצל גדול? למכפיה! לכפיהו לדידהו?
כיון דמצוה עליה ידידה רמיא - לדידיה כייפינן.
תא שמע: 'תלה בגדול עד שיבא ממדינת הים אין שומעין לו' - ואי סלקא דעתא חליצת גדול עדיפא - אמאי אין שומעין לו? נינטר דלמא אתי וחליץ!
ולטעמיך - 'בקטן עד שיגדיל אין שומעין לו' - אמאי? נינטר דלמא גדיל ומייבם (אי נמי [דלמא] אתי איהו ומייבמה)?
אלא כל שהויי מצוה לא משהינן.

תנן התם [בכורות פ"א מ"ז]: 'מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה, שהיו מתכוונין לשם מצוה; עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום.'

אמר רב: אין כופין (ואי נחא לתרוייהו לייבומי - אין כופין אותו לחלוץ, דנימא 'לאו למצוה מכווני ופגע באיסור אשת אח', אלא אי בעי מייבם; ומיהו היכא דהוא צבי [חפץ] לייבומי ואיהי אמרה "לא בעינא ליה" ואמרה דברים ניכרים - אי מצינו לאטעויה ולומר לו "חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתיים זוז" - מטעין ליה, ואי לא - כפינן ליה וחליץ, דאמר רב ששת (לעיל ד,א): 'מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה' - ולא תימא מוכה שחין דוקא, אלא כל אמתלא שתתן לדבריה, דאמר ב'המדיר' (כתובות ע,א): 'מעשה בצידן בבורסי שמת, ולו אח בורסי, ואמרו חכמים: יכולה שתאמר "לאחיי הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל"'. ועוד פסקינן הלכתא בפרק 'אף-על-פי' (שם טז,א): 'כותבין אגרת מרד על אדוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם'; ומכל הלין טעמי כפינן ליה דחליץ ושקלה כתובה; וכל הני 'אין כופין' דהכא - היכא דתרוייהו נחא (להו).

כי אתו לקמיה דרב, אמר להו: אי בעית חלוץ אי בעית יבם, בדידך תלא רחמנא: (דברים כה, ט) ואם לא יחפוץ האיש [לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמן] - הא אם חפץ, אי בעי חליץ אי בעי יבם!

ואף רב יהודה סבר 'אין כופין', מדאיתקין רב יהודה בגיטא דחליצה: 'איך פלונית בת פלוני אקרבת (הקריבה) ית פלוני יבמה קדמנא לבי דינא, ואשתמודעינהו [מבואר להלן] דאחיה דמיתנא מאבא ניהו, ואמרי ליה: 'אי צבית [אתה חפץ] ליבם - יבם, ואי לא - איטלע (צדד לה) לה רגליך דימינא (רגלימין)'; ואיטלע לה רגלא דימינא, ושרת סיניה מעל רגלוהי, וירקת באנפיהי רוקא דמתחזיא לבי דינא (גירסת רש"י): 'דאיתחזי לנא' - דבעינן רוק הנראה לעיני דיינין [בפרק 'מצות חליצה' (לקמן קוב, ב)] על ארעא;

ורבי חייא בר אויא מסיים בה משמיה דרב יהודה: 'ואקרינהו מה דכתיב בספר אורייתא דמשה'.

[## רש"י ד"ה ואקרינהו: 'לא חפצתי לקחתה': נ"ל שהיה עדיף 'בית חלוץ הנעל'! אלא הכוונה שמקריאים לשניהם שיאמרו את הלשונות שנאמרו בתורה.]

'אשתמודעינהו' - פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר בעדים (להביא שני עדים שהוא אחי המת מאביו) וחד אמר אפילו קרוב אפילו אשה, והלכתא: גלויי מילתא בעלמא הוא, ואפילו קרוב ואפילו אשה.

'בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה - מצות יבום קודמת למצות חליצה, ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה - אמרו: מצות חליצה קודמת למצות יבום':

אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק: חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק: אכשור דרי (בתמיה: וכי נתכשרו הדורות)? [לא היה שנוי בבני אדם אלא] מעיקרא סברי לה כאבא שאול, ולבסוף סברי לה כרבנן, דתניא: 'אבא שאול אומר: הכונס את יבמתו לשם נוי ולשום אישות ולשום דבר אחר - כאילו פוגע בערוה, וקרוכ אני בעיני להיות הולד ממזר; וחכמים אומרים (דברים כה, ה) יבמה יבא עליה - מכל מקום.'

מאן תנא להא דתנו רבנן³: 'יבמה יבא עליה' - מצוה (מצוה גרסינן ולא גרס הכא 'למצוה' אלא לקמן, בתירוצא דרב יצחק בר אבדימי): שכתחלה (עד שלא קדשה אחיו) היתה

³ סיפרא פרשת צו פרשה ב: (ט) 'מצות תאכל' - מצוה; לפי שהיתה בכלל היתר ונאמרה וחזרה והותרה. יכול תחזור להיתירה הראשון? ת"ל מצת תאכל - מצוה.

(י) וכיוצא בה 'יבמה יבא עליה' - מצוה; לפי שהיתה בכלל היתר, ונאסרה וחזרה והותרה. יכול תחזור להיתירה הראשון? תלמוד לומר 'יבמה יבא עליה'.

עליו בכלל היתר; נאסרה (כשקדשה אחיו) וחזרה והותרה (כשמת בלא בנים) - יכול תחזור להיתירה הראשון (מפרש לקמן)? - תלמוד לומר: 'במה יבא עליה' - מצוה.

מאן תנא (ומאי קאמר)?

אמר רבי יצחק בר אבדימי: אבא שאול היא, והכי קאמר: 'במה יבא עליה' - מצוה (למצוה משמע, לשם מצות יבום, דכתב 'ויבמה'): שבתחלה [כשהיתה פנויה] היתה עליו בכלל היתר: רצה לשם נוי כונסה, רצה לשום אישות כונסה; נאסרה [על ידי נישואיה לאחיו] חזרה והותרה [כשמת אחיו] - יכול תחזור להיתירה הראשון? - תלמוד לומר: 'במה יבא עליה' - למצוה [בלבד, אך מסבה אחרת - לא].

רבא אמר: אפילו תימא רבנן (ולא תינני 'למצוה' אלא 'מצוה'), והכי קאמר: 'במה יבא עליה' - מצוה (מצוה עליו ליבמה יותר מן החליצה): שבתחלה היתה בכלל היתר; רצה כונסה, רצה אינו כונסה; נאסרה חזרה והותרה - יכול תחזור להיתירה הראשון: רצה כונסה רצה אינו כונסה - 'רצה אינו כונסה'? - הא אגידה ביה, בכדי תיפוק [ללא כלום תצא] (בתמיה: ותו לא: דאי בעי לא כניס לה)?

אלא: אימא

'רצה כונסה רצה חולץ לה'?

תלמוד לומר: 'במה יבא עליה' - מצוה.

אימא רישא [של הברייטא שהגמרא דנה בה לעיל: מאן תנא להא דתנו רבנן: 'במה יבא עליה' - מצוה; הברייטא מתחילה בענין מנחות] [ויקרא וט: והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו] מצות תאכל במקום קדוש [בחצר אהל מועד יאכלוה] [קרא יתירא הוא דכתיב ברישא דקרא 'והנותרת מן המנחה יאכלו'] - מצוה:

(יבמות מ, א)

שבתחלה (קודם שהוקדשה מנחה זו) היתה עליו בכלל היתר; נאסרה (כשהוקדשה) וחזרה והותרה (בהקטרת הקומץ) - יכול תחזור להיתירה הראשון (כדמפרש)? תלמוד לומר: 'מצות תאכל במקום קדוש' - מצוה.

בשלמא לרבא דאמר: הא מני רבנן היא (ו'מצוה' קתני, ולא קתני 'למצוה') - הכא הכי קאמר: 'מצות תאכל במקום קדוש' - מצוה: שבתחלה היתה עליו בכלל היתר: רצה (כהן שעבד עבודתה) אוכלה רצה אינו אוכלה, (נאסרה חזרה והותרה, יכול תחזור להיתירה הראשון) רצה אוכלה רצה אינו אוכלה -

- רצה אינו אוכלה? והכתיב (שמות כט, לג) ואכלו אותם (את הקדשים)

אשר כופר בהם [למלא את ידם לקדש אתם וזר לא יאכל כי קדש הם] - מלמד

שהכהנים אוכלים (כי היכי דתהוי כפרה שלימה) זבעלים

מתכפרין! [דומה לספרא שמיני פרשתא א פרק פ"ב ה"ד בשני הפסוק!]

אלא 'רצה הוא אוכלה רצה כהן אחר אוכלה' - תלמוד לומר: 'מצות תאכל במקום קדוש' - מצוה [שיאכל אותו הכהן שהקריב];

אלא לרב יצחק בר אבדימי (דתני 'למצוה'), דאמר אבא שאול היא - הכא מאי תרי גווני איכא (דקא ממעט תנא יכול תחזור להיתירה הראשון תלמוד לומר דלא' - והא ליכא למימר 'תחזור להיתירה הראשון: רצה לשם מצוה אוכלה, רצה שלא לשם מצוה אוכלה - תלמוד לומר דלא' - דהא כל כמה דבעי ליכלה - דהתם הוא, כי בעיל שלא לשם מצוה - פגע בערוה, אבל הכא מאי קעביד? ועל כרחך בתרי גווני בעיא לאוקמי, דומיא דרישא) וכי תימא 'רצה לתאבון אוכלה רצה אכילה גסה אוכלה' - אכילה גסה מי שמה אכילה? והאמר ריש לקיש: האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור, מ"לא תעונה" (דלא עבר

על [ויקרא כג, כט: כי כל הנפש] אשר לא תענה [בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה] - שאף זה עינוי הוא: שמזיק את

עצמו; וכיון דלאו אכילה היא - מ'יאכלו אהרן ובניו' [ויקרא וט] דרישא נפקא! ?

אלא (תרי גווני הכי תיבעי למימר) 'רצה מצוה אוכלה רצה חמץ אוכלה'?

והכתיב (ויקרא ו, י) לא תאפה חמץ חלקם [נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם], ואמר ריש לקיש: ואפילו חלקם לא תאפה חמץ (להכי סמך 'חלקם' ל'לא תאפה חמץ': לומר אפילו שירי מנחה שהם חלקם של כהנים לא תאפה חמץ, ומהתם נפקא)! ?

(יא) מצות תאכל מה ת"ל לפי שנאמר יאכלוה אין לי אלא כולה

מנין אף מקצתה. תלמוד

לומר תאכל. אפילו כל שהוא:

[לרש"י אולי הגירסא היתה שונה קצת, ולפני 'והכתיב לא תאפה חמץ חלקם' היה 'ת"ל מצות תאכל' - ולא חמץ ולכן פירש, ד"ה אלא: תרי גווי הכי תיבעי למימר רצה מצה אוכלה רצה חמץ אוכלה ת"ל מצות תאכל ולא חמץ].
אלא 'רצה מצה אוכלה, רצה חלוט (ברותחים) אוכלה'.
האי חלוט היכי דמי: אי מצה היא - הא מצה היא (והיכי מימעיט ממשמעות ד'מצות תאכל')! ואי לא מצה היא - 'מצות' אמר רחמנא (בשירי מנחת חובה, דכתיב בצו את אהרן [בשירי מנחת בני אהרן שמתו, (ויקרא יב)] ואכלו מצות - והוא הדין לשאר מנחות, ולמה לי 'מצות תאכל')! ?

[אולי הגירסא היתה שונה קצת ולפיכך פירש ד"ה רצה חלוט אוכלה: ת"ל 'מצות' ולא חלוט].
לא, לעולם אימא לך מצה היא, ולהכי תנא ביה קרא: לעכב [שלא יעשו על ידי חליטה, ואם עשו אינו כשר].
אלא 'חלוט - מצה היא' דקאמרינן - למאי הלכתא?
לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח: אף על פי דחליטה מעיקרא, כיון דהדר אפיה בתנור - 'לחם עוני' קרינא ביה [דברים טז, ג]: לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך], ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

משנה:
החולץ ליבמתו - הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה (ולא הפסיד חלקו בנכסי אחיו); ואם יש שם אב - נכסים של אב.
הכונס את יבמתו - זכה בנכסים של אחיו (ואפילו גירשה למחר).
רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך אם יש שם אב - נכסים של אב.

גמרא:
פשיטא (דלא איבד זכותו)! ?
סלקא דעתא אמינא 'חליצה במקום יבום קיימא, ונשקול [החולץ] כולהו נכסי' - קא משמע לן (כלומר: לאו לאשמועינן דלא איבד זכותו תניא לה, אלא לאשמועינן דלא שקיל כולהו נכסי).
אי הכי (דלגדועי אתא) 'הרי הוא כאחד מן האחים' - 'אינו אלא כאחד מן האחים' מיבעי ליה! ?
אלא סלקא דעתא אמינא 'הואיל ואפסדה מיבום (שפסלה על האחין) - לקנסיה' - קא משמע לן.

אם יש שם אב [נכסים של אב]:
דאמר מר: אב קודם לכל יוצאי ירכו.

הכונס את יבמתו [זכה בנכסים של אחיו]:
מאי טעמא?
[דברים כה, ו: והיה הבכור אשר תלד] יקום על שם אחיו [המת ולא ימחה שמו מישראל] (ולא 'על שם אביו' כתיב) אמר רחמנא - והרי קם (וכיון דבשעה שקם על שם אחיו לא שקל - תו לא שקיל [דאי שקיל השתא - לא מנכסי אחיו שקיל אלא מנכסי אביו, דהא ירתינהו]).

רבי יהודה אומר [בין כך ובין כך אם יש שם אב נכסים של אב]:
אמר עולא: הלכה כרבי יהודה;
וכן אמר רבי יצחק נפחא: הלכה כרבי יהודה.
ואמר עולא ואיתימא רבי יצחק נפחא: מאי טעמא דרבי יהודה? - דכתיב (דברים כה, ו) והיה הבכור אשר תלד [יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל] - כבכור: מה בכור אין לו בחיי האב - אף האי נמי אין לו בחיי האב.
אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב, אף האי נוטל פי שנים לאחר מיתת האב (אם מת האב לאחר יבום של זה - מודה רבי יהודה דנוטל זה חלקו וחלק אחיו)! ?
מידי 'יקום על שם אביו' כתיב? 'יקום על שם אחיו' כתיב, ולא על שם אביו! ?
אימא: 'היכא דליכא אב דלשקול נחלה - תתקיים מצות יבום, היכא דאיכא אב, [דלא] שקיל (יבם) נחלה - לא תתקיים מצות יבום'! ?

מידי יבום בנחלה תלה רחמנא? יבומי מיבמי, ואי איכא נחלה - שקולי, ואי לא - לא שקיל.

יתיב רבי חנינא קרא קמיה דרבי ינאי ויתיב וקאמר: הלכה כרבי יהודה. אמר ליה: פוק קרי קרייך לברא: אין הלכה כרבי יהודה. תני תנא קמיה דרב נחמן: 'אין הלכה כרבי יהודה'. אמר ליה: אלא כמאן, כרבנן? פשיטא! יחיד ורבים הלכה כרבים! אמר ליה: אסמיה? (לכולה מתניתין, דמשנה שאינה צריכה היא) [אולי הכוונה: לכל דברי רבי יהודה במשנה?]
אמר ליה: לא (תסמיה); את - הלכה (כרבי יהודה) אתנייך (ומשנה צריכה הואי); ומוקשה הוא דאקשי לך (הכי שביק רבנן ועביד כרבי יהודה), ואפכת (לה) - ולמאי דאפכת [נראה שרש"י לא גרס ולמאי דאפכת] שפיר אפכת (ושפיר עבדת דאפכת לה).
[אם כן מדוע לא למחוק הכל? אולי: כשיטת רבי יהודה עצמו במשנה בעדויות פ"א מ"ד: שאם יאמר האדם 'כך אני מקובל' יאמר לו 'כדברי איש פלוני שמעת'.]

משנה:

החולץ ליבמתו - הוא אסור בקרובותיה (כאילו היא אשתו; וכל קרובות הנאסרות מחמת אשה גמורה - אסורות מדרבנן בחלוצה) והיא אסורה בקרוביו;

(יבמות מ, ב)

הוא אסור (כל הנך עריות דאורייתא נינהו באשתו, וגזרינהו רבנן בחלוצתו): באמה ובאם אמה ובאם אביה ובכתה ובכת בתה ובכת בנה ובאחותה בזמן שהיא קיימת (אאחותה קאי ולא אשאר עריות), והאחין מותרין; והיא אסורה באביו (משום כלתו) ובאביו אביו (משום כלת בנו; אף על גב דבאשתו גמורה אין אסורה לאבי אביו אלא מדברי סופרים, דהא כלת בנו משניות דרבנן היא - ואפילו הכי גזרו רבנן נמי בחלוצה) ובבנו (משום אשת אב) ובבן בנו (משום אשת אבי אביו שהיא מן השניות) באחיו (משום אשת אח) ובבן אחיו (משום אשת אחי אביו).
מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו (ולא אמרינן צרה כחלוצה ואסור בקרובותיה) ואסור בצרת קרובת חלוצתו (דאובן חלק ללאה, ורחל נשואה לנכרי, ולה צרה, ומת הנכרי - אסורה הצרה לראובן; וטעמא מפרש בגמרא).

גמרא:

איבעיא להו: גזרו שניות בחלוצה או לא (כגון אם אם אמה, ואם אם אביה, דגבי אשתו מיתסרו עליה משום שניות, כדתני רבי חייא בפרק כיצד (לעיל דף כב, א): רביעי שבחמיו ושבחמותו שניה; הכא מאי)? בערוה, דאורייתא (כלומר: באשתו, דאמה ואם אמה הוה ערוה דאורייתא), גזרו בהו רבנן שניות; (אבל) בחלוצה (דאפילו עריות דידה דרבנן) לא גזרו רבנן שניות? או דלמא לא שנא?

(וממתניתין לא דייק, דקתני 'היא אסורה... באבי אביו' משום כלת בנו, דהוי שניה - הא קמייטין לה לקמן עלה דהא מילתא ומדחי ליה למימר: לאו משום חולץ אלא בשביל המת: שהיתה זו אשתו גמורה, לפיכך אבי אביו אסור בה משום כלת בנו).

תא שמע: 'הוא אסור באמה ובאם אמה' - ואילו 'אם אם אמה' לא קתני!

דלמא היינו טעמא דלא תני - משום דקבעי למיתני סיפא: 'והאחין מותרין', ואי תנא 'אם אם אמה' הוה אמינא 'האחין מותרין דוקא באם אם אמה אבל באם אמה ובאמה' - לא (לא קאי אלא אם אם אמה, דלא גזרו שניות בזיקה, אבל אמה ואם אמה דהוו להו עריות דאורייתא לגבי אשה גמורה - לא משתרו אחין, דגזרו עריות בזיקה, ואפילו לאחר חליצה נימא דאיהו שליחותיהו עבד, משום הכי לא תנייה)! וליתני 'אם אם אמה' וליתני 'האחין מותרין בכולן'?

קשיא.

תא שמע: 'היא אסורה באביו ובאביו אביו'; קתני מיהא 'אביו אביו', מאי, לאו משום חולץ דהויא לה כלת בנו? לא, משום מיתנא דהויא לה כלת בנו.

תא שמע: 'ובבן בנו' מאי, לאו משום חולץ: דהויא לה אשת אבי אביו (והיא מן השניות)?

לא, משום מיתנא (שהיתה זו אשתו גמורה, ואסורה על בן בנו של חולץ) והויא לה אשת אחי אבי אביו (וקא סלקא דעתא דהא נמי משניות היא).
הא אמימר מכשר (בפרק כיצד לעיל כאב) באשת אחי אבי אביו! ?
אמימר מוקי לה (להאי ז' בנ' דמתניתין) בכר ברא דסבא (אסבא אביהן של מת; וחולץ' דתנא ברישא, דקתני זיא אסורה באביו' והדר תני זבנ' - של אביו, שהוא אחי המת וחולץ, וקמה עליה ב'לא יבנה' משחלץ לה האחד, ולבן בנו של אביהם דהויא ליה אשת אחי אביו).
אי הכי - היינו אחיו ובן אחיו! ?
תנא 'אחיו מן האב' וקתני [אמימר] 'אחיו מן האם' (שהיה זה אחיו מן האם או בן אחיו מן האם, ולא משום חולץ, דאם כן הויא לה שניות בחלוצה, דהא ליתא אלא אשת אחי האב מן האם, והא בשניות תנינן לה! אלא משום מיתנא, דהוי שניה משום ערוה דאורייתא, דאשתו מעלייתא הוה, וכגון שהיו היבם וחולץ אחין מן האב ומן האם, ולשניהם אח מן האם שלא מן האב).

תא שמע דתני רבי חייא (בחלוצה): 'אלכע מדברי תורה' (כלומר: דלגבי אשתו הויין דאורייתא) וארכע מדברי סופרים: אב (של חולץ אסור בה מן התורה מפני המת: דהויא ליה כלתו של אב), ובנו (של חולץ, שהיה המת אחי אביו, וערוה היא לגביה), אחיו (של חולץ דהוה נמי אחי המת וקם ליה בלא יבנה) ובן אחיו (של חולץ, שהיה המת אחי אביו) מדברי תורה; אבי אביו (משום כלת בנו), ואבי אמו (משום כלת בתו), בן בנו (קא סלקא דעתא משום חולץ: דהויא ליה אשת אבי אביו), ובן בתו (דהויא ליה אשת אבי אמו) מדברי סופרים (וכל הנך שניות נינהו).
קתני מיהא 'אבי אביו' - מאי לאו משום חולץ, והויא לה כלת בנו ?
לא, משום מיתנא, דהויא לה כלת בנו

תא שמע: 'ובאבי אמו' - מאי? לאו משום חולץ, דהויא לה (ליה) כלת בתו ?
לא, משום מיתנא, דהויא לה כלת בתו (וכגון שהיו אחין אף מן האם).

תא שמע: 'ובן בנו' - מאי, לאו משום חולץ, דהויא לה אשת אחי אביו ?
לא, משום מיתנא, דהויא לה אשת אחי אביו.
והא אמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו ?
אמימר מוקים לה (ודאי כדקאמרת) משום חולץ, וקסבר גזרו שניות בחלוצה (אבל מאן דאסר באשת אחי אבי האב מצי לאוקמי משום מיתנא, ותיבעי לך אי גזרו שניות בחלוצה או לא).

תא שמע: 'ובכך בתו' - מאי לאו משום חולץ, דהויא לה אשת אחי אמו ?
לא, משום מיתנא, דהויא לה אשת אחי אבי אמו;
והא גבי שניות דערוה לא גזרו! ? אלא לאו - משום חולץ! ושמע מינה גזרו שניות בחלוצה.
שמע מינה.

מותר אדם [בקרוכת צרת חלוצתו] (ולא אמרינן צרה כחלוצה ואסור בקרובותיה) ואסור בצרת קרובת חלוצתו (דאובן חלק ללאה, ורחל נשואה לנכרי, ולה צרה, ומת הנכרי - אסורה הצרה לראובן; וטעמא מפרש בגמרא) :
אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל: הבא על צרת חלוצה - הולד ממזר. מאי טעמא? - באיסורה קיימא (חלוצה היא דקיימא ב'לא יבנה' ותו לא, אבל צרתה קיימא עליה באיסור אשת אח בכרת, והולד ממזר).
אמר רב יוסף: אף אנן נמי תנינא: 'מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו': אי אמרת בשלמא צרה אבראי (קיימא באיסורא קמא ולא אמרינן 'חלוצה שליחותא דידה עבדא') - משום הכי מותר באחותה (דלאו אחות חלוצה היא, ולגבי דידה נמי כיון דחלוצה לאו שליחות דידה עבדא - לא משויא ליה ב'לא יבנה', אלא באיסורא קמא קיימא), אלא אי אמרת צרה כחלוצה דמיא (דחלוצה שליחותא דידה עבדא, ומשוי ליה ב'לא יבנה', אם כן הויא לה צרה כחלוצה), - אמאי מותר (ואמאי שרי באחותה) ?

לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן, דאמר (בפרק קמא לעיל יב): בין הוא בין אחין - אין חייבין לא על החלוצה כרת, ולא (החולץ ליבמתו וחזר ובא הוא או אחד מן האחין) על צרתה כרת.

אמר לך רבי יוחנן: ותסברא (דהא רביה דרב יוסף דאייתי ממתניתין - רביה היא?) אחות חלוצה דאורייתא (וכי חלוצה גופא דאורייתא? (דרבנן היא), דכי אמרין צרה כחלוצה יאסר באחות הצרה)!

[ומאירה הגמרא:] והאמר ריש לקיש (לקמן אמתניתין דלקמן): כאן שנה (במשנה זו למדנו) רבי: אחות גרושה מדברי תורה, אחות חלוצה מדברי סופרים (ולקמן מפרש לה וכיון דאחות חלוצה גופה דרבנן - בחלוצה גזור באחותה בצרה לא גזור).

מאי שנא האי (רישא: קרובת צרת חלוצה, דשריא) ומאי שנא האי (סיפא: צרת קרובת חלוצתו, ששתייהן נכריות: היא וצרתה נשואות לנכרי, וקתני 'אסור')?

(יבמות מא, א)

הך דאזלא בהדה לבי דינא - גזורו בהו רבנן (כשלאה חולצת - מוליכה אחותה עמה לבית דין, וכולי עלמא לא ידעי הי מנייהו יבמתו, ואיכא דסבר דלרחל חלץ, וכי נסיב צרת רחל - דהיינו צרת קרובת חלוצתו - אמרי 'צרת חלוצתו נסיב', דאינהו סברי שרחל וצרתה נשי אחיו הוו, שהרי חלץ לרחל); האי דלא אזלא בהדה לבי דינא (כשהיבמה חולצת - אין צרתה הולכת עמה, הלכך כי נסיב אחות צרה לא אמרין 'אחות חלוצתו נסיב') לא גזורו בהו רבנן.

משנה:

החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה, ומת [האח] - [אלמנתו, שהיא אחות חלוצתו של האח החולץ] חולצת ולא מתיבמת (דהויא לה אחות חלוצתו; ומיהו מחליצה לא מפטרא, דמדאורייתא רמיה קמיה ואף על גב דאחותה קיימת, דאחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים);

וכן (בגמרא בעי מאי זכך) המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת [האח] שנשא את אחות המגרשת] - הרי זו [האלמנה אחות המגרשה] פטורה (אף מן החליצה, דיצאה משום אחות אשה, הואיל ואשתו קיימת; ואחות גרושה מדברי תורה, דכתיב 'ויקרא יח: ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה' עליה בחייה - כל שבחייה).

שומרת יבם [רחל אלמנת ראובן] שקידש אחיו (אחד מן האחין [שמעון]) את אחותה ([לאה] לאחך שנפלה זו [רחל] לפניו והנזקה לכולן):

משום רבי יהודה בן בתירא אמרו: אומרים לו [לשמעון] "המתן (מלכנסו, דקא פגעת באחות זקוקה) עד שיעשה אחיך [לוי] מעשה" (שיכנסו האחין את היבמה או יחלצו, ותעקר זיקתה ממך); חלץ לה אחיו [לוי] או כנסה - יכנוס [שמעון] את אשתו; מתה היבמה [רחל] - יכנוס [שמעון] את אשתו [לאה] (דאפילו כנסה ומתה - מותר באחותה); מת יבם [לוי] (ולא נותר לו אח אלא זה [שמעון]) - יוציא את אשתו [לאה אחות רחל אלמנת ראובן] בגט, ואשת אחיו [רחל] בחליצה (אבל יבומי - לא, דאחות גרושתו היא).

גמרא:

מאי 'זכך' [המגרש...]? אימא 'אכל המגרש'.

אמר ריש לקיש: כאן שנה רבי: אחות גרושה מדברי תורה, אחות חלוצה מדברי סופרים.

שומרת יבם שקידש [משום רבי יהודה בן בתירא אמרו: אומרים לו "המתן עד שיעשה אחיך מעשה"]:
אמר שמואל: הלכה כדברי רבי יהודה בן בתירא (דיש זיקה, ואלימא למיסרא עליו).

איבעיא להו: מתה אשתו - מהו ביבמתו (מי אמרין כיון דמתה - פקע איסור אחות אשה, ושריא? או דלמא אף על גב דפקע איסור אחות אשה - קם עליה באיסור אשת אח הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בשעה שהיתה זקוקה ליבם, ואין אני קורא בה 'יבמה יבא עליה' - הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עולמית עליו)?

רב ורבי חנינא דאמרי תרוייהו: מתה אשתו - מותר ביבמתו;
שמואל ורב אסי דאמרי תרוייהו: מתה אשתו - אסור ביבמתו.

אמר רבא: מאי טעמא דרב (דשרי - הרי נאסרה עליו שעה אחת) ? - משום דהוא יבמה שהותרה (בשעת נפילתה) ונאסרה (כשקידש זה אחותה) וחזרה והותרה - תחזור להיתירה הראשון.

מתיב רב המנונא [יבמות פ"ג מ"ה; עדויות פ"ד מ"ט]: 'שלשה אחין, שנים נשואין שתי אחיות ואחד מופנה: מת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר ואחר כך מת אחיו השני' (ונפלה אחותה ואסרתה לראשונה עליו משום אחות זקוקה, ואף על גב דעבד בה מאמר - כדתנן בפרק 'ארבעה אחין': 'בית הלל אומרים 'אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו'), ואחר כך מתה אשתו [של האב השני] אחיו (ונשארה בעלת מאמר זו) - אותה יבמה חולצת ולא מתיבמת' ואמאי? תיהוי כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה - תחזור להיתירה הראשון? אישתיק.

לבתר דנפק אמר: אמאי לא אמרת ליה 'רבי אלעזר היא, דאמר (בפרק 'בית שמאי' [יבמות פ"ג מ"ו]: 'המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם; רבי אלעזר אומר'): כיון

שעמדה עליו שעה אחת באיסור (גרשת אח) נאסרה עליו עולמית? הדר אמר [טוב שלא עניתי כך, כי יש לפרוק]: אימור דאמר רבי אלעזר היכא דלא חזיא בשעת נפילה (דמקמי נפילה איתסרא עליה), אבל היכא דחזיא בשעת נפילה מי אמר?

הדר אמר: אין, והתניא [בניחותא]: 'רבי אלעזר אומר: מתה יבמתו (אמקדש אחות יבמתו קאי) - מותר באשתו; מתה אשתו - אותה יבמה חולצת (כשמואל ורב אסי) ולא מתיבמת'.

לימא שמואל ורב אסי דאמרי כרבי אלעזר? אפילו תימא כרבנן: עד כאן לא קמיפלגי רבנן עליה דרבי אלעזר (בפרק 'בית שמאי') אלא (גבי מגרש אשה והחזירה) משום דמנפילה ואילך לא מיתסר עליה (ואיסור שבחיי אחיו לא מהני השתא, דליכא למימר 'אין אני קורא בה בשעת נפילה' - דלאו בשעת נפילה הוא), אבל הכא (בברייתא דמקדש אחות יבמתו), דאיתסר - אפילו רבנן מודו (דמנפילה ואילך איתסרא עליה, והרי אין אני קורא בה בשעת זיקת יבום 'יבמה יבא עליה' - לא פליגי).

משנה:

היבמה (מפרש טעמא בגמרא) לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיש לה שלשה חדשים; וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהיו להן שלשה חדשים: אחד בתולות ואחד בעולות אחד גרושות ואחד אלמנות, אחד נשואות ואחד ארוסות (בגמרא בעי: מאי הפרש איכא בין בתולות לארוסות, בין נשואות לבעולות).

רבי יהודה אומר: הנשואות יתארסו (דטעמא משום להבחין בין זרע ראשון לזרע שני הוא, שלא תלד ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון) והארוסות (- ובאירוסין ליכא למימר הכי, [ולכן]) ינשאו (מיד, דהא לא איעבדא מן הראשון) חוץ מן הארוסות שביהודה מפני שלבו גס בה (דתנן פרק קמא דכתובות (דף יב, א) 'ציהודה היו מייחדים החתן והכלה קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה' כלומר: רגיל ומצחק עמה שלא יהיו בושין זה מזה בבעילת מצוה, הלכך חיישין דלמא בעיל).

רבי יוסי אומר: כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה (רבי יוסי - אנשואות קאי, והכי קאמר לרבי יהודה: כל הנשים נשואות יתארסו כדקאמרת, ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין; ומיהו בהא פליגנא עלך: שלא חלקת בין אלמנה לגרושה, והתרת אלמנה ליארס בתוך ימי אבלה, ואנא סבירא לי: אלמנה מן הנשואין לא תארס כל שלשים ימי אבלה)

(יבמות מא, ב)

[המשך המשנה]

מפני האיבול (אבילות; והאי כל הנשים יתארסו - לאו למעוטי ארוסה לינשא, דהתם כרבי יהודה סבירא ליה דגבי הבחנה רבי יוסי מקיל טפי מרבי יהודה, כדאמר בשלהי גמרא ד'ארבעה אחים' (לעיל לה, א)⁴ אלא באבילות אתי לפלוגי עליה).

⁴ דתניא: הגירות והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו צריכות להמתין שלשה חדשים - דברי רבי יהודה; רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד.

גמרא :

בשלמא לא תתייבם - שמא יהיה הולד בן קיימא וקא פגע באיסור אשת אח דאורייתא, אלא לא תחלוץ? אמאי (- ולאחר שלשה, אם אינה מעוברת - תנשא, או אם הפילה - תנשא, דהא חליצה)? לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן, דאמר: חליצת מעוברת שמה חליצה (ומשום הכי לא תחלוץ: שמא תפיל ותנשא בחליצה זו, וחליצת מעוברת לא שמה חליצה)?

ולאו מי אותביניה לרבי יוחנן חדא זימנא (בריש פירקין (לה,ב))! לימא מהא נמי תיהוי תיובתא (ונפקא מינה דאי מיתרצא קמייתא - תיקום הך). לא: הכא היינו טעמא: שמא יהא ולד בן קיימא, ונמצאת אתה מצריכה כרוז לכהונה. ונצרכה?

דלמא איכא דהואי בחליצה ולא הוי בהכרזה ומפסלוה מן הכהונה.

תינח אלמנה, גרושה (אם היתה גרושה מאתר קודם שנשאה אחיו של זה, דהא פטולה היא לכהונה וקיימא) מאי איכא למימר (אמאי לא תחלוץ)? משום דמפסיד לה מזונות (דאית לה כל שלשה מנכסי בעלה, כדתניא בברייתא בשמעתין, ואי חליצה - לית לה מזוני, ואיהי לא מצי מינסבא עד לאחר שלשה, ומפסיד לה). [תוספות ד"ה משום דמפסיד לה מזוני: עצה טובה קא משמע לה]

תינח נשואה, ארוסה גרושה (גירסת רש"י: וגרושה) מאי איכא למימר? (גרושה שנתארסה ומת בעלה ונפלה ליבום מן האירוסין - תחלוץ בתוך שלשה, דהכא לאו משום מזוני איכא, דארוסה לית לה מזוני מבעל; ולא משום כרוז לכהונה, דהא פטולה היא משום גרושין קמאי!) אלא משום דרבי יוסי, דתניא:

'מעשה באדם אחד שכא לפני רבי יוסי, אמר לו: מהו לחלוץ בתוך שלשה?

אמר לו: לא תחלוץ.

ותחלוץ ומה בכך?

קרא עליו מקרא זה (דברים כה, י) [ואם לא יחפץ] האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בשרא לא אבה יבמי' - הא אם חפץ - יבם; כל העולה ליבום עולה לחליצה [וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה] (נזו) - הואיל ואינה עולה ליבום בתוך שלשה כדאמרן לעיל: שמא יפגע באשת אח - אינה עולה השערה לפני הזקנים לחליצה; ולרבי יוחנן לא תיקשי: דאי חליצה - ודאי חליצה דהאי 'אינה עולה לחליצה' - לאו חליצה פטולה משמע, שהרי כמה נשים שנינו חולצות ולא מתייבמות היכא דלא אפשר, אלמא חליצה היא; ומיהו היכא דאפשר לאמתוני עד שתראה ליבום - משהינן).

מתיב רב חנינא: 'הספקות חולצות ולא מתיבמות'; מאי 'ספקות'? אילימא ספק קדושין (כגון זרק לה אחיו קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה) - אמאי לא מתיבמות? תתייבם ואין בכך כלום (תתייבם ממה נפשך: אי היא יבמתו שפיר מייבם; ואי לאו קידושין הוו - נכרית בעלמא נסיב)! אלא לאו - ספק שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן קידש (ומת - שתיהן חולצות ולא מתייבמות, דלא מצי לייבומי: דלמא פגע באחות זקוקה; והא הכא דאינה עולה לייבום ועולה לחליצה), וקתני 'חולצת' (ולא אמרינן 'יתמתין עד שיבואו עדים ויבררו את יבמתו').

הכי? השתא: התם (עולה לייבום היא אי הוה ידעין לה: אם יבא אליהו ויאמר דהא קידש - בת חליצה וייבום היא; (אבל) הכא אם יבא אליהו ויאמר דהא לא איעברה - מי משגח ביה ויבמין לה? הא קטנה דלאו בת איעבורי היא, ואפילו הכי צריכה להמתין שלשה חדשים (הלכך לא חליצה; וכל הנך דאמרו רבנן 'חולצות ולא מתייבמות' - כגון אחות חלוצתו ואחות זקוקתו וספק צרת ערוה - התם משום דלא אפשר הוא, דאם כן לעולם תאסר; הלכך כיון דמדאורייתא בת ייבום היא - חליצה; אבל הכא, דאפשר לשהויי - משהינן, ויצא הדבר בהיתר)! [## ולפי שהוא הדין בקטנה רואים שלא פלוג רבנן, גם כאשר אין בעיה של אבחנה, ואין צורך בתירוצים לעיל.]

תנו רבנן: 'יבמה שלשה חדשים הראשונים' (שאינה יכולה להנשא מחמת בעלה) נזונת משל בעל (שכן כתב לה 'את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל יומי מיגר ארמלותיך'); מכאן ואילך אינה נזונת לא משל בעל ולא משל יבם (ואינה דומה לשאר אלמנה: דהתם, כל זמן שלא נשאת לאתר ואומרת "מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי" - יש לה מזונות; אבל הך אגידא ביבם, לפיכך אין לה על נכסי בעל מזונות, ולא משל יבם עד שתכנס לחופה); עמד כדין (שתבעתו בדין: או כנוס או פטור) וברח [או ברח] - נזונת משל יבם (דקנסינן ליה).

נפלה לפני יבם קטן, מיכס לית לה; מפעל מאי [תאכל משלו או לא
תאכל] ?
פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר אית לה [מזונות], וחד אמר לית
לה;
והלכתא: לית לה, משמיא קנסוה.

תנו רבנן: 'יבמה שחלצו לה אחים בתוך שלשה - צריכה להמתין' (עד
שיהיו לה) שלשה חדשים (מיום מיתה);

(יבמות מב, א)
לאחר שלשה - אין צריכה להמתין שלשה חדשים.
הוי (כלומר: הוי לומד מכאן): השלשה חדשים שאמרו - משעת מיתת הבעל, ולא
משעת חליצת היבם.
מאי שנא מגט, דרב אמר 'משעת נתינה' ושמואל אמר 'משעת כתיבה'
(ואף על גב דמשעת כתיבה לא נתייחד עמה, דאם כן הוה ליה 'גט ישן' ואפילו הכי משעת נתינה מנינן, הכא
נמי נמני משעת חליצה) ! ?
אמר רבא: קל וחומר: איסור כרת (ליבם) התרת (לאחר שלשה חדשים מיד) -
איסור לאו (לשוק) לא כל שכן (דמותרת לאחר חליצה מיד, הואיל ועברו שלשה חדשים מיום
מיתה) !

וכן שאר כל הנשים [לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהיו להן שלשה חדשים]:
בשלמא יבמה [שברישא של המשנה שצריכה שלשה חדשי הבחנה] כדאמרן, אלא
שאר כל הנשים אמאי ?
אמר רב נחמן אמר שמואל: משום דאמר קרא [בדאשית יז, ו:] והקמתי את בריתי ביני ובינך
ובין זרעך אחרך לדתם לברית עולם] להיות לך לאלהים ולזרעך אחרך - להבחין בין זרעו
של ראשון לזרעו של שני (שאין השכינה שורה אלא על הוודאים, שזרעו מיוחס אחריו, והכי
נמי קיימא לן בנדרים כב) 'וברותי מכם המורדים והפושעים בי' [יחזקאל כ, ח] - אלו בני ערבוביא).
מתיב רבא [אולי מברייטא שאינה בידינו, שמפרשת את משנתנו]: 'לפיכך גר
וגיורת צריכה להמתין שלשה חדשים' (גר שנתגייר ואשתו עמו צריכה להמתין
שלשה חדשים לפרוש זה מזה) - הכא מאי להבחין איכא (הרי אין כאן ראשון ושני) ?
הכא נמי איכא להבחין: בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע
בקדושה.

רבא אמר: [המתנת שלשת החדשים הם] גזירה שמא ישא את אחותו מאביו
(אם נשאת תוך שלשה וילדה והוא בן תשעה לראשון ונולד בביתו של שני וסבור שהוא בנו וישא את בת בעלה
הראשון שיש לו מאשה אחרת והיא אחותו מן האב), וייבם אשת אחיו מאמו (שאם תלד
לאחרון בן אחר, וישא אשה, וימות בלא בנים וייבמה זה - כסבור שהוא אחיו מאביו ונמצא מייבם אשת אחיו
מאמו שלא מאביו וחייב כרת), ויוציא את אמו לשוק (אם לא תלד אמו לשני וימות וכסבורים
שזה בנו ותנשא אמו לשוק בלא חליצה) ויפטור את יבמתו לשוק (אם יש לו אח מאביו
הראשון, ולא היו לו בנים, ומת, ואין שם אח אלא הוא, והוא סבור שהוא בן האחרון, ונמצאת אשת בנו של
ראשון הזקוקה לו נשאת לשוק בלא חליצה) !

וגבי גר וגירות לחדא מהני הוא דאיכא למיחס: כגון לשמא ייבם אשת אחיו מאמו; שמא מעוברת היתה,
וכשתלד סבורה היא שבן שבעה הוא, ובקדושה נזרע, ותחזור ותלד בן אחריו וישא אשה וימות בלא בנים וייבם
זה את אשתו, דסבור שגם הוא נזרע בקדושה; וכיון שזה נזרע שלא בקדושה וסתם עובדת כוכבים זונה היא
איכא למימר שמא אינו בנו של זה ונמצא נושא אשת אחיו מאמו).

מתיב רב חנניה: 'בכולן' (כל נשים שאסרו חכמים להנשא או להתייבם) אני קורא
כהן משום תקנת ערוה (כדי שלא יבאו לידי ערוה) וכאן (בהמתנה של שלשה חדשים שאסרו
חכמים לשאר נשים - אין כאן תקנת ערוה אלא) משום תקנת ולד (להבחין בן מי הוא) ; ואם
איתא (דחשו חכמים לשמא ישא אחותו מן אביו) כולהו משום תקנת ערוה (הא נמי תקנת
ערוה היא) !

האי - משום תקנת ולד, דלא לפגע בהו ערוה (דלא לפגע ולד בערוה, אבל כל
שאר הנאסרות איכא תקנת היא ובעל עצמו: דלא לפגעו בערוה).

בשלמא תמתין שני חדשים ותנשא - לא, דהיינו ספיקא אי בר תשעה
לקמא אי בר שבעה לבתרא; אלא תמתין חדש אחד ותנשא, ואי לשבעה
[מהנישואין] ילדה - האי בר שבעה לבתרא הוא (דאי מקמא איעברא כשמת
אישתכח דבר תמניא הוא ובר תמניא לא חיי), ואי לתמניא [מהנישואין] ילדה - האי
בר תשעה לקמא הוא !

אי נמי לתמניא ילדה (תירוצא הוא) - איכא למימר דבתרא הוא דלמא
אישתהויי אישתהא חדש אחד (לאחר שנשאה) ואיעבר (והוא הדין נמי דמצי לתרוצי 'אי

נמי לשבעה ילדה - איכא למימר בר תשעה לקמא הוא: מעיקרא חדש אחד איעברא קודם מיתתו! אלא הואיל ותירץ למילתיה בחדא ואוקי דאכתי איכא ספק - סגי ליה בהכי).

ותמתין שני חדשים ומחצה ותנשא?: דאי לשבעה ילדה - האי בר שבעה לבתרא הוא, ואי לשיתא ופלגא ילדה - האי בר תשעה לקמא הוא: דאי בר בתרא הוא בר שיתא ופלגא לא חיי!

אי נמי לשיתא ופלגא ילדה - איכא למימר דבתרא הוא, דאמר מר זוטר: אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין (במסכת נדה בפרק 'בנות כותים') - ילדה לשבעה - יולדת למקוטעין, שנאמר (שמואל א, כ) **ויהי לתקופות הימים** [ותהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל כי מה' שאלתיו] - **מיעוט תקופות שנים מיעוט ימים שנים** (הרי ששה חדשים ושני ימים)?

ותמתין משהו (שבוע או שבועים) ותנשא - וכי מלו שלשה חדשים (ליום מיתת בעלה שדרך עובר להיות ניכר) לבדקה (בדדיה, כדרך נשים, ואי מיעברא - ודאי בר קמא הוא: דאי בר בתרא הוא אכתי לא הוה מינכר דלא מלו שלשה חדשים לנישואיה דחסר ליה ההוא משהו שהמתינה, ואי לא מינכר ולבתר הכי מינכר - ודאי בר בתרא הוא)?

אמר רב ספרא: אין בודקין את הנשואות שלא יתגנו על בעליהן. ונבדקה בהלוכה (מוליכין אותה בעפר תיחוח: אי מעוברת היא פסיעותיה ניכרות ומעמיקות יותר משאר נשים שהולד מכבידה; כך מצאתי בתשובת הגאונים)?

אמר רמי בר חמא: אשה מחפה עצמה (שלא תראה מעוברת כדי שלא יבינו שכן הראשון הוא) כדי שיירש בנה בנכסי בעלה (שני).

היכא דקים לן דמעוברת היא תנשא (הואיל וטעם המתנה משום ולד הוא: שלא יהא ספק, כשאנו יודעים ודאי שהיא מעוברת מראשון - תנשא!)? אלמה תניא 'לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית'?

(ומשני): גזרה שמא תעשה עוברה סנדל.

אי הכי - ידידיה נמי (לא ישמש עם אשתו מעוברת שמא תחזור ותתעבר וידחוק אחיו וימנע צורת פניו כסנדל הזה שאין לו צורה)!

אי למאן דאמר במוך - במוך, ואי למאן דאמר 'מן השמים ירחמו' - 'מן השמים ירחמו' (פלוגתא היא בפרק קמא יב, ב), הכא נמי: אי למאן דאמר במוך - במוך, אי למאן דאמר 'מן השמים ירחמו' - 'מן השמים ירחמו'?

אלא משום דחסה (שממעכו בשעת תשמיש; 'דחסה' = לשון לחץ: שלוחצו, כדאמר לקמן (קג, א) גבי חליצה: 'צריך למידחסיה לכרעיה').

אי הכי ידידיה נמי?

ידידיה חייס עילויה.

הכא נמי חייס עילויה (שאיין אדם מתכוין להרוג הנפש)! אלא סתם מעוברת למניקה קיימא (כשתלד מניקתו) -

(יבמות מב, ב)

(ואי מינסבא) דלמא איעברה (לאחר לידתה) ומעכר חלבה וקטלה ליה (לברה ברעב).

אי הכי ידידיה נמי?

ידידיה ממסמסא ליה (מאכילתו [את התינוק]) בביצים וחלב.

ידידיה נמי ממסמסא ליה בביצים וחלב?

לא יחב לה בעל (משום דלאו בריה הוא).

וליתבעיניה ליורשים (של בעל ראשון)?

אמר אביי: אשה בושא לבא לבית דין (ולתבוע יורשים בשביל בנה) והורגת את בנה (על כרחא מת בנה ברעב).

אחת בתולות ואחת בעולות:

הי ניהו 'בתולות' והי ניהו 'ארוסות' (הא חדא היא דהיכי משכחת לה בתולה יבמה אם לא ארוסה)? הי ניהו 'בעולות' והי ניהו 'נשואות'?

אמר רב יהודה: הכי קאמר (כלומר: לא תתני אחת ואחת, דמשמע תרי מילי, אלא כולה חדא קתני, ופרושי קמפרש): אחת בתולות ואחת בעולות (וכגון) שנתארמלו או שנתגרשו בין מן האירוסין (דהיינו בתולות) בין מן הנשואין (דהיינו בעולות).

רבי אלעזר לא על לבי מדרשא. אשכחיה לרבי אסי, אמר ליה: מאי אמור רבנן בבי מדרשא?

סתמא דמתניתין ומחלוקת בברייתא מאי?
אמר ליה: הלכה כסתם.
מחלוקת במתניתין וסתמא בברייתא מאי?
אמר ליה:

(יבמות מג, א)

וכי רבי (שסידר את המשנה) לא שנאה (שתהא משנה, שלא רצה לסותמה) - רבי חייא (תלמידו) מניין לו (כמותה שסתמה בברייתא) [ואין כלל שהלכה כסתם ברייתא]?!
אמר ליה: והא תנן [כלים יג, ח]: 'מסרק של פשתן שניטלו שיניו ונשתיירו בו שתיים' [שתי שניים] - טמאות (דחזו למילתיה); ואחת טהורה (דלא חזי למידי); וכולן [כל השניים] שניטלו אחת אחת בפני עצמן (שאינה תחובה במסרק) - טמאות (שראויה לנר או למיתוח לפרוש בגדים או חוט זו מזו); של צמר שניטלו שיניו אחת מבינותים (שמכל שלש הסמוכות ניטלה האמצעית) - טהור (תו לא חזי); נשתיירו בו שלש במקום אחד - טמא; היתה החיצונה אחת מהן (אחת מהשלימות הללו); שנשתיירו שלשה עם החיצונות וכן חיצונה רחבה היא כעין חיצונות שבמסרק של עץ שלנו, הלכך לא מהניא בהדיהו וטהור) - טהור; ניטלו שנים ועשאו למלקט (מלקחים שקורין טנ"ש) - טמאות; אחת, והתקינה לנר (לנקר את הנר) או למיתוח (לפרוש בגד כעין החייטים שמוותחין עורות במסמרים) - טמאה' (לקמן פריך: דהא תנא רישא כולן אחת אחת בפני עצמן טמאות' ואף על גב דלא התקינה!); וקיימא לן דאין הלכה כאותה משנה [ואין הלכה כמשנה סתמית זו]!
אמר ליה: בר מינה דההיא, דרבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: זו אינה משנה.
מאי טעמא?

אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אידי בריה דרב איקא: משום דקשיא רישא לסיפא, דקתני: 'של צמר שניטלו שיניו אחת מבינותים - טהור' הא נשתיירו בו שתיים במקום אחד - טמא; והדר תני 'נשתיירו בו שלש - טמא' - שלש אין, שתיים לא!
ומאי קושיא?: דלמא הא (דקתני 'שתיים טמא') בגווייתא (אמצעיות, דחזיין טפי שהן כנגד בית יד המסרק וכשהוא אוחד בו מכוונות הן לסרוק), הא בברייתא (דקתני שלש - אין, שתיים - לא בברייתא - ולא בחיצונות [ממש] - דהא אמרינן 'זיתה חיצונה אחת מהן טהור', אלא אותן המשוכות כלפי הראש דאין מכוונות כנגד בית יד המסרק ולא חזו כולי האי; הלכך שלש הוא דחזו במקצת אבל שתיים לא חזו ולא מידי) (לשון אחר והוא עיקר: 'בגווייתא' ו'ברייתא' - שתי שורות שניים יש למסרק של צמר: חיצונות ופנימיות: החיצוניות עיקר המלאכה תלויה בהן ופנימיות לקלוט הצמר שלא יפול; והלכך: בחיצונות צריך שלש במקום אחד והפנימיות דין בשתיים)?!
אלא מהכא: דקתני 'כולן שניטלו אחת אחת בפני עצמן טמאות' ואף על גב דלא התקינה, אימא סיפא 'אחת והתקינה לנר או למיתוח טמאה' - התקינה אין, לא התקינה לא!
אמר אביי: ומאי קושיא?: דלמא הא [שן אחת] בקתייהו (שנטל עמה חתיכת עץ והיא נעשית לה בית יד ואינה צריכה תיקון אחר) הא בלא קתייהו!
אמר רב פפא: ומאי קושיא? ודלמא הא בקטינתא [שצריכים בית יד שיתקינו להם], הא באלימתא (עבות, ואינם צריכות בית יד)!
אלא משום דמסיימי בה דווקני [המדייקים בגירסה]: 'זו דברי רבי שמעון' (ולאו סתמא הוא).

[הלכה למעשה בענין ארוסה שנפטר בעלה:]

שלח רבי חייא בר אבין: מארסין תוך שלשה [חדשים], וכן עושים מעשה (כלומר: כך ראיתי מנהג חכמים עושים); וכן היה רבי אלעזר מלמדנו משום רבי חנינא הגדול: רובו של (חודש) ראשון ורובו של (חודש) שלישי (אחרון) ואמצעי שלם.

[למעשה נחסף פחות מחודש: ממתינים חודש שלם ועוד יותר משני חצאי חודש.]
אמימר שרא ליארס ביום תשעים. אמר ליה רב אשי לאמימר: והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו 'צריכה להמתין שלשה חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו'!
ההוא לענין מינקת איתמר, דרב ושמואל דאמרי תרוייהו 'צריכה להמתין כ"ד חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו'.
והא ההוא דעבד סעודת אירוסין ביום תשעים, ואפסדיה רבא לסעודתיה?
ההיא סעודת נשואין הואי.

והלכתא: (מניקה) צריכה להמתין כ"ד חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו, ו(ואשה שאינה מניקה) צריכה להמתין שלשה חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו.

[רבי יוסי אומר: כל הנשים יתארסו] חוץ מן האלמנה [מפני האיבול].
(כל הנשים יתארסו - אנשואות קאי, חוץ מן האלמנה אתא לאשמועינן ולא אארוסות, ולמעוטינהו מלינשא, דגבי הבחנה רבי יוסי מיקל טפי מכולהו כדאמר ב'ארבעה אחין').
אמר רב חסדא (רב חסדא מתמיה על דברי רבי יוסי שאוסר ליארס מחמת אבילות כל שלשים, כדקתני לקמן: 'כמה איבול שלה? - שלשים יום'): קל וחומר: ומה במקום שאסור לכבס (שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה) מותר ליארס (דאירוסין לאו שמחה ניהו), מקום שמותר לכבס (תוך שלשים יום של אבול; דאבל אין אסור בתכבוסת אלא שבעה ימים, דכל שלשים יום לגיהוץ תנן בפרק 'ואלו מגלחין' (מועד קטן כגא), אבל כיבוס - לא, דהא תספורת גופה, אי לא דאתי 'פרע' 'פרע' מנייר - לא מיתסר) אינו דין שמותר ליארס?
מאי היא [מקורו של רב חסדא]? - דתנן [תענית פ"ד מ"ז]: 'שבת שחל תשעה באב בתוכה אסור לספר ולכבס; ובחמישי מותר מפני כבוד השבת', ותניא: 'קודם הזמן הזה' (קא סלקא דעתא קודם תשעה באב, דהיינו כל השבת שחל להיות בתוכה -) העם ממעטין בעסקיהם מלישא ומליתן, מלכנות ולנטוע, ומארסין (דלאו שמחה היא ומצוה קעביד) אבל לא כונסין, ואין עושין סעודת אירוסין?!

כי תניא ההיא (דמארסין) - קודם דקודם תניא (קודם שבת שחל תשעה באב בתוכה, דהתם מותר לכבס, אבל תוך השבת - כשם שאסור לכבס אסור נמי ליארס, וליכא קל וחומר).
אמר רבא: וקודם דקודם - נמי קל וחומר: ומה במקום שאסור לישא וליתן מותר ליארס, מקום שמותר לישא וליתן אינו דין שמותר ליארס?!

לא תימא דרבי יוסי אומר 'כל הנשים יתארסו', אלא אימא 'כל הנשים ינשאו' (חוץ מאלמנה; ורבי יוסי לא איבול אתא לאשמועינן, דבנישואין אפילו רבי יהודה מודה דאסור בימי איבול, דהא שמחה היא! אלא 'ינשאו' אתא לאשמועינן, ופליג אדברי יהודה דאמר 'כל הנשואות יתארסו' - אתא רבי יוסי למימר אפילו נשואות ינשאו; ושלש מחלוקות בדבר: דתנא קמא אסר אפילו ארוסות ליארס, דגזרו ארוסת ראשון אטו נשואה, וגזרינן ארוסין דאחרון אטו נשואין דאחרון; ורבי יהודה סבר הנשואות יתארסו, ולא גזר אירוסין אטו נשואין, והארוסות ינשאו, ולא גזר ארוסה אטו נשואה; אבל הבחנה מיהא אית ליה, ונשואה לא תנשא; ורבי יוסי אפילו הבחנה לית ליה).

(יבמות מג, ב)
ולית ליה לרבי יוסי להבחין?
לית ליה.

ואיבעית אימא: לעולם אית ליה (ואפילו הכי 'ינשאו' קתני, [ולא אנשואות קאי] אלא אארוסות קאי, והכי קאמר:), ואימא 'רבי יוסי אומר: כל ארוסות גרושות (כל הארוסות שנתגרשו) ינשאו (חוץ מן הארוסות אלמנות, מחמת האיבול)'. (ולקמן פריך: מי חייל איבול אארוסה?)

אי הכי, היינו רבי יהודה? (דברי יהודה נמי שרי ארוסה לינשא; וליכא למימר הכא כדלעיל: דרבי יוסי - איבול אתא לאשמועינן: דנשואין אסור כל שלשים יום, דהא בנשואין כולי עלמא מודו דשמחה היא, ו'ינשאו' דקאמר רבי יהודה - אגרושה, דליכא איבול קאמר!)
איכא בינייהו נשואה ליארס: רבי יהודה סבר נשואה מותרת ליארס (דקאמר רבי יהודה הנשואות יתארסו, דלא גזר אירוסין אטו נשואין), ורבי יוסי סבר נשואה אסורה ליארס (ואתא רבי יוסי למימר: כל ארוסות [גרושות] ינשאו: הואיל וליכא איבול - שרי, ומשום הבחנה לא מיתסרא, דהא לאו מעוברת היא, וארוסה אטו נשואה - לא גזרינן; אבל נשואות לא יתארסו, דאיכא למיחש שמא מעוברת היא ואי שרית לה להתארס אתי לאינסובי).

וסבר רבי יוסי נשואה אסורה ליארס? והתניא: 'רבי יוסי אומר: כל הנשים יתארסו (ואפילו נשואות) חוץ מן האלמנה מפני האיבול; וכמה איבול שלה? - שלשים יום; וכולן (הנשואות, בין גרושה בין אלמנה) לא ינשאו (משום הבחנה) עד שיהו להן שלשה חדשים'!

האי - מאי קושיא [וכי דו קושיא]? אילימא דקתני 'רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו' - מי אלימא ממתניתין, דאוקימנא בארוסות גרושות ינשאו - הכא נמי (תני הכי) 'כל ארוסות גרושות ינשאו (חוץ מן האלמנה אפילו ארוסה מפני האיבול)'; אלא מסיפא, דקתני 'כולן לא ינשאו עד שיהו להן שלשה חדשים' (כולן הנשואות לא ינשאו אפילו גרושה, דליכא איבול, דחיישינן להבחנה) - (דעל כרחך אנשואות לא ינשאו' קאי, דהא אוקמא רישא אארוסות ינשאו', ולא גזרינן משום

הבחנה דנשואות, הלכך סיפא - אנשואות קאי, דקתני 'לא ינשאו' דבעינן הבחנה) - אינסובי הוא דלא, הא איתרוסי שפיר דמי (ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין) !
אמר רבא: תריץ ואימא הכי: (דודאי סיפא - אנשואין קאי, כדקאמרת, ומיהו לא תיתני 'לא ינשאו' אלא 'לא יתארסו'): 'רבי יוסי אומר: כל ארוסות גרושות ינשאו חוץ מן האלמנה מפני האיבול; וכמה איבול שלה? שלשים יום; ונשואות לא יתארסו עד שיהא להן שלשה חדשים'. [לפי רבא נמצאו דברי רבי יוסי בברייתא כדבריו במשנה]

ואלמנה מן האירוסין - מי אית לה איבול? והתני רבי חייא בר אמי: 'אשתו ארוסה - לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו (כלומר: אינה מצווה להתעסק בו); מתה אינו יורשה, מת הוא - גובה כתובתה' (וכגון דכתב לה 'מן האירוסין')?
אלא (לעולם כדקתני מתניתין: כל הנשים יתארסו, וכדפרשין בריש שמעתין, דאנשואות קאי, ואיבול איכא בינייהו, ואשמעינן דאירוסין בימי אבל אסור; ודקשיא לך קודם הזמן דקתני 'ומארסין') - תנאי היא (דאיכא למאן דאסר; וההיא דקתני 'ומארסין' - לאו דברי הכל היא, ולא סבירא ליה לרבי יוסי) דתניא: 'מראש חדש ועד התענית העם ממעטין מעסקיהן מלישא ומליתן מלבנות ולנטוע ומליארס ומלישא; שבת שחל תשעה באב כתובה אסור לספר ולכבס (ואסור ליארס); ויש אומרים כל החדש אסור'.
מתקיף לה רב אשי: ממאי דליארס - ליארס ממש? דלמא למיעבד סעודת אירוסין הוא דאסור, הא ליארס שפיר דמי!!
אי הכי - 'מלישא' [שאמרו לעיל שנמנעים מלישא מראש חודש] - לינשא נמי: למיעבד סעודת נשואין הוא דאסור, הא לישא שפיר דמי!!
הכי? השתא: בשלמא נשואין בלא סעודה איכא שמחה, אלא אירוסין בלא סעודה מי איכא שמחה?

אלא אמר רב אשי (לא תוקמא כתנאי, ורבי יוסי מודה בההיא דמארסין; ודקשיא לך 'קל וחומר הוא'): שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה, ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד (דתשעה באב דהוי אבילות ישנה ואבילות דרבים, הלכך קילא).

משנה:

ארבעה אחין נשואין ארבע נשים ומתו: אם רצה הגדול שבהם לייבם את כולן - הרשות בידו.
מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת - ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה.

(יבמות מד, א)

המשך המשנה

היתה אחת כשרה (לכהונה) ואחת פסולה (כגון שנתגרשה מאיש אחר): אם היה חולץ (אם בא יבם לחלוץ) - חולץ לפסולה (ולא יפסול את הכשרה לכהונה דלא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם אף על גב דהוא אין צריך להם [ביבמות יא, ב - יב, א]), ואם היה מייבם - מייבם לכשרה.

גמרא:

'ארבעה אחין' ? סלקא דעתא (כיון דלא הוו אלא ארבעה וכולן מתו כדקתני מתו מאן מייבם) ? אלא אימא 'ארבעה מאחין'.

הרשות בידו:

ושבקי ליה (בתמיה: ובמה יפרנס כולן) ? והתניא [ספרי דברים פיסקא רצ פסוק ח]: ' (דברים כה, ח) וקראו לו זקני עירו [ודברו אליו, ועמד ואמר: לא חפצתי לקחתה] - הן ולא שלוחן, 'ודברו אליו' - מלמד שמשאיין לו עצה הוגנת לו: שאם היה הוא ילד והיא זקנה, הוא זקן והיא ילדה אומריין לו "מה לך אצל ילדה", "מה לך אצל זקנה", "כלך אצל שכמותך ואל תשים קטטה בביתך" !
לא, צריכא דאפשר ליה (שעשיר הוא ויכול לזונן).
אי הכי - אפילו טובא נמי!

עצה טובה קא משמע לן: ארבע - אין, טפי - לא, כי היכי
דנמטייה עונה בחדש (עונה של תלמיד חכם מערב שבת לערב שבת, וזהו 'אשר פרו יתן בעתו'
(תהלים א, ג) בכתובות (סב, ב) דמטי לכל חדא עונה בחדש).

מי שהיה נשוי [לשתי נשים ומת - ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת
צרתה]:

ונייבם לתרוייהו?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אמר קרא: [דברים כה, ט: ונגשה יבמתו
אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה: ככה יעשה לאיש] אשר לא יבנה את בית
אחיו - בית אחד הוא בונה, ואין בונה שני בתים.
ונחלוץ לתרוייהו?

אמר מר זוטרא בר טוביה: אמר קרא: [דברים כה, י: ונקרא שמו בישראל] בית חלוץ הנעל
- בית אחד הוא חולץ ואין חולץ שני בתים.

ונייבם לחדא (ברישא והדר) ונחלוץ לחדא?

אמר קרא [דברים כה, י: ואם לא יחפץ] האיש לקחת את יבמתו, ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה:

מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי] - הא חפץ - ייבם: כל העולה ליבום
עולה לחליצה, כל שאין עולה (לבית דין) לייבום (שאינה זקוקה להתייבם, דרחמנא
פטרה, דכתיב 'את בית אחיו' - בית אחד הוא בונה ולא שני בתים) אין עולה לחליצה; ועוד:
שלא יאמרו: "בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ".
ויאמרו?

אי דמייבם והדר חליץ, הכי נמי; אלא [דלמא] חליץ והדר מייבם,
וקם ליה ב'לא יבנה'.

ואימא כי איכא חדא תקיים מצות יבום, כי איכא תרתי לא
תקיים מצות יבום?

אם כן, צרת ערוה דאסר רחמנא למה לי? השתא: שתיים בעלמא אמרת
לאו בני חליצה ויבום נינהו - צרת ערוה מיבעיא [אם כאשר שתיהן
מותרות אין מקיימים מצות יבום - היתכן שיקיימו כאשר אחת אסורה]? [וכמובן
הגמרא דוחה מחשבה זו:]

אלמה לא (בתמיהה, כלומר: ואי שתי בתים בעלמא פטורה, מי לא איצטריך למיסר צרת ערוה)?
אצטריך: סלקא דעתא אמינא 'ערוה' - אבראי קיימא (ולא רמיא קמיה והויא
לה צרת בית אחד), ותתייבם צרתה' - קא משמע לן דאסירא?!
אלא 'יבמתו' 'יבמתו' [דברים כה, י: ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו, ועלתה יבמתו השערה אל
הזקנים ואמרה: מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי] - ריבה.

היתה אחת כשרה:

אמר רב יוסף: כאן (במשנה זו) שנה רבי (למדנו רבי): לא ישפוך אדם מי
בורו ואחרים צריכים להם.

משנה:

המחזיר גרושתו (משנישאת), והנושא חלוצתו (דקיימא עליו בלאו דשוב 'לא יבנה'),
והנושא קרובת חלוצתו - יוציא והולד ממזר (לקמן בעי לן בגמרא: הא קרובת
חלוצתו לאו דאורייתא היא!) - דברי רבי עקיבא (דסבר רבי עקיבא יש ממזר מחייבי לאוין);
וחכמים אומרים: אין הולד ממזר.
ומודים בנושא קרובת גרושתו שהולד ממזר (דגרושתו כאשתו, ואחותה או אמה
חייבי כריתות נינהו לגביה).

גמרא:

וסבר רבי עקיבא הנושא קרובת חלוצתו הולד ממזר? והאמר ריש
לקיש: כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי
סופרים!

תני 'קרובת גרושתו' (ורבנן - אמחזיר גרושתו ונושא חלוצתו פליגי); הכי נמי
מסתברא, דקתני סיפא: 'ומודים בנושא קרובת גרושתו שהולד
ממזר': אי אמרת בשלמא איירי בה - היינו דקתני 'ומודים', אלא
אי אמרת לא איירי בה - מאי 'ומודים'?

ודלמא - הא קא משמע לן: דיש ממזר מחייבי כריתות (והכי קאמר: אף על
גב דפליגי רבנן בחייבי לאוין - מודים הם בחייבי כריתות שהולד ממזר)?

הא - קתני לה לקמן [יבמות פ"ד מ"ג; דף ס"א]: 'איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא - דכרי רבי עקיבא; רבי שמעון התימני אומר: כל שחייבין עליו כרת בידי שמים; והלכה כדבריו'!
 ודלמא קסתיים לן תנא כרבי שמעון התימני?
 אם כן, ליתני שאר חייבי כריתות, קרובת גרושתו למה לי? אלא שמע מינה איירי בה.
 [ודלמא] לעולם לא איירי בה (ודקאמרת: לאשמועינן שאר חייבי כריתות), ואיירי דתנא (רישא) 'מחזיר גרושתו ונושא חלוצתו וקרובת חלוצתו' (ופליגי רבנן עליה) תני נמי 'קרובת גרושתו' (ומודים בקרובת גרושתו)? אלא (אבל) קרובת חלוצתו לרבי עקיבא הוי ממזר.
 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: היינו טעמא דרבי עקיבא: דאמר קרא 'בית חלוץ הנעל': הכתוב קראו 'ביתו' (ולית ליה סתמא דמתניתין בריש פרקין (מ"א) דקתני 'חלוץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת - חולצת', דלרבי עקיבא פטורה לגמרי).
 אמר רב יוסף אמר רבי שמעון בר רבי: הכל מודים במחזיר גרושתו

(יבמות מד, ב)

שהולד פגום (ואם ילדה בת פטולה לכהונה כחללה) לכהונה.
 מאן 'הכל מודים'? - שמעון התימני: דאף על גב דאמר שמעון התימני 'אין ממזר מחייבי לאוין' - נהי דממזר לא הוי, פגום מיהא הוי, מקל וחומר מאלמנה: ומה אלמנה לכהן גדול שאין איסורה שוה בכל - בנה פגום, זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום!

איכא למיפרך: מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת (שאם מת כהן גדול - אסורה אפילו לכהן הדיוט: שפטלה זה בביאתו ועשאה חללה, דכתיב לא יחלל זרעו) (ויקרא כא, טו), ולא כתיב 'ולא יחל', ומשמע שני חילולים: אחד לה ואחד לזרעו, והכי מפרש בקדושין (מ"א); או אם בת כהן היא - פטלה מן התרומה, כדאמר במכילתין לקמן (ס"א) - תאמר במחזיר גרושתו שאין היא עצמה מתחללת? דאי למפטלה לכהן - לא מפטלה בהאי חזרה, דהא פטולה וקיימא משעת גירושין! ואי לתרומה - לא מתסרא בהכי, כדאמר בפרק 'אלמנה לכהן גדול' (לקמן ס"ב); ועוד: 'היא תועבה' כתיב [דברים כ"ד]: לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי **תועבה הוא** לפני ה' ולא תחטיא את הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה, ואין בניה תועבין; ועוד תניא: 'המחזיר גרושתו' (משנשא), והנושא חלוצתו, והנושא קרובת חלוצתו: רבי עקיבא אומר: אין לו כה קדושין (דקסבר רבי עקיבא: אין קדושין תופסין בחייבי לאוין), ואינה צריכה הימנו גט והיא פטולה (לכהן, דזונה היא), וילדה פסול (ממזר הוא), וכופין אותו להוציא; וחכמים אומרים: יש לו כה קדושין, וצריכה הימנו גט, והיא כשרה וילדה כשר. למאן (קתני 'ולדה כשר')? לאו לכהונה?
 לא, לקהל!
 אי הכי היא 'כשרה' - למאן? אילימא לקהל - פשיטא! משום דזניא אפסלה לקהל? אלא - לאו לכהונה? ומדהיא לכהונה - ולדה נמי לכהונה!

מידי איריא? הא כדאיתא והא כדאיתא (היא כשרה לכהונה, ולדה כשר לבא בקהל, אבל לכהונה פגום)!

הכי נמי מסתברא (דהא כדאיתא והא כדאיתא), דקתני רישא 'היא פטולה וילדה פסול': 'היא פטולה' למאן? אילימא לקהל - משום דזניא אפסלה ליה לקהל? אלא לאו - לכהונה; 'וילדה פסול' - למאן? אילימא לכהונה - הא לקהל כשר? האמר רבי עקיבא 'הולד ממזר'! אלא פשיטא - לקהל; ומדרישא הא כדאיתא והא כדאיתא - סיפא נמי הא כדאיתא והא כדאיתא.

(דקא פרכת): 'והיא תועבה ואין בניה תועבין' (היא תועבה ואין בניה תועבין - לא תידוק הכי, אלא): נמי 'היא תועבה ואין צרתה תועבה' (ליאסר לייבום, אלא מתייבמת), אבל בניה תועבין.

אלא אלמנה קשיא: מה לאלמנה, שכן היא עצמה מתחללת.
 אלא אי אתמר הכי אתמר: אמר רב יוסף אמר רבי שמעון ברבי: 'הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום'.

מאן 'הכל מודים'?

רבי יהושע (דאמר במתניתין (מ"א); אין ממזר אלא מחייבי מיתות); דאף על גב דאמר רבי יהושע 'אין ממזר מחייבי כריתות' - נהי דממזר לא הוי, פגום מיהא הוי, מקל וחומר מאלמנה: ומה אלמנה

לכהן גדול שאין איסורה שוה בכל, בנה פגום - זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום! וכי תימא: מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת - הכא נמי כיון שבעלה - עשאה זונה (ופסלה לכהונה, אבל לעיל, גבי מחזיר גרושתו - ליכא לשנויי הכי, דאמר בפרק 'אלמנה לכהן גדול' לקמן (ט,א)) ואימא נבעלה לפסול לה - מחזיר גרושתו? ומשני: זר אצלה מעיקרא בעינן).
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: 'הכל מודים בעבד ועובד כוכבים הבא על בת ישראל שהולד ממזר';
מאן 'הכל מודים'?

שמעון התימני, דאף על גב דאמר שמעון התימני אין ממזר מחייבי לאוין - הני מילי

(יבמות מה, א)

מחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין (דנפקא לן בפרק 'כיצד' (לעיל כג,א) ממי תהיין לאיש שתי נשים וגו'), אבל הכא - עובד כוכבים ועבד, כיון דלא תפסי בהו קדושין (ועבד ועובד כוכבים לאו בני קדושין נינהו, דכתיב (בראשית כב,ה) שבו לכם פה עם החמור - עם הזומה לחמור; ועובד כוכבים נמי ליתיה בכלל קדושין, דכתיב בשבע אומות לא תתחתן בם (דברים ז,א) - לא יהא לך בהן חיתון; ובשאר אומות כתיב ואחר כן תבא (דברים כב,א) - מכלל דמעיקרא לית בה הויה; ומהני קראי נפקא לן בקדושין (סח,ב) דלא תפסי קדושין בעובדת כוכבים, ועובד כוכבים נמי מצי למילף מינייהו; הלכך אין ביאתו ביאה לשם קדושין) **כחייבי כריתות דמי** (ודמיה לחייבי כריתות; ובשאלות דרב אחאי מפיק מהא והיא בעולת בעל (בראשית כג,א) ודרשינן בסנהדרין (מ,ב) 'בעולת בעל' יש להם; נכנסה לחופה ולא נבעלה' - אין להם; וכל שכן דארוסה לית להו; וביאה לשם קדושין נמי לית להו, דאיתקוש הויות להדדי).
מיתיבי: 'עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל - הולד ממזר'.
רבי שמעון בן יהודה אומר: אין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת' (והא האי תנא - כשמעון התימני סבירא ליה, וקתני בעובד כוכבים ועבד דאין ממזר).

אלא אמר רב יוסף: מאן 'הכל מודים' - רבי: אף על גב דרבי אומר (בפרק 'רבן גמליאל' אין ביאה אחר חליצה): דאם חלץ לזו ובעל את זו - אינה צריכה הימנו גט, וקאמר 'אין הדברים הללו' (דביאה אחר חליצה לא תפסה) **אמורים אלא לדברי רבי עקיבא, שהיה עושה חלוצה כערוה' - וליה לא סבירא ליה,** (אפילו הכי) בעובד כוכבים ועבד - מודה; דכי אתא רב דימי אמר רב יצחק בר אבודימי משום רבינו (רבי): עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל - הולד ממזר.

רבי אחא שר הבירה ורבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו פרוק הנהו שבוייתא דאתו מארמון (לאנטוכי) לטבריא. הוה חדא דאעבדא מעובד כוכבים, ואתו לקמיה דרבי אמי. אמר להו: רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא דאמרי עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר.

אמר רב יוסף: רבותא למחשב גברי! הא רב ושמואל בכבל, ורבי יהושע בן לוי ובר קפרא בארץ ישראל - ואמרי לה חלופי בר קפרא ועיילי זקני דרום - דאמרי: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר!!

אלא אמר רב יוסף: רבי היא (לא תחשוב גברי דהאי משום רבותא דרבים לא תפסיל ליה, דהא נמי רבים אכשרי, אלא משום ההיא דרבי איכא למיפסליה, דהלכה כמותו), דכי אתא רב דימי אמר רבי יצחק בר אבודימי משום רבינו אמרו: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. רבי יהושע בן לוי אומר: הולד מקולקל. למאן? אילימא לקהל - הא אמר רבי יהושע (בן לוי לעיל) 'הולד כשר'? אלא לכהונה, דכולהו אמוראי דמכשרי - מודו שהולד פגום לכהונה, מקל וחומר מאלמנה: מה אלמנה לכהן גדול שאין איסורה שוה בכל - בנה פגום, זו שאיסורה שוה בכל (עובד כוכבים אסור בין בכהנת בין בלויה בין בישראלית) - אינו דין שבנה פגום ('בנה פגום' - לאו דוקא, דהא פשיטא בן העובדת כוכבים לאו כהן הוא! ואי משום דלא ישא כהנת - כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת, שאין קדושה בנשים, דאפילו כשרות מותרות לפסולים, דקיימא לן (קדושין עג,א) 'לא הוזהרו כשרות מלינשא לפסולים'; אלא משום בתה נקט: דאם תלד בת - פסולה לכהונה)!

מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת!?

הכא נמי כיון שנבעלה - פסלה (אפילו מתרומה דבי נשא, וכל שכן מלהנשא לכהן), דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון: מניין לעובד כוכבים ועבד הבא על הכהנת ועל הלוייה ועל הישראלית שפסלוה (כהנת מתרומת אביה, ולוייה וישראלית כגון שנישאו לכהן וילדו לו בנים וכשמתו בעליהן היו אוכלות בתרומה בשביל בניהם ואם בא עליה עובד כוכבים ועבד - פסלה מתרומה, וכל שכן מכהונה) ? - שנאמר (ויקרא כב, יג) **ובת להן כי תהיה אלמנה וגרושה** [וזרע אין לה ושבח אל בית אביה כנעניה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו] - מי שיש לו אלמנות וגירושין בה (כגון ישראלית - הוא דכי מת וזרע אין לה ושבח אל בית אביה וגו' (שם)), יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם אלמנות וגירושין בה (שארין קדושין תופסין).

אמר ליה אביי (לרב יוסף): מאי חזית דסמכת אדרב דימי (דאמר משמיה דרבי 'הולד ממזר') ? סמוך אדרבין (דמכשרי ליה משמיה דרבי), דכי אתא רבין אמר: רבי נתן ורבי יהודה הנשיא מורים בה להיתירא, ומאן 'רבי יהודה הנשיא' ? - רבי! ואף רב מורה בה היתירא, דההוא (בן עובד כוכבים מישראלית) דאתא לקמיה דרב, אמר ליה: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל מהו? אמר לו: הולד כשר. אמר ליה: הב לי ברתך! לא יהיבנא לך.

אמר שימי בר חייא לרב: אמרי אינשי: גמלא במדי אקבא רקדא (גמל גדול מרקד בתוך קב קטן בארבע רגליו במלכות מדי - וגזמא) - הא קבא והא גמלא והא מדי ולא רקדא (יבא וירקד לפנינו! כלומר: אתה שהתרת דבר חידוש - הָאֵמַת דברך ותן לו בתך) ? ! אמר ליה: אי ניהוי כיהושע בן נון - לא יהיבנא ליה ברתך! אמר ליה: אי הוה כיהושע בן נון - אי מר לא יהיב ליה, אחריני יהיב ליה; האי - אי מר לא יהיב ליה, אחריני לא יהיב ליה! לא הוה קאזיל מקמיה (אותו בן העובד כוכבים דקא אמר ליה "הב לי ברתך"). יהיב ביה עיניה ושכיב.

ואף רב מתנה מורה בה להיתירא, ואף רב יהודה מורה בה להיתירא: דכי אתא לקמיה דרב יהודה, אמר ליה: זיל איטמר (לך במקום שלא יכידוך, ושא בת ישראל; שאילו יכידוך - לא יתנוה לך! אלמא לא ממזר הוא מדאכשר ליה בת ישראל, שהרי ממזר מוקדח על הכשרה) או נסיב בת מינך (בת ישראל מן העובד כוכבים הכשרה כמותך; אבל ממזרת ושפחה לא תשא, אלמא כשר הוא). וכי אתא לקמיה דרבא אמר ליה: או גלי (צא לגלות במקום שלא יכידוך ויתנו לך בת ישראל כשרה) או נסיב בת מינך.

שלחו ליה בני בי מיכסי (מקום) לרבה: מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל מהו? אמר להו: השתא עבד כולו אמרינן כשר - חציו מיבעיא? אמר רב יוסף: מרא דשמעתא (דאמר 'עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל בנו - כשר')

(יבמות מה, ב)

מנו? רב יהודה (כדאמר 'ואף רב יהודה מורה בה להיתירא')? והא אמר רב יהודה (גבי חציו עבד הבא על בת ישראל): 'מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו וולד אין לו תקנה' (בבב ישראל, כלומר ממזר הוא)? [עונה רבה:] כי איתמר (ההיא דאין לו תקנה) דרב יהודה - כגון דקדיש (מי שחציו עבד וחציו בן חורין) בת ישראל (ואחר כך בא עליה: דכיון דקדשה - הויא מקודשת לצד חירות אבל לא לצד עבדות) דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש (ולפיכך הולד ממזר: דכל הני דמכשרי - בפנויה מכשרי, אבל באשת איש אפילו בישראל הולד ממזר, וכל שכן עובד כוכבים ועבד! אבל היכא דבא עליה בלא קדושין - כשר).

[מקשה רב יוסף:] - והאמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב: לדברי הפוסל - פוסל אפילו בפנויה; לדברי המכשיר (בעבד הבא על בת ישראל) מכשיר אפילו באשת איש! (וטעמא מפרש ואזיל:) ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב (דממזרות לגבה כתיב, דכתיב 'לא יקח איש את אשת אביו' (דברים כג, א) וסמיך ליה 'לא יבא ממזר' (דברים כג, ג)): מאן דפסיל סבר: מה אשת אב, דלא תפסי בה קדושין הולד ממזר - אף כל דלא תפסי בה קדושין הולד ממזר; ומאן דמכשר סבר: מה אשת אב, דלדידיה לא תפסי בה קדושין, לאחרני תפסי בה קדושין - לאפוקי עובד כוכבים ועבד, דלא תפסי בהו קדושין כלל. [מסיימת הגמרא אליבא דרבה] אלא כי איתמר דרב יהודה - כגון שבא על אשת איש (ומשום הכי הולד אין לו תקנה בבב ישראל) ונמצא צד חירות שבו (של

עבד, כשבא עליה) **משתמש באשת איש** (ואף על גב דאי כולו עבד הולד כשר, כדאמרן: לדברי המכשיר מכשיר אפילו באשת איש - הכא ממזר משום צד חירות דהוי כשאר ישראל הבא על אשת איש דהולד ממזר).

אמר רבינא: אמר לי רב גזא: איקלע רבי יוסי בר אבין לאתריין והוה עובדא (בעבד גמור) בפנויה - ואכשר; באשת איש - ופסיל.
אמר רב ששת: לדידי אמר לי רב גזא: לא רבי יוסי בר אבין הוה, אלא רבי יוסי ברבי זבדא הוה, ואכשר בין בפנויה בין באשת איש (כדאמרן: שאין עושה ממזר אלא מי שיש לו קדושין על אחרים).
אמר ליה רב אחא בריה דרבה לרבינא: איקלע אמימר לאתריין, ואכשר בין בפנויה בין באשת איש.
והלכתא: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל - הולד כשר, בין בפנויה בין באשת איש.

רבא אכשריה לרב מרי בר רחל (מעובד כוכבים הבא על ישראלית הוה) ומנייה בפורסי דבבל (גבאים ממונים על ישראל) ואף על גב (דגר בעלמא אסור למנותו פרנס על ישראל) דאמר מר' (דברים יז, יט) **שום תשים עליך מלך** [אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא] - כל משימות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך' - האי כיון דאמו מ'מקרב אחיך' קרינן ביה.

עבדיה דרבי חייא בר אמי אטבלה לההיא עובדת כוכבים לשם אַנְתָּא (לשם טבילת נדה ולא לשם טבילת גירות). אמר רב יוסף: יכילנא לאכשורי בה (להיות גיורת גמורה, ואף על פי שלא טבלה לשם גירות; ואמר לקמן (מו, ב): **לעולם אינו גר עד שימול ויטבול**) - **דטבילת נדה סלקא לה לשם גירות**⁷ דעובדת כוכבים לא טבלה לנדותה) ובררתה (ואף על גב דבת עבד הבא על בת ישראל היא, דהא נתגיירה זו, וכבת ישראל היא - אפילו הכי כשרה בתה):
בה - כדרב אסי, דאמר רב אסי (בשמעתין: ההוא דהו קרו ליה 'בר ארמייתא' שלא טבלה אמו לשם גירות, ואמר): **מי לא טבלה לנדותה?** (אלמא טבילת נדה סלקא לה לשם גירות! לשנא אחרינא: **לשם אנתא** - לשם אישות, וטבילת גירות הוה, אלא שאינה טבילה, דאמר ב'כיצד' (לעיל כז, ב): אחד איש שנתגייר לשום אשה, ואחד אשה שנתגיירה לשום איש - אינן גרים; **'יכילנא לאכשורי בה'** על ידי טבילות אחרות שטבלה אחר כך לנדותה; כך שמעתי; וקשיא לי: חדא: דקבעינן הלכתא התם הלכה כולן גרים ואפילו למשנה ראשונה נמי: אי קמייתא לא סלקא לה - בתרא נמי לא סלקא לה, דלאו לשם שמים נתגיירה! ולשון ראשון עיקר, ונראה בעיני).

בברתה - עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר.

ההוא דהו קרו ליה 'בר ארמייתא' (שלא טבלה אמו כשנתגיירה).
אמר רב אסי: **מי לא טבלה לנדותה** (ואותה טבילה עולה לה לטבילת גירות, דדת יהודית היא)?

ההוא דהו קרו ליה 'בר ארמאה'; אמר רבי יהושע בן לוי: **מי לא טבל לקריו?**

אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלוקח עבד מן העובד כוכבים, וקדם וטבל לשם בן חורין - קנה עצמו בן חורין.
מאי טעמא?

(יבמות מו, א)

⁷ The Tevilah of a Giyores : Samuel Kosofsky <sak2120@aol.com> asked:

The gemara talks about a g'yoret who goes to the mikva for her nidut. The question was whether she was really a g'yoret until now; i.e. if she had all the necessary prerequisites. She is now living as a Jewish woman. If she wasn't properly tovelet until now this t'vilah will be acceptable for gerut also. My question is that if she wasn't really Jewish until now she wasn't really a Nidah according to the Torah yet either. Non Jews don't carry tumah nor transmit tumah. So now if she's going to the mikveh she's going for nidut which doesn't apply to her if she isn't Jewish. She's not going l'shem gerut. How does she become a g' yoret without the proper kavanah?

The Kollel replies: Tevilah with Kavanah for the sake of "an act which is done by Jews" is sufficient. Therefore, even though she was not yet an actual Giyores, since she had in mind that she was doing an act of being Jewish, it is a valid Tevilah. - Mordecai Kornfeld.

עובד כוכבים גופא לא קני ליה (עובד כוכבים לא קנאו לגופו של זה מתחלה, כדאמר לקמן 'ולא הם קונים זה את זה'): מאי דקני ליה הוא דמקני ליה לישראל, וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין - אפקעיה לשעבודיה, כדרבא, דאמר רבא: הקדש, חמץ, ושחרור - מפקיעין מידי שעבוד (עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח דהויא קדושת הגוף - פקע שיעבודא דקמא, אבל קדושת בדק הבית לא מפקעא, כדתנן בערכין (פ"ו מ"ב; דף כג, ב): 'מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים' כולן; או אם עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים והרי הוא מונח בידו של ישראל ובאו שש שעות של ערב הפסח - פקע שיעבוד העובד כוכבים, הואיל ולא הוי ממש ידיה, וחייב זה לבערו; עשה עבדו אפותיקי לחבירו ושחררו - משוחרר, ופקע ממונו של מלוה).

מתיב רב חסדא: מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו 'קנו עצמן בני חורין'; לפניו - אין (לפי שהן גרים והיא עובדת כוכבים, והעובד כוכבים [את] ישראל - לא קני לגופיה), לאחריה לא (אלמא גבי ישראל לא אמרינן 'קנה עבד עצמו בן חורין')!

אמר רבא: לפניו - בין בסתם (שלא פירש "הרי אנו טובלין לשם בני חורין") בין במפורש (כדרב חמא בר גוריא, דקתני 'וקדם וטבל לשם בן חורין'); לאחריה - במפורש אין, בסתם לא.

אמר רב אביא: לא שנו אלא בלוקח מן העובד כוכבים, אבל עובד כוכבים (שמכר עצמו לישראל) גופיה קני (קנהו ישראל לגופיה ואם קדם וטבל לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין), דכתיב (ויקרא כה, מה): 'וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו [וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם והיו לכם לאחזה] - אתם קונים מהם ולא הם קונים מהם, ולא הם קונים זה מזה ולא הם קונים מהם; למאי? אילימא למעשה ידיו - אטו עובד כוכבי לא קני ליה לישראל למעשה ידיו, והכתיב [ויקרא כה, מה]: וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר, ואמר מר: משפחת גר - זה העובד כוכבים? אלא לאו - לגופיה, וקאמר רחמנא: 'אתם קונים מהם' - אפילו גופיה! פריך רב אחא: אימא בכספא ובטבילה (לשום עבדות - הוא דקאמר רחמנא ליקני, אבל אם קדם וטבל לשם בן חורין - הכי נמי דבן חורין הוא)? קשיא.

אמר שמואל: וצריך לתקפו במים (כשמטבילו לשם יהדות לעבדות - צריך שיתקפנו לתת עליו עול מלאכה במים כדי שתהא נראית כטבילת עבדות, שאפילו יאמר הוא "לשם בן חורין" - לא קנה עצמו בן חורין, ולא יהא ממשות בדבריו).

כי האי דמנימין עבדיה דרב אשי בעא לאטכולי (לשם יהדות לעבד). מסריה ניהליהו לרבינא ולרב אחא בריה דרבא, אמר להו: חזו דמיניכו קבעית ליה (אם יקדים ויאמר "לשם בן חורין"). רמו ליה ארויסא (קביסטרי) בצואריה, ארפו ליה וצמצמו ליה (דחקוהו לקשור בצוארו משום לתקופו במים: שהיה לו עניבה, וכשרוצים - מושכין ראש החבל והוא דוחק מאליו, וכשאין מושכין רפוי, והמים נכנסים על בשרו): ארפו ליה כי היכי דלא להוי חציצה, צמצמו ליה כי היכי דלא לקדים.

ולימא להו "לשם בן חורין אני טובל"?

בהדי דדלי רישיה ממיא - אנחו ליה זולטא דטינא (כלי מלא טיט) ארישיה, ואמרו ליה "זיל אמטי לבי מרך".

אמר ליה רב פפא לרבא: חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו ומשעבדי בהו (כשאין נותנין כסף גולגולת למלך - תופסים אותם גבאי המלך; והני דבי פפא עשירים היו, ופורעים המס לגבאי המלך, וקונין אותם לעבדים מהם, ועובדי כוכבים היו אותן הנקנין, וקא מיבעיא ליה אי הוי קנין); כי נפקי, צריכי גיטא דחירותא או לא?

אמר ליה: איכו שכיבי - לא אמרי לכו הא מילתא? הכי אמר רב ששת: מוהרקייהו דהני (חותמן של אלו) - בטפסא (אדגז; אשקריין בלע"ז) דמלכא מנח (שהן לו לעבדים) [כלומר: החופש של האנשים הללו תלוי במלך], ומלכא אמר: מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא' [ודינא דמלכותא דינא] (הילכך - מכר הוא, ובעו גיטא דחירותא אי בעו לאיגיורי ולאשתרויי בבית ישראל). רבי חייא בר אבא איקלע לגבלא; חזא בנות ישראל דמעברין מגרים שמלו ולא טבלו, וחזא חמרא דישראל דמזגי עובדי כוכבים ושתו ישראל, וחזא תורמוסין דשלקי עובדי כוכבים ואכלי ישראל - ולא אמר להו ולא מידי. אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: צא והכרוז על בניהם שהם ממזרים, ועל יינם משום יין נסך, ועל תורמוסין משום בישולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה (אתורמוסין קאי, דאין בו

משום בישולי עובדי כוכבים, כדמפרש לקמן; אלא לפי שאינן בני תורה צא ואסור עליהן שלא יזלזלו בבשולי עובדי כוכבים).

'על בניהן שהם ממזרים' - רבי יוחנן לטעמיה, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: 'לעולם אין גר עד שימול ויטבול', וכיון דלא טביל - עובד כוכבים הוא; ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר; 'ועל יינם משום יין נסך' (דאף על גב דלא נגעי אלא כחו בעלמא - הוא אסור) - משום 'לך לך' אמרין נזירא "סחור סחור", לכרמא לא תקרב"; 'ועל תורמוסן משום בשולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה' - הא בני תורה שרי! והאמר רב שמואל בר רב יצחק משמיה דרב: כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עובדי כוכבים, והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי ויש בו משום בשולי עובדי כוכבים?

רבי יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה, דאמר רב שמואל בר רב יצחק משמיה דרב: כל שאין עולה על שולחן מלכים (תורמוס אינו עולה על שולחן מלכים) לאכול בו את הפת אין בו משום בשולי עובדי כוכבים; וטעמא דאינן בני תורה, הא בני תורה שרי!

תנו רבנן: 'גר שמל ולא טבל: רבי אליעזר אומר: הרי זה גר, שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו' (בימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה).

טבל ולא מל - רבי יהושע אומר: הרי זה גר, שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו (נשותיהם שטבלו כדמפרש לקמן: דאם לא טבלו - במה נכנסו תחת כנפי שכינה?); וחכמים אומרים: טבל ולא מל מל ולא טבל - [אין גר עד שימול ויטבול](#). 'ורבי יהושע נמי גילף מאבות? ורבי אליעזר נמי גילף מאמהות? - וכי תימא אין דנין אפשר משאי אפשר (אמהות אי אפשר למול), והתניא: 'רבי אליעזר אומר: מניין לפסח דורות שאין בא אלא מן החולין (ולא מדמי מעשר שני דאכתי מעשר שני לא הוה)? נאמר פסח במצרים ונאמר פסח בדורות: מה פסח האמור במצרים אין בא אלא מן החולין אף פסח האמור לדורות אין בא אלא מן החולין' (למעוטי מדמי מעשר שני נבמנחות ב'התודה' דף 99א).

אמר לו רבי עקיבא: וכי דנין אפשר משאי אפשר (מפסח מצרים: דהאי דלא בא מן המעשר - דאי אפשר הוא, דאכתי מעשר לא הוה)?

ה"ג: א"ל רבי עקיבא וכי דנין אפשר כו'. ומאן דגריס 'רבי יהושע' - קשיא: האמר רבי יהושע דנין מאמהות! אמר לו [רבי אליעזר]: אף על פי שאי אפשר - ראייה גדולה היא ונלמד הימנה. אלא:

(יבמות מו, ב)

בטבל ולא מל - כולי עלמא לא פליגי דמהני; כי פליגי במל ולא טבל: רבי אליעזר יליף מאבות. ורבי יהושע?

באבות נמי טבילה הוה.

מנא ליה?: אילימא מדכתיב [שמות יט: ויאמר ה' אל משה:] לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם - ומה במקום שאין טעון כבוס (כגון בעל קרי בעלמא דכתיב ורחץ במים וטמא עד הערב (ויקרא טו) ולא כתיב יכבס בגדיו) - טעון טבילה, מקום שטעון כבוס (כגון בקבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם [שמות יט:]) - אינו דין שטעון טבילה? ודלמא נקיות בעלמא (ההוא כיבוס - לאו משום טומאה הוה, דלטעון טבילה מקל וחומר, אלא שיהיו בגדיהם לבנים והגונים לקבל פני שכינה)?

אלא מהכא: (שמות כד, ח) ויקח משה את הדם ויזרוק (הזאה הוא) על העם [ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה], וגמירי דאין הזאה בלא טבילה.

ורבי יהושע - טבילה באמהות מנלן?

סברא הוא: דאם כן - במה נכנסו תחת כנפי השכינה? אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: לעולם אינו גר עד שימול ויטבול.

פשיטא? יחיד ורבים הלכה כרבים!

מאן 'חכמים' - רבי יוסי, דתניא: 'הרי שבא ואמר "מלתי ולא טבלתי" - מטבילין אותו' (והוי כישדאל מעליא, ואין צריך לבדוק בעדים אם מילתו לשם מצות מילה), ומה בכך (אם אין מילתו לשם מילה הואיל וטבל בטבילה סגי) - דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: אין מטבילין (שמא ערבי מהול וגבעוני מהול הוא, וצריך להטיף ממנו דם ברית); דברי יוסי תרתי בעי; לפיכך (הואיל ולרבי יהודה בחדא סגיא) 'מטבילין גר בשבת' (מטבילין בשבת גר שמל אתמול לפנינו: דבמילה סגי ליה, וכי מטבילי ליה בשבתא - לא מתקני גברא) - דברי רבי יהודה; ורבי יוסי אומר: אין מטבילין.

אמר מר: 'לפיכך מטבילין גר בשבת' (דברי רבי יהודה) - פשיטא: כיון דאמר רבי יהודה בחדא סגיא, היכא דמל לפנינו - מטבילין! מאי 'לפיכך'? מהו דתימא לרבי יהודה טבילה עיקר (דהא אמילה שמעינן ליה דקאמר 'ומה בכך'), וטבילה בשבת לא, דקא מתקן גברא - קא משמע לן דרבי יהודה - או הא או הא בעי. 'רבי יוסי אומר: אין מטבילין' (תרתי בעי, ואף על גב דמל בפנינו - טבילתו תקנתו) פשיטא: דכיון דאמר רבי יוסי תרתי בעינן תקוני גברא בשבת לא מתקנינן! מהו דתימא לרבי יוסי מילה עיקר, והתם הוא דלא הואי מילה בפנינו, אבל היכא דהויא מילה בפנינו אימא ליטבל זה בשבתא - קא משמע לן דרבי יוסי תרתי בעי. אמר רבה: עובדא הוה בי רבי חייא בר רבי - ורב יוסף מתני 'רבי אושעיא בר רבי' (כלומר: דבי אושעיא נמי הוה בהדי רבי חייא), ורב ספרא מתני 'רבי אושעיא ברבי חייא' (ואי רבי אושעיא ברבי חייא הוה בהדיהו) - דאתא לקמיה גר שמל ולא טבל; אמרו ליה: שהי כאן (לילה היה) עד למחר ונטבלינך. שמע מינה תלת: שמע מינה (מדבר ספרא, דאמר תלתא הוו) גר צריך שלשה, ושמע מינה אינו גר עד שימול ויטבול, ושמע מינה אין מטבילין גר בלילה. ונימא 'שמע מינה נמי בעינן מומחין' (כי הני תלתא גברי - רבנן ורבבי) ? דלמא דאיכלעו (הכי הוה מעשה דאיתרמו רבנן כי הני, אבל שלשה ודאי שמעינן, מדקפליג רב ספרא ומוסיף עד דהוו תלתא).

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: גר צריך שלשה: 'משפט' כתיב ביה (משפט אחד יהיה לכם ולגר (במדבר טו, טז) ואין משפט פחות משלשה).

תנו רבנן: 'מי שבא ואמר "גר אני" - יכול נקבלנו (לא נצריכנו הטפת דם ברית וטבילה)? תלמוד לומר: [ויקרא יט, לג: וכי יגור] אתך [גר בארצכם לא תונו אתו] - כמוחזק לך; בא ועדיו עמו מנין (שנאמן)? תלמוד לומר: וכי יגור אתך גר בארצכם (מכל מקום; ולקמן פריך: כיון דעדיו עמו פשיטא, ומי בעי קרא).

(יבמות מז, א) אין לי אלא בארץ, בחוץ לארץ מנין? תלמוד לומר: 'אתך' - בכל מקום שאתך. (ולקמן פריך 'הא אפיקתיה'?) אם כן מה תלמוד לומר: 'בארצכם'? בארץ צריך להביא דאיה (שבבית דין נתגייר, שמא גבעוני מהול הוא, ומשום שבחא דארץ ישראל הוא דקאמר הכי, ומשקר), בחוצה לארץ אין צריך להביא דאיה - דברי רבי יהודה; וחכמים אומרים: בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא דאיה. בא הוא ועדיו עמו - קרא למה לי? אמר רב ששת: דאמרי "שמענו שנתגייר בבית דין של פלוני": סלקא דעתא אמינא (מהו דתימא) לא ליהמנייהו - קא משמע לן. 'בארצכם' - אין לי אלא בארץ, בחוץ לארץ מנין? תלמוד לומר: 'אתך' - בכל מקום שאתך. והא אפיקתיה [למעלה: - בכל מקום שאתך] ?

הדא מ'אתך' וחדא מ'עמך' (ויקרא כה, לה: וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך - והחזקת בו) גר ותושב וחי עמך);

וחכמים אומרים: בין בארץ בין בחוץ לארץ צריך להביא ראיה. ואלא הא כתיב 'בארצכם'?

ההוא מיבעי ליה דאפילו בארץ מקבלים גרים, דסלקא דעתא אמינא משום טיבותא דארץ ישראל קמגיירי, והשתא נמי, דליכא טיבותא (דפסק חלב ודבש), איכא לקט שכחה ופאה ומעשר עני - קא משמע לן [שמקבלים].

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הלכה בין בארץ בין בחוץ לארץ צריך להביא ראיה. פשיטא! יחיד ורבים הלכה כרבים! מהו דתימא מסתבר טעמא דרבי יהודה, דקמסייעי ליה קראי (דהא 'עמך' - כל מקום שאתך משמע, ואפילו בארץ; ו'בארצכם' למה ליה? אלא לאו - אדאיה קאי: דבארץ צריך להביא ראיה, ולא בחוצה לארץ) - קא משמע לן.

תנו רבנן: '[דברים א, טו:] ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר: שמע בין אחיכם] ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו - מכאן (מדכתיב גר אצל 'ושפטתם') אמר רבי יהודה: גר שנתגייר בבית דין הרי זה גר; כינו לבין עצמו אינו גר (גר בעי בית דין).

מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו: "נתגיירתי כיני לבין עצמי!" אמר לו רבי יהודה: יש לך עדים? אמר ליה 'לאו'. יש לך בנים? אמר לו: 'הן'. אמר לו: נאמן אתה לפסול את עצמך, ואי אתה נאמן לפסול את בניך.

[ומי] אמר רבי יהודה אבנים לא מהימן? והתניא [דומה לתוספתא מסכת קידושין (ליברמן) פרק ה הלכה ה]: '[דברים כא, יז:] כי את הבכור בן השנואה] יכל [לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו: כי הוא ראשית אנו, לו משפט הבכרה] - כי רנו לאחרים, מכאן אמר רבי יהודה: (שאם אין בית דין מכירים אותו) נאמן אדם (אביו) לומר: "זה בני בכור" (ליטול פי שנים); וכשם שנאמן לומר "זה בני - בכור" כך נאמן לומר "בני זה - בן גרושה הוא" או "בן חלוצה הוא" (וכהן חלל הוא); וחכמים אומרים: אינו נאמן. [ואם כן, רבי יהודה אמר שאדם נאמן לפסול את בניו!?!] אמר רב נחמן בר יצחק: הכי קאמר ליה: לדברין - עובד כוכבים אתה, ואין עדות לעובד כוכבים (הואיל ובניך מוחזקין בכשרות - אין אתה נאמן להעיד עליהן ולפוסלן).

רבינא אמר: הכי קאמר ליה: "יש לך בנים?" - "הן!"; - "יש לך בני בנים?" - "הן!"; אמר לו: נאמן אתה לפסול בניך (דנפקא לן מ'כיר'), ואי אתה נאמן לפסול בני בניך.

תניא נמי הכי [דומה לתוספתא מסכת קידושין (ליברמן) פרק ה הלכה ה]: 'רבי יהודה אומר: נאמן אדם לומר על בנו קטן ואין נאמן על בנו גדול'; ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: לא 'קטן' = קטן ממש, ולא 'גדול' = גדול ממש, אלא קטן ויש לו בנים - זהו גדול; גדול ואין לו בנים - זהו קטן.

והלכתא כוותיה דרב נחמן בר יצחק (דאמר: לדבריו - עובד כוכבים הוא, ואין עדות לעובד כוכבים, ואפילו אבנים לא מהימן).

והתניא כוותיה דרבינא (דנאמן הוא על בנו קטן שאין לו בנים; וקא סלקא דעתא דהא מתניתין - בגר שבא ואמר "גר אני" קמיידי?)

ההוא (דקתני נאמן הוא על בנו קטן) לענין 'יכיר' איתמר (תניא אההיא מתניתא ד'יכיר' קאי דקתני 'וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור' כך נאמן לומר זה בני בן גרושה', ועלה קתני דנאמן הוא על הקטן, דהא ישראל הוא, ויש לו עדות, והתורה האמינתו על בנו ולא על בן בנו; אבל גבי גר - אפילו אבנו לא מהימן, דאין עדות לעובד כוכבים).

תנו רבנן: 'גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו "מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים' (שפלים וכפויין כמו סחופי כסא (שבת דף טו, ב); כפיית הכלי) ומטורפין ויסורין כאין עליהם?" אם אומר "יודע אני ואיני כדאי" (ואיני ראוי להשתתף בצרתו, ומי יתן ואזכה לכך) - מקבלין אותו מיד, ומודיעין אותו (לקמן מפרש טעמא

דכולה מתניתא) מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ומודיעין אותו
 עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ומודיעין אותו עונשן של מצות;
 אומרים לו: "הוי יודע שעד שלא באת למדה זו אכלת חלב אי אתה
 ענוש כרת חללת שבת, אי אתה ענוש סקילה; ועכשיו אכלת חלב -
 ענוש כרת, חללת שבת ענוש סקילה!" ; וכשם שמודיעין אותו עונשן
 של מצות כך מודיעין אותו מתן שכר; אומרים לו "הוי יודע
 שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים וישראל בזמן הזה אינם
 יכולים לקבל

(יבמות מז, ב)

לא רוב טובה (לפי שיצר הרע מחזר אחריו כדאמרינן במסכת סוכה (נב,ב): ושמא תזוז דעתן עלייהו
 ויחטאו), ולא רוב פורענות; ואין מוכיח עליו (דברים לאיים עליו שיפרוש),
 ואין מדקדקין עליו. קיבל - מלין אותו מיד. נשתיירו בו ציצין
 המעכבין את המילה (חתיכות בשר שלא נפרעת המילה כהלכתה) - חוזרים ומלין
 אותו שניה; נתפא - מטבילין אותו מיד, ושני תלמידי חכמים
 עומדים על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות
 חמורות (דהשתא ע"י טבילה הוא נכנס לכלל גירות הלכך, בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול
 מצות); טבל ועלה - הרי הוא כישראל לכל דבריו.
 אשה - נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, ושני תלמידי חכמים
 עומדים לה מבחוץ ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ומקצת מצות
 חמורות.

אחד גר ואחד עבד משוחרר (לקמן מפרש למאי הלכתא אקשינהו);
 ובמקום שנדה טובלת (בארבעים סאה) - שם גר ועבד משוחרר טובלין (ואף
 על פי שאין טבילתו משום טומאה וטהרה כשאר טבילות).
 וכל דבר שחוצץ בטבילה - חוצץ כגר ועבד משוחרר וכנדה (לבעלה;
 ואף על פי שאין טבילתו [של גר ועבד משוחרר] לענין מגע טהרות כשאר טבילות).

אמר מר: 'גר שבא להתגייר אומרים לו "מה ראית שבאת להתגייר"
 ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות' - מאי
 טעמא? דאי פריש (שלא יתגייר)? - נפרוש (ולא איכפת לן), דאמר רבי חלבו:
 קשים גרים לישראל כספחת, דכתיב [ישעיהו יד, א: כי ירחם ה' את יעקב ובחר עוד ב'ישראל
 והניחם על אדמתם] וְנָלוּהָ הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב (לשון ספחת - שאוחזין מעשיהם הראשונים
 ולומדים ישראל מהם או סומכין עליהם באיסור והיתר).
 [עיי' תוד"ה קשים ותוספות ישנים]

'ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני':
 מאי טעמא?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: (שלא יאמרו "עניים הללו הלוקטין פאת
 שדה - גזלנים הם" ועומד עליהם והורגם בדיניהם; שבני נח הוזהרו על הגזל בסנהדרין (נח,א) ואזהרתן זו היא
 מיתתן: דלא בעו התראה, לפיכך) בן נח נהרג על פחות משה פרוטה (דעובד כוכבים
 קפיד על דבר מועט, ולגבי ישראל היא מחילה) ולא ניתן להשבון (אינו בחזרה, אלא נהרג; דגבי
 ישראל כתיב והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא כג,א), אבל בני נח - אמרינן בסנהדרין (נח,ב) אזהרתן זו היא
 מיתתן, וכיון שעבר על אחת משבע מצות - נהרג).

(לישנא אחרינא: מודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה - הואיל והן מקפידים על הממון כל כך, כדאמר ד'נהרג
 על פחות משה פרוטה' - מודיעין אותו עון לקט כו' שמא יחזור בו מלהתגייר; ולשון זה עיקר, דאי משום
 טעמא קמא - מאי לשון 'עון לקט שכחה ופאה'? ידיעוהו שילקטו עניים בשדהו!)

'ואין מוכיח עליו ואין מדקדקים עליו':

אמר רבי אלעזר: מאי קראה? - דכתיב: (רות א,יח) ותרא כי מתאמצת היא ללכת
 אתה ותחדל לדבר אליה: אמרה לה: אסיר לך תחום שבת!

[רות א,טז: ותאמר רות: אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך: כי אל אשר תלכי אלך, ובאשר תליני אליו, עמך עמי,
 ואלקין אלקי] באשר תלכי אלך [ובאשר תליני אליו עמך עמי ואלהיך אלהי];
 אסיר לך יחוד (להתייחד עם אשת איש)!

- 'באשר תליני אליו'

מפקדינן שש מאות וי"ג מצות!

- 'עמך עמי'

אסיר לן עבודת כוכבים!⁸
'ואלהיך אלהי'
ארבע מיתות נמסרו לב"ד!
- (רות א,יז) באשר תמותי אמות [ושם אקבר; כה יעשה ה' לי וכה יוסיף כי המות יפריד ביני ובינך]
שני קברים נמסרו לבית דין (אחד לנסקלים ולנשרפים שהרשיעו בעבירות חמורות, ואחד
לנהרגים ולנחנקים שאין מיתתן חמורה ואינם רשעים כל כך) !
'ושם אקבר'.
מיד (רות א,יח) ותרא כי מתאמצת היא [ללכת אתה ותחדל לדבר אליה] :
'קיבל - מלין אותן מיד' :
מאי טעמא?
שהויי מצוה לא משהינן.

⁸ TELLING A GER ABOUT AVODAH ZARAH

QUESTION: The Gemara derives the things that we tell a Nochri who wants to convert from the things that Naomi told Ruth when she wanted to convert. Naomi told her about the Mitzvah of Techum Shabbos, and that there are 613 Mitzvos that a Jew must observe, and that once a person becomes a Ger it becomes forbidden for the person to serve Avodah Zarah.

Why do we tell a prospective Ger that if he becomes Jewish, he will no longer be permitted to serve Avodah Zarah? It is forbidden for a person to serve idols even if he is not Jewish! (MAHARSHA, 47a)

ANSWERS:

(a) The MAHARSHA answers that Naomi did not actually tell Ruth that it will be forbidden for her to serve Avodah Zarah if she converts. Rather, she told her that once she becomes Jewish, it will be prohibited for her to leave Eretz Yisrael and go to Chutz la'Aretz, because one who lives in Chutz la'Aretz is "as if he has no G-d" (Kesuvos 110b).

(b) The ARUCH LA'NER answers that she was referring to forms of Avodah Zarah worship that are permitted only to a Nochri and not to a Jew, such as "Shituf" (worshipping another god along with Hashem), according to some Rishonim (see Tosfos, Sanhedrin 63b, DH Asur l'Adam).

Other Acharonim (MITZPEH EISAN) add that a Jew may not derive benefit from an object worshipped as Avodah Zarah, while a Nochri may derive benefit from it. The TUREI EVEN (Chagigah 11b) says that it is prohibited (with an Isur Lav) for a Jew to kiss an object of Avodah Zarah, while a Nochri is prohibited only from serving it in one of the main forms of worship (by offering a Korban to it or prostrating oneself to it), or by serving it in the way it normally is served. The RIF on the Ein Yakov adds that it is prohibited for a Jew even to own an object of Avodah Zarah and to keep it in one's home, even if he does not intend to worship it, while a Nochri is permitted to keep such an object in his home.

(c) The RIF on the Ein Yakov asks another question. Naomi had already told Ruth that there are 613 Mitzvos. Since the Isur against serving Avodah Zarah is one of the 613 Mitzvos, why did she have to state specifically that Avodah Zarah is Asur?

The MITZPEH EISAN and IYUN YAKOV suggest that she was warning Ruth that the Avodah Zarah of a Jew remains Asur forever and cannot be annulled. In contrast, the Avodah Zarah of a Nochri becomes permitted once he shows that he no longer worships it. Naomi was telling Ruth not that there is an Isur of Avodah Zarah, but that the Avodah Zarah of a Jew is more severe than that of a Nochri.

'נשתיירו בו ציצין המעכבין המילה [חוזרים ומלין אותו שניה]:
 כדתנן [שבת פ"ט מ"ו]: 'אלו הן ציצין המעכבין המילה: כשר החופה את
 לוב העטרה (שורה גבוהה שסביב הגיד וממנה הולך ומשפע למעלה ולמטה); ואינו אוכל
 בתרומה (אם כהן הוא: דכהן ערל אסור בתרומה, כדאמר לקמן בפרק 'הערל') [וכן אם הוא עבד
 של כהן, שהרי אלו 'ציצין המעכבין'].
 ואמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: כשר החופה לוב גובהה של עטרה
 (של אותה שורה, ולא תימא רוב היקיפה).

'נתרפא - מטבילין אותו מיד':
 'נתרפא' - אין, לא נתרפא - לא? מאי טעמא?
 משום דמיא מרזו מכה (מכבידין את חולי המכה, כמו 'מטרא דזיא לאילני' במסכת תענית (ג,ב)).

'ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו':
 והא אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן: 'גר צריך שלשה'?
 הא אמר רבי יוחנן לתנא: תני 'שלשה'.

'טבל ועלה - הרי הוא כישראל לכל דבריו':
 למאי הלכתא?
 דאי הדר ביה (לקדמותו ואחר כך) ומקדש בת ישראל (מקודשת, וצריכה גט) -
 'ישראל מומר' קרינא ביה, וקידושו קידושין (דישראל הוא). *

'אחד גר ואחד עבד משוחרר':
 קסלקא דעתך (דהאי דאקיש שיחרור של עבד לגירות העובד כוכבים) לקבל עליו עול
 מצות (שבשעת טבילת שחרור העבד צריך להודיעו מקצת מצות),
 ורמינהו: 'כמה דברים אמורים? כגר, אבל כעבד משוחרר - אין
 צריך לקבל (בשעת שחרור, דמשעה שטובל לשם עבדות שייך במצות, דכתיב (דברים ה,ג) למען ינוח
 עבדך ואמתך; ועוד: דגמרינן (חגיגה ד,א) 'לה' [ויקרא יט,כ]: והוא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חפשה לא
 נתן לה] 'לה' מאשה (דברים כד,א: וכתב לה ספר כריתת)'.⁹

⁹ THE SOURCE FOR AN SLAVE'S OBLIGATION IN MITZVOS

QUESTION: The Gemara says that an Eved does not need Kabalas Mitzvos when he is freed in order to complete his Geirus. RASHI explains that when he first became an Eved and did Tevilah l'Shem Avdus (with intention to become an Eved), "he was already Shayach to Mitzvos." Which Mitzvos were applicable to him as an Eved? Rashi says that the Eved had the Mitzvah of "I'Ma'an Yanu'ach Avdecha" (Devarim 5:14), which requires that he rest from Melachah on Shabbos, and, in addition, we derive from a Gezeirah Shavah of "Lah Lah" that he is obligated in the same Mitzvos in which a woman is obligated. Therefore, since he is already obligated in certain Mitzvos at the time that he becomes an Eved, he does not have to undergo a new Kabalas Mitzvos at the time of the Tevilah of his emancipation.

Why does Rashi mention two sources for the obligation of an Eved to observe Shabbos? It is clear that a slave must observe the Mitzvos in which a woman is commanded, as Rashi says. Why does Rashi mention that the Eved is commanded to keep Shabbos because of the verse "I'Ma'an Yanu'ach Avdecha?" (ARUCH LA'NER)

Moreover, it does not seem correct to cite the verse of "I'Ma'an Yanu'ach Avdecha" as a source that an Eved is obligated in Mitzvos. That Mitzvah is specifically directed to a Jewish master and it is commanding him not to have his Eved work on Shabbos. It does *not* tell us that the Eved himself has a Mitzvah to refrain from working on Shabbos (like the Gemara mentions later, on 48b; see also Rashi there, DH Bein ha'Shemashos)!

ANSWER: Rashi here is bothered by a problem in the Gemara. How can the Gemara say that the reason the Eved does not need a Kabalas Mitzvos when he is released is because he already had a Kabalas Mitzvos when he become an Eved? The Gemara itself says that one can force a person to become an Eved

אמר רב ששת: לא קשיא: הא רבי שמעון בן אלעזר הא רבנן, דתניא: '[דברים כא, יג:] והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך] **ובכתה את אביה ואת אמה** [ירח ימים; ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה] - **כמה דברים אמורים? שלא קבלה עליה** (להתגייר), **אבל קבלה עליה** - **מטבילה ומותר בה מיד**. **רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף על פי שלא קבלה עליה - כופה ומטבילה לשם שפחות** (דכל טבילות עבדים על כרחן היא), **וחוזר ומטבילה לשם שחרור ומשחררה** (ומטבילה לשם שחרור בעל כרחיה),

(יבמות מח, א)

ומותר בה מיד (אלמא לרבי שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור; ולרבנן דלא הוי תקנתא בהכי - סברי צריך לקבל).

אמר רבא: מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר? דכתיב (שמות יב, מד) **כל עבד איש מקנת כסף** [ומלתה אתו אזי יאכל בו] - '**עבד איש**' ולא **עבד אשה**? (בתמיה: ואשה שקנתה עבדים ולא מלו, מי לא הוו כשאר עבדים?) **אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו**, ואי אתה מל **בן איש בעל כרחו** (על כרחך האי 'איש' - אעבוד כוכבים שמכרו קאי, ולמעוטי **בן איש**, והכי קאמר: עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד, ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא, דלאו עבד, בעל כרחו. ומדכתב רחמנא 'איש' - קרא יתירא - למעוטי **בן איש** שמע מינה. 'ומלתה אותו' - בעל כרחו משמע, דאי מדעתו - היכי ממעט לבן איש? ואי לא כתיב 'איש' הוה אמינא האי 'עבד' - לאו למעוטי בן אתא, אלא היא גופא איצטריך לאשמועינן דמילת עבדים מעכבא בפסח. **לשון אחר ועיקר: 'עבד איש'** הכי קאמר: עבד שהוא איש: אף על פי שהוא גדול ובן דעת - ומלתה אותו בעל כרחו, ואי אתה מל בן [שהוא] איש: גר הבא להתגייר - אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו, דגבי בניס כתיב (שמות יב, מח) המול לו כל זכר, ולא כתיב בהו 'איש', וגבי עבד כתיב 'איש' למעוטי **בן**).

against his will. If an Eved can become an Eved against his will, then certainly he did not accept upon himself the Mitzvos at the time he became an Eved. How, then, can the Gemara say that he does not need Kabalas Mitzvos when he is released?

The answer to this problem can be inferred from the Gemara later (48a). The Gemara there explains that there is a Machlokes Tana'im whether an Eved is exempt from Kabalas Mitzvos when he is freed only if he has been an Eved for a long time, or even if he is freed immediately after becoming an Eved. Rashi (DH b'Yefas To'ar) explains that an Eved who has been an Eved for a long time does not need Kabalas Mitzvos at the time of his release, because during his Avdus he was *practicing* the Mitzvos in which an Eved is Chayav, and thus, through observing those Mitzvos, he accepted the Mitzvos upon himself.

Apparently, even the opinion that holds that an Eved *does not* need Kabalas Mitzvos if he was released immediately after becoming an Eved (which is the opinion that the Gemara is discussing here) will also follow the same logic, even though the Eved has not yet had a chance to practice the Mitzvos. By virtue of becoming an Eved (whether voluntarily or not), he has become resigned to observing the Mitzvos *in the future*, and thus it is considered an acceptance of the Mitzvos. This is the logic for positing that the Gezeirah Shavah of "Lah Lah" makes his Kabalas Mitzvos unnecessary.

However, Rashi may have been in doubt whether this is correct. Perhaps it is not proper to assume that an Eved, being immersed against his will, is already resigned to keeping the Mitzvos. Rather, just as the master immerses the Eved against his will, so, too, he "accepts the Mitzvos" for the Eved when he immerses the Eved against his will. The master, though, cannot accept for the Eved to do Mitzvos; rather, he accepts that *he*, the master, will observe the Mitzvos that apply to him due to the Eved -- such as Lema'an Yanu'ach, not making the servant work on Shabbos. His acceptance takes the place of the servant's. That is why Rashi mentions here that the obligation of Lema'an Yanu'ach makes an Eved "Shayach to Mitzvos."

ורבנן?

אמר עולא: כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו (דהא לא כתיב בהו 'איש') - כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו (ומילתא בעלמא היא, ולא הקישא, אלא הכי קאמר ליה: כי היכי דמודית לן בבן - הוא הדין לעבד נמי, דאין מגיירין בן דעת אלא מרצונו), ואלא הכתיב 'כל עבד איש' - ההוא מיבעי ליה לכדשמואל, דאמר שמואל: המפקיר עבדו - יצא לחירות ואין צריך גט שחרור, שנאמר 'כל עבד איש מקנת כסף' - 'עבד איש' ולא עבד אשה? אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד, ושאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד.

[## מה ההבדל בין הפקיר ושחרר? עיין תוד"ה המפקיר]

מתקיף לה רב פפא: אימור דשמעת להו לרבנן (דפליגי אדרכי שמעון דלא הויא תקנתא) ביפת תואר, דלא שייכא במצות, אבל עבד, דשייך במצות (ששהא אצלו כמה ימים וניהג עליו מצות הנוהגות בעבד - מי שמעת להו דצריך לקבל?) - הכי נמי דאפילו רבנן מודו, דתניא: 'אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל' - הא לוקח מישראל אין צריך לקבל!?! מני? אי רבי שמעון בן אלעזר - האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל! אלא לאו, רבנן! ושמע מינה דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל, אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל; ואלא קשיא 'אחד גר ואחד עבד משוחרר' - כי תניא ההיא - לענין טבילה תניא (ששניהם שוים בטבילה: מצריכים לטבול כשבאין לכלל ישראל גמור, אבל לענין קבלה לא הושוו: דעבד אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור).

תנו רבנן [נספרי דברים פסקה ריב]: ' [דברים כא, יב]: והבאתה אל תוך ביתך וגלחתה את ראשה ועשתה את צפרניה - רבי אליעזר אומר: תקוץ (אצפרנים קאי, ואע"ג דלאו ניוול - גזירת הכתוב היא!) רבי עקיבא אומר: תגדיל!

אמר רבי אליעזר: נאמרה עשיה בראש (כלומר: נאמר שם תיקון מצוה בראש, דכתיב וגלחה) ונאמרה עשיה בצפרנים - מה להלן העברה אף כאן העברה! רבי עקיבא אומר: נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים: מה להלן ניוול אף כאן ניוול!

וראיה לדברי רבי אליעזר: (שמואל ב יט, כה) ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו (לא קצץ צפרני רגליו) ולא עשה שפמו (לא גלח שער שפמו) [ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום] - מאי עשיה? העברה (אלמא 'עשיה' קרי להעברה)!

תנו רבנן [נספרי דברים פסקה ריג]: ' [דברים כא, יג]: והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתה]ובכתה את אביה ואת אמה [ירח ימים; ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה]

(יבמות מח, ב)

רבי אליעזר אומר: 'אביה' - אביה ממש, 'אמה' - אמה ממש. רבי עקיבא אומר: 'אביה ואמה' - זו עבודת כוכבים; וכן הוא אומר (ירמיהו ב, כב) אומרים לעץ אבי אתה [ולאבן את ילדתי] כי פנו אלי ערף ולא פנים, ובעת רעתם יאמרו 'קומה והושיענו'.

'ירח ימים': ירח שלשים יום; רבי שמעון בן אלעזר אומר: תשעים יום: 'ירח' - שלשים, 'ימים' - שלשים, 'ואחר כן' - שלשים. [##]

באופן כזה יהיו גם חדשי הבחנה!]

מתקיף לה רבינא: אימא 'ירח' - שלשים, 'ימים' - שלשים, 'ואחר כן' - כי הני (ששים, 'ואחר כן תבא אליה' - אחר שיעור אחר כזה תבא אליה) קשיא.

תנו רבנן [מכילתא דרבי ישמעאל פרשת בא מסכת דפסחא פרשתא טו]: 'מקיימין עבדים שאינם מליין - דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אין מקיימין. אמר לו רבי ישמעאל: הרי הוא אומר [שמות כג, יב]: ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמריך] וינפש בן אמתך [והגר] (והאי - בעבד ערל כתיב, כדמפרש לקמן)! אמר לו: כלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו הכתוב מדבר (ומזהירו הכתוב לרבו על עבדו לנוח ביום המחרת, ולא על שבת הבאה, שהרי צריך למולו בשבת זו; וכיון דמל - מקרא אחר נפקא: מ'למען ינוח עבדך' [דברים יג, ג], דלקמן מוקי לה בעבד שמל); דכולי עלמא מיהת 'וינפש בן אמתך' - בעבד ערל כתיב.

[## ורבי עקיבא אינו אומר שפסוק זה עוסק ביהודי שקנה לפני ערב שבת אך לא מל את העבד, ועברו יותר משבת אחת - כי אין רבי עקיבא סובר שהתורה נותנת מצוות לעברניים פרט למיעוט: שרפת נותר, השבת גזלה, וכל דיני עונשים.]

מאי משמע?

ד תני א[מכילתא דרבי ישמעאל פרשת בא מסכת דפסחא פרשתא כ]: ' [שמות כג, יב: ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמריך] וינפש בן אמתך [והגר] - בעבד עול הכתוב מדבר. אתה אומר בעבד עול או אינו אלא בעבד מהול?
כשהוא אומר [דברים ה, יג: ויום השביעי שבת לה' אלקיך: לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמריך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך] למען ינוח עבדך ואמתך כמון - הרי עבד מהול אמור; הא מה אני מקיים 'וינפש בן אמתך' - בעבד עול.
'והגר' - זה גר תושב (שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות; והזהירו הכתוב על השבת, דמחלל את השבת כעובד עבודת כוכבים).

אתה אומר זה גר תושב - או אינו אלא גר צדק?
כשהוא אומר [שמות כ, ט: ויום השביעי שבת לה' אלקיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך] - הרי גר צדק אמור; הא מה אני מקיים 'והגר' - זה גר תושב.

אמר רבי יהושע בן לוי: הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול - מגלגל עמו עד שנים עשר חדש; לא מל - חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים.

אמרוה רבנן קמיה דרב פפא: כמאן? דלא כרבי עקיבא, דאי רבי עקיבא, האמר 'אין מקיימין' (אפילו יום אחד)?
אמר להו רב פפא: אפילו תימא רבי עקיבא: הני מילי (דאין מקיימין) - היכא דלא פסקא למילתיה (דלא קיבל מעולם להתגייר ולא פסק מגיותו), אבל היכא דפסקא למילתיה - פסקא (בשעת לקיחתו ונתפייס להתגייר ואחר כך חזר בו - מגלגלין שמא יחזור ויתרצה - לשון מורי. לישנא אחרינא: הני מילי דאין מקיימין - היכא דלא פסק למילתיה, שמקיימין סתם, אבל היכא דפסק - דאמר לו "הריני מגלגל עמך שנים עשר חדש ואם לא תמול אמכור אותך" - מותר, דהוי גביה כשכיר בעלמא).

אמר רב כהנא: אמריתא לשמענתא (האי תרוצא דרב פפא דהיכא דפסק למילתיה משהינן) קמיה דרב זביד מנהרדעא; אמר לי: אי הכי - כי אמר ליה רבי עקיבא 'בלוקח עבד בין השמשות' - לישני ליה הא (כגון דפסק למילתיה דיכול לקיימו כל שנים עשר חדש)?
חדא מתרי טעמי קאמר (שני ליה).

שלח רבין משמיה דרבי אילעאי: 'וכל רבותי אמרו לי משמו (דרבי אלעאי): איזהו עבד עול שמותר לקיימו? זה שלקחו רבו על מנת שלא למולו.'

אמרוה רבנן קמיה דרב פפא: כמאן? דלא כרבי עקיבא, דאי רבי עקיבא - האמר 'אין מקיימין'?
אמר להו רב פפא: אפילו תימא רבי עקיבא: הני מילי היכא דלא אתני בהדיה, אבל היכא דאתני - אתני.
אמר רב כהנא: אמריתא לשמענתא קמיה דרב זביד מנהרדעא, ואמר לי: אי הכי, כי קאמר ליה רבי עקיבא 'בלוקח עבד בין השמשות' ולא הספיק למולו - לישני ליה הא!
ולישני ליה הכי!
אלא חד מתרי ותלת טעמי קאמר.

יתיב רבי חנינא בר פפי ורבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק נפחא, ויתבי וקאמרי: 'עיר אחת היתה בארץ ישראל ולא דעו עבדיה למול, וגלגלו עמהם עד שנים עשר חדש, וחזרו ומכרום לעובדי כוכבים'

כמאן?
כי האי תנא, דתניא: 'הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד שנים עשר חדש; לא מל - חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין משהיין אותו בארץ ישראל מפני הפסד טהרות (שמטמא את התרומות; דעובד כוכבים גזרו עליו שיהא טמא כזב לכל דבריו); ובעיר הסמוכה לספר (מרק"א בלע"ז: כרך המבדיל בין ארץ ישראל לארץ העמים) - אין משהיין אותו כל עיקר, שמא ישמע דבר וילך ויאמר לחברו עובד כוכבים.'

תניא: 'רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר: מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין ויסורין באין עליהן? מפני שלא קיימו שבע

מצות בני נח (בעודן עובדי כוכבים, ועד השתא לא איפרעו מינייהו, דפורענות גנוזה להם לעתיד לבא; אבל כשמתגירין נפרעין מהם כדי למרק חובתן).
רבי יוסי אומר: גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי (ואינו נענש על שעבר);
אלא מפני מה מעוניין? לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות כישראל.
אבא חנן אומר משום רבי אלעזר: לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה (מיראת גיהנם והפורענות האמורה עליהם).
אחרים אומרים: מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה.
אמר רבי אבהו ואיתימא רבי חנינא: מאי קראה? - (רות ב, יב) 'ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת (שמיהרת ולא איחרת) לחסות [תחת כנפיו].

(יבמות מט, א)

משנה:

איזהו ממזר? כל שאר בשר שהוא ב'לא יבא' (כל קורבה שהיא בלאו, ואפילו אין בה כרת, כגון אנוסת אביו, וכרבי יהודה דהויא בלאו ד-לא יגלה כנף אביו [דברים כג, א]; ומחמת קורבה, כגון נושא חלוצתו, דהוי ב'לא יבנה' [דברים כה, ט] והוי לאו דקורבה בלא כרת) - **דברי רבי עקיבא.**
שמעון התימני אומר: כל שחייבים עליו כרת בידי שמים (אבל נושא חלוצתו לא הוי ממזר);
והלכה כדבריו.

ורבי יהושע אומר: כל שחייבין עליו מיתת בית דין.

[## רבי יהושע חולק ואומר שאין ממזר אלא מחייבי מתות בית דין - האם רבי שמעון התימני מסכים שיש ממזר מחייבי מיתת בית דין?]

אמר רבי שמעון בן עזאי: מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה: 'איש פלוני ממזר מאשת איש' (חייבי מיתות כו') - לקיים דברי רבי יהושע (לא היה כתוב במגלה, אלא ארישא קאי: אמר רבי שמעון בן עזאי לקיים דברי רבי יהושע כו' [מצאתי מגלת...]).

[## לפי זה נראה לומר שרבי שמעון התימני אינו מסכים שיש ממזר מחייבי מיתת בית דין - אחרת מנין הראיה שהלכה כרבי יהושע - אולי כרבי שמעון התימני? אלא המשנה למעלה אמרה על דברי שמעון התימני שהלכה כדבריו - ולא כרבי יהושע? או ולא כרבי עקיבא?]

אשתו שמתה - מותר באחותה; גרשה ומתה - מותר באחותה; נשאת לאחר ומתה - מותר באחותה;
יבמתו שמתה - מותר באחותה; חלץ לה ומתה - מותר באחותה; נשאת לאחר ומתה - מותר באחותה.

גמרא:

מאי טעמא דרבי עקיבא?

דכתיב (דברים כג, א) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו - כנף שראה אביו לא יגלה; וסבר לה כרבי יהודה (בפרק 'נושאים על האנוסה' [לקמן צ, א]) דאמר: באנוסת אביו הכתוב מדבר, דהויא לה חייבי לאוין, וסמיך ליה (דברים כג, א) לא יבא ממזר בקהל ה' [גם דור עשירי, לא יבא לו בקהל ה'] (וסמיך ליה לא יגלה) - אלמא מהני הוי ממזר.

ולרבי סימאי דמרבה שאר חייבי לאוין דלאו דשאר (בכתובות כט, ב) ובקידושין (סח, א): מן הכל היה עושה רבי עקיבא ממזרים חוץ מאלמנה לכהן גדול, שעושה חללין ולא ממזרים; מדקאמר 'חוץ מאלמנה' - אלמא אפילו חייבי לאוין שלא מחמת קורבה מרבה, כגון מחזיר גרושתו משנישאת, וכגון נתינה לישראל, דקיימא ב-לא תתחתן בם (דברים א, ז); ומשבעה אומות הוא, וכגון עמוני שנשא בת ישראל - בניו ממזרים), ולרבי ישבב דמרבה אפילו חייבי עשה (מצרי או אדומי קודם שלש דורות, דכתיב (דברים כג, ט) דור שלישי יבא להם - ולא שני [ואין שם לאו של נישואין או אפילו של ביאה: [דברים כג, ח] לא תתעב אדמי כי אחיך הוא; לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו; [פסוק ט] בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה']; ולא הבא מכלל עשה - עשה; והא דרבי ישבב נמי בכתובות (שם): 'זואו ונצוח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר: כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר' - נפקא להו מ'ולא' [דברים כג, א] לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו;

ושמעון התימני סבר לה כרבנן (דפליגי אדברי יהודה ב'נושאים על האנוסה' [לקמן צ, א]) דאמרי 'בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר' (ואמרי: האי 'לא יגלה כנף אביו' [דברים כג, א] - בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר, דהויא ליה), דהויא לה (אשת אחי אביו) חייבי כריתות (ובכרת!), וסמיך ליה לא יבא ממזר (והאי דהדר כתבה במשנה תורה - משום למסמך ליה 'לא יבא ממזר' [דברים כג, א], ולא שמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות) - אלמא מחייבי כריתות הוי ממזר;

ורבי יהושע?

לכתוב רחמנא 'לא יגלה' (כלומר: אי בשומרת יבם של אביו משתעי, או באנוסת אביו משתעי - לכתוב 'לא יגלה כנף אביו' לחודיה, ולאשמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות - לרבנן, או מחייבי לאוין לרבי יהודה; וכל שכן מאשת אב דהויא בכרת ומיתה); 'לא יקח' (איש את אשת אביו - למה לי למכתב? אלא שמע מינה מדכתביה - הא קא משמע לן: ד'לא יבא ממזר' - עלה קאי, דמינה הוא, דהוי ממזר משום דחייבי מיתות הוא; וא'לא יגלה כנף אביו' לא קאי; ואי קשיא 'כנף אביו' - למאי כתביה? אי בשומרת יבם - לעבור עליו בשני לאוין: ערות אחי אביך לא תגלה ולא ד-לא יגלה כנף אביו; ואי באנוסת אביו - אשמעינן דאסורה) ו'לא יגלה' למה לי? אלא לאו הכי קאמר: מ'לא יקח' עד 'לא יגלה' (דהיינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ל-לא יגלה) - הוי ממזר; טפי לא הוי ממזר. אמר אביי: הכל מודים (ואפילו שמעון התימני) בבא על הנדה (אף על גב דקאי בכרת - אין הולד ממזר)

(יבמות מט, ב)

ועל הסוטה (אשת איש שזינתה, וקיימא לן דאסורה לבעלה בפרק קמא (לעיל יא, ב): מה אני מקיים אשר הוטמאה (דברים כד, ד) - לרבות סוטה שנסתרה; ואף על גב דחייבי לאוין היא - מודה בה רבי עקיבא, דפליג אדרבנן במתניתין (לעיל מד, א) במחזיר גרושתו, וקאמר דהולד ממזר - אף על גב דלאו חייבי לאוין דשאך הוא, - הכא מודי) שאין הולד ממזר (וכל שכן לאידך רבי עקיבא בר פלוגתא דשמעון התימני לא הוי ממזר, משום דסוטה לאו מחייבי לאוין דשאך היא); נדה - דהא תפסי בה קידושין, שנאמר [ויקרא טו, כד: ואם שכב ישכב איש אתה] ותהי נדתה עליו (וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא) - אפילו בשעת נדתה תפסי בה קידושין ('תהי' - לשון הויה דקידושין עליו);

סוטה נמי, דהא תפסי בה קידושין (לאשה דאף לאחר שזינתה לא פקעו מינה קידושיה הראשונים).

תניא נמי הכי: 'הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר'.

ואביי - שומרת יבם (לאחד מן השוק בלא חליצה) מספקא ליה (שאין הולד ממזר; ואפילו לרבי עקיבא דפליג אדרבנן במתניתין; וטעמא משום דקידושין תופסין בה, מדאפקיה רחמנא ללאו דידה בלשון הויה, דכתיב (דברים כה, ה) לא תהיה - בת הויה היא, והכי קאמר: לא תהיה אשת המת: לא תתקדש אשת המת בקדושין לאיש זר, אלמא קדושין תפסי בה; האי 'לא תהיה לאיש זר' אי כרב (דאמר בפרק 'חמש עשרה נשים' (לעיל יג, ב) ובפרק 'האשה רבה' (להלן צב, ב): 'מנין שאין קידושין תופסין ביבמה? דכתיב 'לא תהיה אשת המת' [החוצה] לאיש זר' - לא תהיה בה הויה לזר, והולד ממזר) אי כשמואל (דאמר (שם, צב, ב): 'בעניותי' - בעניות דעתינו - צריכה גט', דמספקא לן אי להכי הוא דאתא, כדקאמר רב, או דלמא לאוקמה בלאו אתא, וקידושין תפסי בה - מדאפיק לאו דידה בלשון 'הויה').

אמר רבי שמעון בן עזאי [מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה: 'איש פלוני ממזר מאשת איש' - לקיים דברי רבי יהושע]:

תני: 'שמעון בן עזאי אומר: מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה 'איש פלוני ממזר מאשת איש'; וכתוב בה 'משנת רבי אליעזר בן יעקב קב' (קב = מדה קטנה, כלומר: במקומות מועטים הוא נזכר במשנה [אז בברייתא]) ונקי (בכל מקום שנזכר - הלכה כמותו)' [מחלוקת לגבי דבריו בברייתות, ולכן הרש"י הסוגריים]; וכתוב בה 'מנשה הרג את ישעיה'.

אמר רבא: מידן דיניה וקטליה: אמר ליה: משה רבך אמר [שמות לג, כ]: ויאמר: לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי - ואת אמרת [ישעיהו ו, א]: בשנת מות המלך עזיהו [ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא] [ושוליו מלאים את ההיכל]?

משה רבך אמר [דברים יז, ט: כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו] מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו' ואת אמרת [ישעיהו נה, י] דרשו ה' בהמצאו [קראוהו בהיותו קרוב] (משמע פעמים שאינו מצוי)?

משה רבך אמר [שמות כג, כו]: לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא (לאו לשון תוספת אלא משלים ולא יותר), ואת אמרת (מלכים ב כו, ו) והוספתי על ימך חמש עשרה שנה [ומכך מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת וגנותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי]?

אמר ישעיה: ידענא ביה (במנשה) דלא מקבל מה דאימא ליה (תירוצא דטעמא דקראי אלא קטיל לי), ואי אימא ליה אישוייה מזיד (בהריגתו; דעכשיו הוא סבור להורגני בדין; מוטב שאברח מפניו). אמר: שם איבלע, בארזא. אתיוה לארזא ונסרוה. כי מטא (נרגא) להדי פומא (דישעיה, נסרוה לפומיה) נח נפשיה, משום (ומשום הכי אינענש לנסורי פומיה): דאמר [ישעיהו ו, ה]: ואמר אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי [ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב [כי את המלך ה' צבאות ראו עיני] (משום דקרינהו ליהשדאל 'עם טמא שפתים' מדעתו, שלא צוה לו הקב"ה, ולא מחמת תוכחה, דכתיב 'ואומר אוי לי כי נדמיתי' [ישעיהו ו, ה]).

מכל מקום קשו קראי אהדדי?!

ואראה את ה' - כדנניא: 'כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה' (וכסבורים לראות ולא ראו) משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה (וידע שלא ראהו בפניו).

דרשו ה' בהמצאו - הא ביחיד, הא [בכל קוראינו אליו] - בצבור;

ויחיד, אימת [המצאו]?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים.

את מספר ימך אמלא - תנאי היא, דתנאי: 'את מספר ימך אמלא' -

(יבמות נ, א)

אלו שני דורות (שנים שפוסקין לאדם בשעת לידתו): זכה משלימין לו, לא זכה פוחתין לו - דברי רבי עקיבא, וחכמים אומרים: זכה - מוסיפים לו (והאי 'אמלא' - לשון תוספת הוא), לא זכה - פוחתין לו.

אמרו לו לרבי עקיבא: הרי הוא אומר 'והוספתי על ימך חמש עשרה שנה'! אמר להם: משלו [של חזקיהו עצמו] הוסיפו לו (אלא שמתחלה היו רוצים לפחות משניו); תדע (שמתחלה כשנולד נפסקו לו כל אותו תוספת): שהרי נביא עומד ומתנבא (בימי ירבעם, שנים הרבה קודם): [מלכים א יג, ב]: ויקרא על המזבח בדבר ה' ויאמר: מזבח מזבח, כה אמר ה': הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו [וזבח עליך את כהני הבמות המקטרים עליך ועצמות אדם ישרפו עליך] (ובשעת חליו של חזקיה) - ועדיין לא נולד מנשה (שממנו יצא יאשיהו; הוי אומר בשעת חליו גזרו לפחות מִשְׁנֵיו, וכשזכה השלימו לו)!

ורבנן?

מי כתיב 'מחזקיה' ? 'לבית דוד' כתיב! אי מחזקיה נולד אי מאינש אחרינא.

אשתו שמתה [מותר באחותה; גרשה ומתה - מותר באחותה; נשאת לאחר ומתה -

מותר באחותה]

יבמתו שמתה [מותר באחותה; חלץ לה ומתה - מותר באחותה; נשאת לאחר ומתה - מותר באחותה]:

אמר רב יוסף: כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה (דזיל קרי בי רב הוא: 'עליה בחייה' - שלא נאסרה אחותה אלא בחייה).

הדרן עלך 'החולץ'

